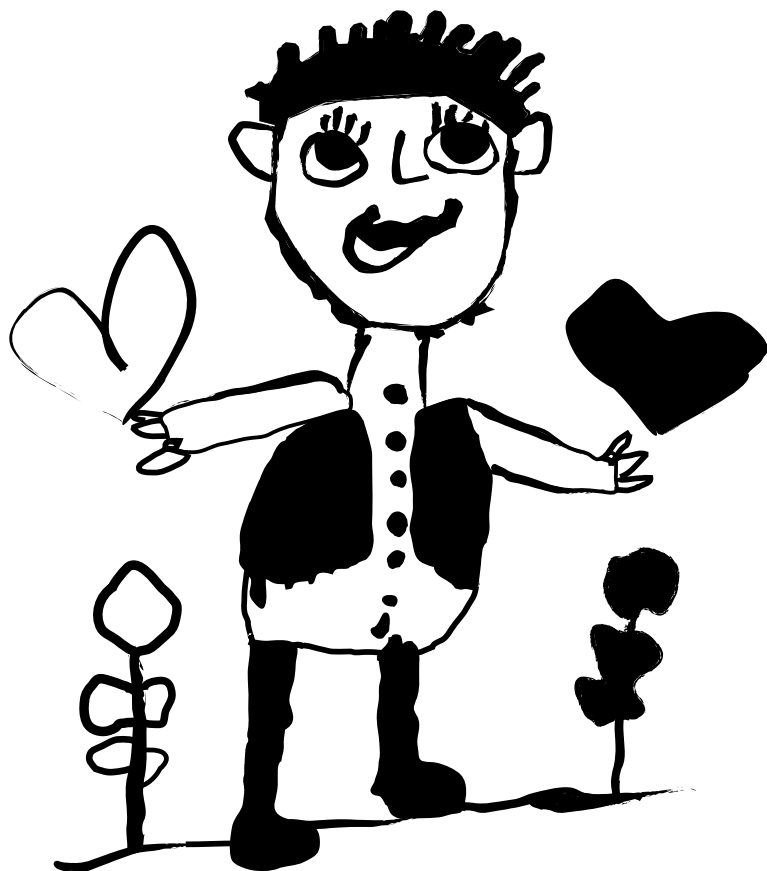

ROMANO SUNO

Nová škola, o.p.s.

Linklaters

Romano suno 2003/2004

Sborník příspěvků literární a výtvarné soutěže

Vydala Nová škola, o.p.s. za finančního příspěvku Linklaters v.o.s.

Překlad do češtiny: Lada Viková, Helena Sadílková

Překlad do angličtiny: David C. Murphy

Obálka: Daniela Kramerová (s použitím kresby Dezidera Siváka)

Grafická úprava: Marek Šorm

Tisk: Tiskárna Prima Příbram

První vydání 500 ks

A collection of entries from the literary and illustration contest

Romano suno 2003

Published by Nová škola, o.p.s.

Through the financial support of Linklaters v.o.s.

Czech translation: Lada Viková, Helena Sadílková

English translation: David C. Murphy

Cover design: Daniela Kramerová (picture Dezider Sivák)

Graphic design: Marek Šorm

Print: Tiskárna Prima Příbram

First edition 500 copies

Nová škola, o.p.s.

Na Poříčí 30, 110 00 Praha 1

Tel.: +420 221 733 068

Fax: +420 221 733 067

novaskola@novaskola.org

www.novaskola.org

Naši milí soutěžící, naši milí přátelé,

skončil již 7. ročník literární a výtvarné soutěže Romano suno.

Literární část byla vyhlášena v říjnu 2003. Do soutěže se zapojilo 150 romských dětí z celé České republiky. Respektive 149, protože jeden soutěžící není Rom a svoje dílko do romštiny přeložil za pomoci svých romských kamarádů a romsko-českého slovníku. Najdete ho i v tomto sborníčku, jmenuje se Jiří Hellebrand.

Výtvarná soutěž byla vyhlášena v únoru a přišlo 70 výkresů od dětí různého věku.

Pro letošní ročník nabídli organizátoři tato témata:

Trin veca, so bi kamavas – Tři přání

Savo, savi bi kamavas te avel – Jakým bych chtěl, chtěla být

Than, so les rado dikhav – Místo, které mám rád

Sar penge dživen o Roma ke amende – Jak žijí Romové u nás

Pisin pal soste kames – Volné téma.

Všichni autoři prací uvedených ve sborníku byli v červnu 2004 pozváni na slavnostní vyhlášení výsledku soutěže do Prahy a odměnění věcnými cenami.

Jsmo rádi, že se nám i letos podařilo vydat sborníček trojjazyčně a s barevnou přílohou.

Blahopřejeme vítězům a děkujeme všem, kteří se do soutěže zapojili.

Už teď se těšíme na další ročník a na krásné příběhy a obrázky.

Pár slov k soutěži od členů poroty:

Romský jazyk jsme si tentokrát dovolili upravit takovým způsobem, jaký se užívá v romském tisku a v těch publikacích, kde nejde o to zachovat subdialekt mluvcího.

Znamená to, že děti, které mluví měkčí variantou slovenské romštiny, mohou být překvapené, že např. jejich původní zápis slova buči (česky práce) byl upraven na ve světě rozšířenější (a tudíž mezi mluvcími různých dialektů lépe srozumitelnou) variantou buťi. Jde o systémové zásahy, kterými se snažíme pomoci čtenářům, aby si zvykli na podobu vznikající spisovné romštiny. Neznamená to, že by nadále neměli variantu buči užívat ani v hovorové řeči, protože není správná. To vůbec ne. Jako je v češtině mnoho variant výslovnosti jednoho slova, všichni si od prvních čtenářských zkušeností, a dále pak ve škole zvykají na podobu spisovné řeči. Tuto možnost romské děti nemají, protože romština se zatím ve školách (až na výjimky) nevyučuje, a to ani jako nepovinný jazyk. Přitom vychází v romštině poměrně velké množství nově vznikající romské literatury. Romské děti se však stále seznamují především s českou literaturou a o vlastní, romské, často nemusí nic vědět. Proto využíváme i této

příležitosti k tomu připravit potenciální čtenáře a snad i tvůrce další romské literatury, aby jim spisovná romština nepřipadala jako umělá.

Zmíněné systémové úpravě podléhá i velice rozšířená hláska dž, a to v místě, kde se častěji vyskytuje ě. Tato varianta stejně jako změna hlásky ě na č je způsobena měkčením (palatalizací) v daném subdialektu. Neznamená to, že měkčené varianty jsou považovány za horší, to v žádném případě. Jde opět pouze o dodržení pravidel romského pravopisu, která byla pro tzv. slovenskou romštinu přijata už za působení Svazu Cikánů-Romů (1969-1973). Zmíněné dž je tedy v písemné formě zapsáno jako ě a mluvčí měkčího subdialektu na jeho místě vyslovuje své dž.

Nejčastější případy jsou tyto:

<i>výslovnost</i>	<i>spisovná forma</i>	<i>česky</i>
phendžom	phendom	řekl(a) jsem
phendža	phenda	řekl(a)
džives	ďives	den

ale pozor:

Sar džives?	Sar džives?	Jak žiješ?
-------------	-------------	------------

Obecně je nutné dodat, že spisovná romština je velice blízká fonetickému zápisu (jak se mluví, tak se píše). Ve srovnání s češtinou je zde několik drobných odlišností, jako se např. nepíše délka samohlásky (až na výjimky), záporka u sloves se píše odděleně (např. na kamav – nechci). Ovšem vzhledem k tomu, že palatalizované varianty zapsané tvrdší (původnější a rozšířenější) formou patří k nejdiskutovanějším bodům, věnovali jsme jim více prostoru. Více informací o romském pravopise se zájemci mohou dozvědět z literatury, nejnázve dostupné jsou učebnice a slovník slovenské romštiny.

Iveta Pape
Helena Sadílková
Lada Viková

Romano Suno (Romany Dream)

Romano Suno is an annual literary “contest” in the Romany language with an accompanying illustration and drawing contest for children and young people up to 25 years-old in schools and other institutions through out the Czech Republic. Each year the contest draws over 200 participants. To date over 1500 children and young people have taken part in the program.

The program encourages Romany children to be creative in their own language as well as to promote multi-culturalism and awareness about Romany culture. The program also aims to generate interest in and appreciation of the Romany language in and out of the school environment and to support the creative process of writing.

Participants are encouraged to submit essays or poetry on given themes or a theme of their own choosing. They are not judged according to their mastery of the Romany language, but rather are encouraged to be creative, express themselves and explore their own culture. Although every participant is acknowledged, a panel of experts selects the best contributions, which are then compiled in a booklet published every year.

The contest is broken down into the following categories.

- I. category: 6 - 10 years old
- II. category: 11 - 13 years old
- III. category: 14 -17 years old
- IV. Category: 18 - 25 years old

This year’s topics:

Three wishes

How Roma Live Today

Words and terms used throughout Romano Suno:

Rom/Roma: A Romany word meaning “person”.

Gadje: A Romany word meaning „non-Roma”.

Bobalki: traditional Romany Christmas food consisting of cakes glazed with lard and sprinkled with poppy seeds.

Panalák: a large, mutli-family, concrete socialist housing unit usually concentrated in “satelite cities” in a around major cities.

Baby Jesus: “Ježíšek” brings gifts for children on the 24th in the Czech Republic.

Halušky: a traditional Slovak food made from potatoes.

Čardáš: a traditional Romany dance.

Čalamády: pickled vegatables

Romano Suno was translated from Czech to English by David C. Murphy.

Compiled and edited by Iveta Pape, David C. Murphy and.

The booklet has been published through the financial support of Linklaters v.o.s.

Výsledky literární soutěže Romano suno 2003/2004:

Results of the literary contest Romano Suno 2003/2004

I. kategorie do 10 let / I. Category to 10 years old

1. místo/place Roman Horváth, ZŠ Komenského, Bílovec
2. místo/place Jiří Hellebrand, Speciální školy, Vítkov
3. místo/place Nikolas Sivák, Speciální školy, Vítkov

II. kategorie od 11 do 13 let / II. Category from 11 to 13 years old

1. místo/place Michal Sivák, Speciální školy, Vítkov
2. místo/place Věra Siváková, Speciální školy, Vítkov
3. místo/place Vendula Kováčová, Speciální školy, Vítkov
Petra Siváková, Speciální škola, Strakonice

III. kategorie od 14 do 17 let / III. Category from 14 to 17 years old

1. místo/place Petra Fafejtová, Dětský domov a Speciální školy, Nymburk
2. místo/place Lukáš Billý, Dětský domov a Speciální školy, Nymburk
Jana Rakášová, Zvláštní škola internátní, Velké Heraltice
3. místo/place Helena Hadová, Výchovný ústav dětí a mládeže, Kostomlaty
Marie Tancošová, ZŠ Gebauerova, Ostrava - Přívoz

IV. kategorie od 18 do 25 let / IV. Category from 18 to 25 years old

1. místo/place Terezie Muchová, Praha 4
2. místo/place Daniel Hrabina, Vítkov
Lukáš Burianský, Vítkov
3. místo/place Martin Škápik, SOU, Velké Heraltice
Andrea Ferencová, Vítkov

Výsledky výtvarné soutěže

Romano suno 2003 / 2004: Results of the literary contest Romano Suno 2003 / 2004

I. kategorie od 6 do 10 let / I. Category from 6 to 10 years old

1. místo/place Tereza Ferencová, Speciální školy, Vítkov
2. místo/place Iveta Gáborová, ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov - Prostřední Suchá
3. místo/place Pamela Gáborová, ZŠ Kpt. Jasioka, Havířov – Prostřední Suchá

II. kategorie od 11 do 13 let / II. Category from 11 to 13 years old

1. místo/place Miluše Bílá, Speciální školy, Vítkov
2. místo/place Tereza Ferencová, Speciální školy, Vítkov
3. místo/place Vierka Siváková, Speciální školy, Vítkov

III. kategorie od 14 let / III. Category from 14 years old

1. místo/place Alena Filová, Speciální školy Vídeňská, Brno
2. místo/place Marika Feherváriová, Speciální školy Vídeňská, Brno
3. místo/place Jakub Procházka, Speciální školy Vídeňská, Brno
Tomáš Vaněk, Speciální školy Vídeňská, Brno

Obsah/ Table of Contents

I. Kategorie / I. Category

Roman Horváth, 10, Bílovec Sard dživen amare Roma ke amende / Jak žijí naši Romové u nás / How our Roma live here /	15
Richard Sivák, 10, Vítkov Trin veca, so bi kamavas / Tři přání / Three wishes /	16
Nikolas Sivák, 10, Vítkov Trin veca, so bi kamavas / Tři přání / Three wishes /	18
Stefano Šivák, 10, Vítkov	19
Jiří Hellebrand, 9, Vítkov Trin veca, so bi kamavas / Tři přání / Three wishes /	19
Tereza Ferencová, 9, Vítkov Miro phral / Bratr / My brother /	22
Michal Husák, 10, Ústí nad Labem – Předlice	23
Jana Husáková, 9, Ústí nad Labem - Předlice Trin kamlaripena / Tři přání / Three wishes /	23
Jana Husáková, 9, Ústí nad Labem - Předlice Pherasuno dives / Legrační den / The funny day /	24

II. Kategorie / II. Category

Vlasta Cvoreňová, 12, Kraslice Trin kamlaripena / Tři přání / Three wishes /	26
---	----

Marek Pokuta, 13, Velké Heraltice	27
Lukáš Mižigár, 13, Velké Heraltice Trin kamlaripena / Tři přání / Three wishes /	28
Marie Ferencová, 12, Praha 4	29
Mírek Kandrač, 11, Rožnov pod Radhoštěm Trin kamlaripena / Tři přání / Three wishes /	30
Eva Grundzová, 13, Strakonice	31
Petra Ferencová, 12, Strakonice Sar ke amende dživen o Roma / Jak u nás žijí Romové / How Roma live here /	32
Petra Ferencová, 12, Strakonice	32
Petra Ferencová, 12, Strakonice	33
Ondřej Daněk, 12, Nymburk Miro nekfeder than / Moje nejoblíbenější místo / My favorite place /	34
Lukáš Kalista, 13, Nymburk O than, savo rado dikhav / Místo, které mám rád / The place that I like /	35
Petr Kala, 13, Vítkov Miro rikono / Můj pes / My dog /	36
Václav Malý, 11, Vítkov Karačoňa / Vánoce / Christmas /	37
Věra Siváková, 12, Vítkov Sar amenge leperas pro mule / Dušičky / All Souls' Day /	38
Denisa Miková, 12, Vítkov	39
Vendula Kováčová, 12, Vítkov Trin veca, so bi kamavas / Tři věci, které bych si přála / Three things that I would wish for /	40
Lenka Kandrová, 13, Vsetín Savi bi kamavas te avel / Jaká bych chtěla být / What I would like to be /	42

Tomáš Kandráč, 13, Vsetín Trin veca, so bi kamavas / Tři přání / Three wishes	43
Kateřina Kalová, 11, Vítkov	44
Erik Demeter, 13, Strakonice	45
Simona Grundzová, 13, Strakonice Trin veca, so bi kamavas / Tři přání / Three wishes	47
Roman Burianský, 11, Vítkov	48
Michal Sivák, 12, Vítkov O pavukos he o Honza / Pavouk a Honza / Honza and the spider /	51
Kamil Ferenc, 12, Vítkov O čiriklo, o rikono the o mišos / Papoušek, pes a myš / The parrot, the dog and the mouse /	52
Helena Kováčová, 11, Vítkov Sar kerđom mištes / Dobrý skutek / My good deed /	54
Petra Siváková, 13, Strakonice Sar ke amende dživen o Roma / Jak u nás žijí Romové / How Roma live here /	55
Petra Siváková, 13, Strakonice Savi bi kamavas te hel / Jaká bych chtěla být / What I would like to be /	57
 <i>III. Kategorie / III. Category</i> 	
Daniela Siváková, 14, Strakonice Sar ke amende dživen o Roma / Jak u nás žijí Romové / How Roma live here /	58
Iveta Bandyová, 14, Strakonice Sard dživen o Roma ke amende / Jak u nás žijí Romové / How Roma live here /	60
Iveta Bandyová, 14, Strakonice Trin veca, so bi kamavas / Tři přání / Three wishes	61
Iveta Bandyová, 14, Strakonice Savi bi kamavas te jel / Jaká bych chtěla být / What I would like to be /	62

Erika Mižikarová, 15, Strakonice Sard dživen o Roma ke amende / Jak u nás žijí Romové / How Roma live here /	62
Erika Mižikarová, 15, Strakonice	63
Helena Hadová, 16, Kostomlaty	65
Lukáš Billý, 14, Nymburk	66
Edita Ščuková, 15, Plzeň	68
Veronika Ferencová, 15, Praha 4	70
Jana Rakášová, 17, Velké Heraltice	71
Petr Kandrač, 14, Vsetín Savo bi kamamas te avel / Jaký bych chtěl být / What I Would Like to Be /	73
Jan Joška, 16, Pardubice	74
Marie Tancošová, 15, Ostrava Keresteliši – Boňa / Křtiny / Baptism /	75
Michal Turták, 14, Nymburk Trin veca, so bi kamavas / Tři přání / Three wishes /	78
Petra Fafejtová, 15, Nymburk Trin veca, so bi kamavas / Mé tři přání / My three wishes /	80
Petr Bielý, 14, Vítkov Trin kamlipena / Tři přání / Three wishes /	82
Martina Lešková, 14, Vsetín Savi bi kamlomas te avel / Jaká bych chtěla být / How I would like to be /	83
Petra Grundzová, 15, Strakonice Trin kamlipena / Tři přání / Three wishes /	84
Vladimír Kolář, 15, Velké Heraltice	87
Lubomír Brietkopf, 16, Velké Heraltice	89

Marcela Šarišská, 14, Praha Trin kamlipena / Tři přání / Three wishes /	90
Marcela Šarišská, 14, Praha Savi bi kamavas te avel / Jaká bych chtěla být? / How I would like to be?	91
Emá Balogová, 15, Kraslice Urñisaľuvavas pro Čhon / Letěla jsem na Měsíc / I flew to the Moon /	92
Sandra Bandová, 16, Plzeň Sar penge dživen o Roma ke amende / Jak se žije Romům u nás / How Roma live here /	93
 <i>IV. Kategorie / IV. Category</i>	
Daniel Hrabina, 23, Vítkov	95
Lukáš Burianský, 18, Vítkov Sard živen o Roma ke amende / Jak žijí Romové u nás / How Roma live here /	97
Martin Škápik, 18, Velké Heraltice Miro dživipen pal o Khmera / Můj život po domovech / My life in orphanages /	98
Andrea Ferencová, 26, Vítkov Miro papus / Můj dědeček / My grandfather /	100
Terezie Muchová, 18, Praha Trin veca, so bi kamavas / Moje tři přání / My three wishes /	101

I. Kategorie / I. Category

ROMAN HORVÁTH, 10, BÍLOVEC

Sar dživen amare Roma ke amende

Varesave mištes, no but phujes. Nane len bufi. Bešen khere, na keren ňikhaj u chuden podpora. Miro dad tiž na kerelas jepaš berš, no palis peske bufi arakhlas.

Amare Roma hine varesave čore, no tiž hine barvale. Džanen sar barvaŕon? Len le avre Romendar intereša. Požičinen ezeros, len pale duj ezera. Hin oda nalačhes sar pes likerem amare Roma, jekh avrestar e cipa tele cirden.

Nane so te chal. Phiren andre karčmi, bavinen automati u podpora prekhelen. Palis pes džal pal o lichvara u jon peske zakeren bare love.

Me avke na kamav te dživel. Phirav andre 4. trieda, zakladno škola u kamav avri te sikhŕol, kaj mange lokeder te rakhav lačhi bufi u te zarodav mange lovore a vaše šaj mange cinav, so me kamav, a šaj džav, kaj me kamava. Te dikhen amen o nipi, o parne, hoj amen o Roma tiž sam godaver u džanas te dživel možno feder sar jon.

Paŕav, hoj sar predžala buter berš, o gadže amen lena paš peste sar manušen u dikhena, hoj sam ajse sar jon, možno feder.

Avka dživen amare Roma ke amende, kada tumenge kamavas te irinel. Aven saste the bachtale.

Jak žijí naši Romové u nás

Některí dobře, ale mnozí velice špatně. Nemají práci. Sedí doma, nikde nedělají a dostávají podporu. Můj táta taky půl roku nedělal, ale pak si práci našel.

Mezi našimi Romy jsou někteří chudí, ale jsou tu i bohatí. Víte jak zbohatli? Od jiných Romů si berou úroky. Půjčí tisíc a zpátky si vezmou dva tisíce. Je to strašné, jak se někteří naši Romové chovají, jeden by z druhého stáhl kůži. Pak není co jíst. Chodí

do hospod, hrají automaty a podporu prohrají. Potom se jde za lichváři a ti si přijdou na pěkné peníze.

Já takhle žít nechci. Chodím do 4. třídy základní školy a chci se vyučit, abych si pak mohl snáze najít dobrou práci a měl dobrý plat, z něj si pak nakoupím, co budu chtít, a budu cestovat, kam se mi zachce. Ať jenom lidé, ti bílí, vidí, že my, Romové, jsme chytrí a umíme žít možná lépe než oni.

Věřím, že za několik let nás gádžové budou brát jako normální lidi, uvidí, že jsme takoví jako oni, možná lepší.

Tak takhle žijí naši Romové u nás, tohle jsem Vám chtěl napsat.

Přeji Vám zdraví a štěstí.

How Our Roma Live Here

Some well, but many very badly. They don't have work. They sit at home; they never work and get welfare. My dad also didn't work for half a year, but then he found work. Among our Roma there are some poor, but there are also some rich ones here. Do you know how they got rich? They collect interest from other Roma. They lend a thousand and take two thousand back. It is awful the way some Roma act. One would skin the other. Then there is nothing to eat. They go to the pub, play slot machines and lose their welfare checks. Then they go to loan sharks and those guys make a lot of money.

I don't want to live like that. I am in the 4th grade of elementary school and I want to get trained so that I can find a good job more easily and have a good salary from which I would then buy what I want. I will travel wherever I want. If only people, the whites, would see that we Roma are smart and we know how to live, perhaps better than them.

This is how our Roma live here. This is what I wanted to write to you. Be healthy and happy.

RICHARD SIVÁK, 10, VÍTKOV

Trin veca, so bi kamavas

Vičínav man Richard Sivák. Až avava baro, kamav te avel muraris. Koja buťi pes mange libinel. Miro dad hino muraris. Kamavas bi te thovel o khera, kaj bi bešenav o lače manuša. Kodoj bi savorengave avelas jekh, či Rom či gadžo. Ňiko bi odoj n'avelas nasvalo, o kham bi svicinelas he sakones bi avelas peskero bazenos. Tiž rikone bi odoj avenas.

Palis bi kamavas te džal pro gimpl, akanakes pes lačhes sikhľuvav. Kamavas bi, kaj odoj te aven savore andal miri třída, mire kamarata. Vičinen pes: Kamil, Petr, Václav, Martin. Miro nekfeder kamaratos hin o Kamil.

He akanak bi kamavas, kaj odoj te avel the miri učitelka. Vičinel pes Jarmila Hellebrandová, hiñi but lachi. Calo třída la rado dikhel. Kamavas bi te javel lacho manuš he na kamavas bi te našlol le kamaraten he mira učitelka Jarmila Hellebrandová.

Tři přání

Jmenuji se Richard Sivák. Až budu velký, chci být zedníkem. Ta práce se mi moc líbí. Můj táta je taky zedník. Chtěl bych stavět domy, vlastně vily, ve kterých by bydleli hodní lidé. V těch domech by nebyly rozdíly mezi Romy a gádži. Nikdo by tam nebyl nemocný, pořád by tam svítilo sluníčko a každý by měl svůj bazén. Všichni by k sobě byli hodní. A taky by tam byli psi.

Druhé mé přání je, abych studoval gympl, zatím se moc dobře učím. Chci, aby tam se mnou byla celá třída. Ve škole mám dobré kamarády: jmenují se Kamil, Petr, Václav, Martin. Ale můj nejlepší kamarád je Kamil.

Mé třetí přání je, aby tam byla i moje učitelka. Jmenuje se Jarmila Hellebrandová a je moc hodná. Celá třída ji má moc ráda. Chtěl bych být hodný člověk a nikdy bych nechtěl ztratit kamarády a učitelku Jarmilu Hellebrandovou.

(volný překlad zaslal sám autor)

Three wishes

My name is Richard Sivák. When I grow up I want to be a mason. I really like this work. My dad is a mason. I would like to build houses, villas actually, in which nice people would live. In these houses there would be no difference between Roma and Gadje. No one would be sick there, the sun would always shine and everyone would have their own swimming pool. Everyone would be nice to one another. There would also be dogs there.

My second wish is that I would study at gymnasium. At the moment I am doing well in school. I want my whole class to be there with me. I have good friends in school. Their names are Kamil, Petr, Václav and Martin. But Kamil is my best friend.

My third wish is that my teacher would be there. Her name is Jarmila Hellebrandová and she is very nice. The whole class really likes her. I want to be a nice person and I would never want to lose my friends and teacher Jarmila Hellebrandová.

(czech version was translated by the author himself)

Trin veca, so bi kamavas

Kamavas bi trin veca vaš mange he vaš miri famelija. Kamavas bi, kaj miri daj te n'avel nasvali, he miri phuri daj te n'avel pal o špitaľa. Na rado phirav pal o špitaľa, som kolestar smutno, kana la dikhav andro vadšos. Kamav, kaj te avel sasťi.

Aver, so bi kamavas, hin, kaj te na phirav andre škola, kana hin o love. Calo đives bi phiravas čak te cinel le dadeha.

Mek jekh veca, so bi kamavas, hin, kaj te avel la bertenatar miro šogoris, kaj imar miri pheň peskere čhavoreha te avel bachtali, he te na mušinel pal leste te phirel andre bertena kavka, sar me phiravas pal miro dad.

Tři přání

Mám tři přání pro sebe a pro svou rodinu. Chtěl bych, aby moje maminka nebyla nemocná a taky aby babička nebyla pořád v nemocnici. Nerad jezdím po nemocnicích a jsem smutný, když ji vidím ležet v posteli. Tak jí přeji hodně zdraví.

Mé druhé přání je, abych nemusel chodit do školy, když jsou peníze. Celý den bych jenom nakupoval a nakupoval s taškou.

Mé třetí a poslední přání je, aby se vrátil z vězení můj švagr a moje sestra Radka se svým synem Erikem aby byla šťastná a nemusela jezdit do vězení na návštěvy, jako jsem jezdil čtyři roky já za svým tátou.

(volný překlad zaslal sám autor)

Three wishes

I have three wishes for myself and my family. I would like my mom not to be sick and also that my grandma was not in the hospital. I don't like to go to hospitals and I am sad when I see her lying in bed. I wish her good health.

My second wish is that I wouldn't have to go to school if there is money. All day we would just shop and shop with dad.

My third and final wish is that my brother-in-law would return from prison and that my sister and her son Erik would be happy and wouldn't have to go to the prison to visit him the way that for four years I visited my dad.

(czech version was translated by the author himself)

Namištes mange, bo miro papus pes naburindaš Heřmankenge. E sanitka les odvezindaš andre špitaľa. Esas leha phujes, a helikoptera les mušindaš te odvezinel. Ňiko kolestar na džanelas. O kakos amenge avlas te phenel. Amenge savorenge sas but phares, darahas pal leste. Palis leskero motoris tiž odcirdle, esas odoj leskero rat. O hasiča les kodarik našti cirdle avri, mušinde e štrecha te odčhinel. Akanak užaras, sar doperla aver operacija. Či avela mištes, či na. Imar hino pal e operacija, dopelaš mištes. Hin oda nejfeder papus, dikhav les but rado.

Je mi smutno, protože se v Heřmánkách naboural můj děda. Odvezla ho sanitka. Ale bylo to s ním zlé, že ho helikoptéra musela odvézt. Nikdo o tom nevěděl. Pak nám to přijel říct strýc. Všichni byli moc smutní a o dědu se moc báli. Odvezli jeho auto a byla tam krev. Hasiči ho nemohli vytáhnout, a tak museli odstříhnout střechu. Teď ještě pořád čekáme, jak dopadne další operace. Jestli bude v pořádku. Už je po operaci, tak jsme volali do nemocnice a dopadlo to dobře. Je to můj nejlepší děda a mám ho moc rád.

(volný překlad zaslal sám autor)

I am sad because my grandfather was in a car accident in Heřmánky. The ambulance took him away. But it was so bad and a helicopter had to take him away. No one knew about it. Then our uncle came to tell us. Everyone was very sad and we were all afraid for grandfather. They took his car away and there was blood there. The firemen couldn't pull him out and so they had to cut off the roof. We are still waiting to see how the operation will turn out; if he will be all right. He is out of the operation now so we called to the hospital and it turned out well. He is my best grandfather and I love him.

(czech version was translated by the author himself)

Trin veca, so bi kama vas

Nejbuter pes mange pačisaľol o trin želaňi. Šaj bi pisinavas pal o somnakuno mačo, či pal o čarovno papus. But mišľinavas, so som te pisinel, te kidel trin věci

hin but pharo. Phendom mange, hoj pisinava pal koda, so nejbuter kamav. Sigeder, so kamav, hin, kaj o manuša te na demaven o veša. O veša sako potrebinel, kaj pes amenge lačhes te dživel he te dichinel. Kana o manuša na preačhona te murdarel le džviren vaš peskeri zabava, n'avela nisavo džviros. Le džviren hin kajso narokos te dživel sar le manušen. Imar mule but džviri he te kada avela furt, tak amare čhavore džanena le bare mačhen čak le knihendar sar amen džanas le dinosauren. O veša mušinas te arakhel. Kana avava baro, kamavas bi te avel doktoris, so sasfarel le džviren.

Miro aver, so bi kamavas, kaj te n'aven o love. Bijo love bi peske šaj cinahas, so amenge kerla e radosta. Avelas bi but šukar te bi n'avelas čoripen, kaj ňiko te n'avel bokhalo, kaj te n'aven nasvale, kaj peske šaj cinen o leki, kaj le manušen hin kaj te bešel, bo soven avri andro šil u šaj marchosalon. E zavista, oda hi but namištes. O svetos bi avelas feder.

Miro trito želaŋi hin, kaj pes te našol e ruš he o diliŋipen. Joj kerel but rovipena. Manušano diliŋipen hin tiž o vandalismus. But man cholarel, kana hin but zničimen sa khatar amende. Čak vaš koda, hoj ada kerel radosta le rakleng. Koda diliŋipen tiž kerel o maribena. O manuša he o čhavore zbitečnones meren, jon koda mariben na kamen. Manušano rušiben hin pre koda, kaj te ubližinen nasvalenge manušenge he kolenge, so pes na džanen te braŋinel. Manuša pes košen he maren pes čak vaš koda, hoj len hin aver barva pro muj he hoj jinakšo dživen. Hin kada lačhes?

Me lačhes džanav, hoj kada, so kamav, ňigda n'avla. Ale mištes džanav, hoj šaj aven čepo godaver he pro svetos avela mištes. Koda mange mišlinav me, o Jirka Hellebrand.

Tři přání

Nejvíce se mi líbí téma tři přání. Mohl bych psát o zlaté rybce nebo kouzelném dědečkovi. Moc jsem o svých přáních přemýšlel, ale vybrat si jen tři je moc těžké. Nakonec jsem se rozhodl, že napíšu, co si opravdu moc a moc a úplně nejvíce přeji.

Jedno z mých přání je, aby už všichni lidé přestali ubližovat celé přírodě. Přírodu přece potřebujeme, abychom mohli dýchat. Když lidé přestanou vraždit zvířata pro svou zábavu, nebude tolik ohrožených druhů. Zvířata přece mají právo na život jako my lidé. Už vyhynulo mnoho druhů, a kdyby to tak pokračovalo, pak děti jednou budou znát třeba velryby jen z knih a dokumentů tak, jako já znám dinosaury. Přírodu musíme chránit. Až budu velký, chtěl bych být veterinářem nebo ochráncem přírody.

Mé další přání je, aby byly zrušeny peníze. Bez peněz si lidé budou moci pořídit vše, co potřebují, i to, co jim udělá radost. Bylo by to moc hezké, protože by nebyla chudoba. Nikdo by neměl hlad, všichni nemocní by si mohli obstarat léky, nebyli by lidé bez domova, kteří musejí spát i v mrazu venku a bojí se, že umrznou. Zmizela by závist – to je moc škaredá věc. Prostě by svět vypadal přátelštěji.

Mé třetí přání je, aby zmizela lidská blbost a zloba. Ta způsobuje hodně neštěstí a pláče. Důkazem lidské blbosti je vandalismus. Opravdu mě hrozně štve zbytečně zničené věci, které pro svou zábavu chuligáni rozbijí na kousky. Lidská blbost způsobuje

odporné války. Lidé a děti, které v nich trpí a umírají, ti určitě válku nechťejí. Lidská zloba je vždy obrácena proti slabému, nemocnému a bezbrannému člověku. Lidi si nadávají a ubližují a terorizují třeba jen proto, že mají jinou barvu kůže nebo jiné zvyky nebo jiný způsob života. Je to správné?

Já vím, jsou to asi přání, která se nedají splnit. Ale taky vím, že kdyby se lidé aspoň trochu umoudřili, tak by se nám na našem krásném světě dařilo lépe. To si myslím já, Jirka Hellebrand.

(volný překlad zaslal sám autor)

Three wishes

I like the topic “Three wishes” the most. I could write about a golden fish or a magical old man. I thought a lot about my wishes, but to choose only three is very difficult. In the end though, I decided that I would write about what I really, really wish for the very most.

One of my wishes is that all people would finally stop destroying the environment. We simply need nature to breath. If people stop killing animals for their enjoyment there will not be so many endangered species and if it will continue like it is now children will only know whales from books the way I know dinosaurs. We have to protect the environment. When I grow up I would like to be a veterinarian or environmental activist.

My next wish is that money would be cancelled. Without money people will be able to take care of all of their needs, even the things that make them happy. It would be very nice because there would be no poverty. No one would be hungry, all of the sick could get medicine, and people would not be homeless and need to sleep outside even in the cold and worry that they will freeze. Envy would disappear: it's a hideous thing. The world would simply be friendlier.

My third wish is that human stupidity and spite would go away. They cause so much unhappiness and tears. Vandalism is an example of human stupidity. The needless destruction of things really makes me angry. Hooligans smash them to pieces just for fun. Human stupidity causes the evil of war. People and children, who suffer and die in war, certainly didn't want war. Human spite is always turned against the weak, powerless and defenseless person. People insult, hurt and terrorize each other only because they have different color skin or different customs or way of life. Is this right?

I know that these are probably wishes that can't come true, but I also know that if people would wise up just a little, things would be better in our beautiful world. That is what I think, me, Jirka Hellenbrand.

(czech version was translated by the author himself)

Miro phral

Hin man phureder phral, phirlas andre amari škola. Posledno berš na kamelas te phirel andre škola, kerel la mamake čak problemi. Raři phirel khere a e daj pes trapinel. Ale o phral peske kolestar nič na kerel, čorel dureder u e daj o dad chudne vaš leske podminka, hoj te mek vareso kerla, e daj džala te bešel, he me mušinava te džal andro domovos, bo na kamav te ačhol paš o tatis. Me rado dikhav la da, rovv pal late, bo darav. E mama man utěšinel, hoj avela lačhes, ale me lake na pařav.

Idž ile le phrales andro domovos.

Bratr

Mám staršího bratra a on chodil do naší školy, ale pak před posledním rokem do školy nechodil a dělal mamce jen problémy. Bratr přijde večer domů a maminka si s ním neví rady, a tak potom večer vždycky brečí. Je z toho smutná a já taky, protože vidím, jak se tím trápí. Ale bratra jako by se to netýkalo. Dokonce i kradl, a tak dostali rodiče podmínku, že pokud ještě něco provede, tak můžou maminku třeba i zavřít, a já bych musela taky do domova, protože já nechci zůstat u tatínka. Mám raději maminku, a tak brečím, protože mám strach. Maminka mě utěšuje, že to určitě dobře dopadne, ale já tomu moc nevěřím.

Včera mého bratra odvezli do domova.

(volný překlad zaslala sama autorka)

My Brother

I have an older brother and he went to our school, but then in the last year he stopped going to school and only made problems for our mom. He comes home in the evening and my mom doesn't know what to do with him and then in the evenings my mom always cries. She is sad from this and I am too because I see how she suffers. But my brother acts like it doesn't concern him. He even stole and my parents got the condition that if he does anything else they could even lock mom up and I would need to go to the orphanage because I don't want to stay with my father. I like my mom more and so I cry because I'm afraid. My mom consoles me and says that everything will be all right but I really don't know. Yesterday they took my brother to the orphanage.

(czech version was translated by the author herself)

Raťi angle Karačoňa la pheňaha he la daha he le dadeha barikaňardam o stromikos. Pre Vilija me la pheňaha dikhavas pre televiza pre paramisa. E daj tavelas a o dad lake pomožinelas. Pre rat tađa e daj zumin, risky, šalatos, bobalki, obthode mare. Anglerafate mek e daj thođa pal o blaka paru gulipen he bobalkici. Avka chudňam te chal. Pal o chaben geľam paš o stromikos te dikhel, ko so chudňa. Me chudňom hokej skamineskero, puška pro guličky, cedečki andro hry, gađa he rikones. Somas igen rado, bo chudňom savoro, so kamavas. Imar man našti doužarav pre aver Karačoňa.

Večer před Štědrým dnem jsme se sestrou a s rodiči ozdobili vánoční stromeček. Na Štědrý den jsme se sestrou koukali na pohádky v televizi. Maminka vařila a tatínek jí pomáhal. Na večer maminka uvařila polévku, řízky, salát, bobalki a obložené chlebičky. Před večerem maminka ještě položila na okno trochu cukroví a bobalki. Teprve potom jsme se dali do jídla. Po večeři jsme se šli podívat, kdo co dostal. Já dostal stolní hokej, pistolku na kuličky, cédéčka s počítačovými hrami, oblečení a pejska. Byl jsem moc šťastný, protože jsem dostal všechno, co jsem si přál. Už se nemohu dočkat, až budou zase Vánoce.

The night before Christmas Eve we decorated the Christmas tree with my sister and parents. On Christmas Eve we watched fairy tales on television with my sister. My mom cooked and my dad helped her. In the evening mom made soup, schnitzel, potato salad, bobalki and sandwiches. Before the evening fell mom put some sweets and bobalki on the windowsill. Then we finally sat down to eat. After dinner we went to see who got what. I got table hockey, a B.B. gun, CDs with computer games, clothing and a puppy. I was so happy because I got everything that I wished for. I can't wait until Christmas comes again.

Trin kaml'aripena

Jekhvar geľom le papuha pro mače. O papus sas pre jekh sera a me pre aver sera. Me chudňom somnakune mačhes. O mačho mange phendã: „Te man mukeha,

kerava angle tute trin kamlaripena“. Me phendom: „Kamav te sikhlol, kaj mandar te el pravnička. Sar avava bari, kamav, kaj man te el čhave, kamav, kaj te en šukar he saste. Kamav, kaj man te el but love, kaj mange te cinav kher Tanvaldoste.“ O somnakuno mačo kerđa, so kamlom, a pafikerđa mange, hoj les muklom andal o vast.

Tři přání

Jednou jsem šla s dědou na ryby. Dědeček byl na jedné straně a já na druhé. A podařilo se mi chytit zlatou rybku. Ryba ke mně promluvila: „Když mne pustíš, splním ti tři přání.“ Já jí řekla: „Chci se učít tak, abych se mohla stát právníčkou. Až budu velká, chci mít děti a chci, aby byly krásné a zdravé. A ještě si přeji mít hodně peněz, abych si mohla koupit dům v Tanvaldě.“ Zlatá rybka mi všechna přání splnila a poděkovala mi, že jsem ji pustila na svobodu.

Three wishes

Once I went fishing with my grandfather. My grandfather was on one side and I was on the other. I caught a golden fish. The fish spoke to me, „If you let me go I will give you three wishes.“ I said to her, “I want to learn so that I can become a lawyer. When I am grown up I want to have children so that they would be beautiful and healthy. And I also wish to have a lot of money so that I could buy a house in Tanvald.” The golden fish fulfilled all of my wishes and thanked me that I freed her.

JANA HUSÁKOVÁ, 9, ÚSTÍ NAD LABEM - PŘEDLICE

Pherasuno dīves

11. listopadu amenge phenda e učitelka, hoj amen peske keraha pherasuno dīves. O čhaja pes preurde vaš o murša a o murša vaš o čhaja. Sar avlom andre škola, vareko imar sas preurdo. Me le čhajorenca geļom pes te preurel. Miro bratrancos o Michal Husák mange diña dresos, tričkos he gača a kopačky. E Leona mange diña tužka pro jakha, kaj mange te kerav bajusi. Peršo ora pes amen presikhavahas. Dujto ora amen pes odkidkerahas. Treco ora kidahas avri nekšukareder modelis. Nekfeder sas o Pepa Cibrik. Me ačilom treco.

Legrační den

11. listopadu nám učitelka řekla, že si uděláme veselý den. Holky se převlečou za kluky a kluci za holky. Když jsem přišla do školy, někdo už byl převlečený. Já se šla s holkami převléct. Můj bratranec Michal Husák mi půjčil svůj dres, tričko a kopačky.

Leona mi dala tužku na oči, abych si udělala vousy. První hodinu jsme se předváděli. Druhou hodinu jsme se odstrojili. Třetí hodinu jsme vybírali nejkrásnější model. Nejlepší byl Pepa Cibrik. Já jsem skončila na třetím místě.

The Funny Day

On the 11th of November our teacher told us that we will have a fun day. The girls dressed as boys and the boys dressed as girls. When we came to school some were already dressed up. I went with the girls to change. My cousin Michal Husák lent me his uniform, shirt and cleats. Leona gave me an eye pencil so that I could make a beard. The first hour we showed off. The second hour we undressed. The third hour we chose the most beautiful model. Pepa Cibrik was the best. I finished in third place.

II. Kategorie / II. Category

VLASTA CVOREŇOVÁ, 12, KRASLICE

Trin kamlaripena

Te bi chudľomas somnakune mačhes, kamavas bi, kaj o Roma te na čoren, na gravčinen, na žobrinen u kaj amen te na thoven andro jekh gono.

Dujto kamlaripen: kamavas bi te gilavel abo te khelel andre televizija, abo te jel varesavi šukar modelka. Na kamľomas bi pes te barikaňarel a sako bi džanelas, hoj man pre koda hin.

Trito kamlaripen: kamav lačhe romes, šukare čhaven. Kaj man o rom te na marel aňi le čhaven.

Tři přání

Kdybych chytla zlatou rybku, přála bych si, aby Romové nekradli a nenadávali a nežebrali a aby nás bílí neházeli do jednoho pytle.

Druhé přání mám, že bych chtěla být v televizi, zpívat, nebo být nějakou tanečnicí, nebo modelkou. Nechtěla bych se vytahovat, ale aby každý viděl, že na to mám.

Třetí přání mám, abych měla hezkého muže a hezké děti a aby na mě byl hodný a aby mě ani děti nemlátil.

(volný překlad zaslala sama autorka)

Three wishes

If I caught a golden fish I would wish that Roma didn't steal and didn't complain and didn't beg and that the whites wouldn't lump us all together.

I have a second wish that I would want to be in television, to sing or to be a dancer or a model. I wouldn't want to show off, but just so that everyone would see that I am good enough.

I have a third wish that would have a handsome husband and beautiful children and that he would be good to them and wouldn't beat me or the children.

(czech version was translated by the author herself)

Ehin man but věci, so peske mangav andro miro dživipen. Kole, so hin vaš mange but duležito, tumenge pisinava. Kamavas bi te sikhľol avri sar malír natěrač, bo pes mange koja buři pačisaľol. Kamav, kaj man te avel duj čhavore, kaj ehin mire čhavore pařivale. Kaj man ehin lači romňi, šukar kher, so bi pes pačisaľolas mira fajtake, so man avela, sar avava baro. Miri fajta ehin nalači, bo man diňa andro dětsky domov a hin man ustavno vychova. E fajta man na kamel, aňi jekhvar pal ma n'ave andro domovos. But rado dikhav mira pheňa, bo sar somas mek khere, ta pes pal mande starinelas. Andro domovos man ehin mek jekh terneder phral.

Kamav, kaj mire čhave na dopadňinen sar me, kaj te lačhes sikhľon, hin len lači buři u andro dživipen but bacht a pherdo love.

Mám spoustu věcí, které bych si ve svém životě přál. Napíšu Vám o těch, které jsou pro mě nejdůležitější. Chtěl bych se vyučit jako malíř - natěrač, protože se mi ta práce moc líbí. Přeju si mít dvě děti a přeju si, aby byly dobře vychované. A abych měl dobrou ženu a hezký byt, co by se líbil celé rodině, kterou budu mít, až budu velký. Moje rodina je taková divná, protože mě dali do dětského domova a mám nařizenou ústavní výchovu. Nemají o mě zájem, ani jednou sem za mnou do domova nepřijeli. Mám strašně rád svoji sestru, protože se o mě starala, když jsem byl ještě doma. V domově mám ještě jednoho mladšího brácha.

Přeju si, aby moje děti neskončily jako já, aby se dobře učily a měly dobrou práci a v životě je potkalo hodně úspěchů, aby měly štěstí a spoustu peněz.

(volný překlad zaslal sám autor)

There are a lot of things that I would wish for in my life. I will write to you about those that are the most important to me. I would like to learn to be a painter because I really like that work. I would like to have two children and I would like them to be brought up well. And that I would have a good woman and a nice flat that the whole family that I will have when I am grown would like. My family is kind of strange because they put me in an orphanage and I have compulsory institutional education. They are not interested in me; they never even came once to visit me. I really love my sister because she took care of me when I was still at home. In the orphanage I have one younger brother.

I wish that my children would not end up like me, that they would learn and have good jobs and were very successful in life and were happy and had a lot of money.

(czech version was translated by the author himself)

Trin kamlaripena

Me bi peske trival mangavas vareso vaš mange a palis šaj merav. Ča kaj pes mange te splñinel. Perše peske mangav, kaj te arakhava peske ajsa romña, so man kamela calo miro dživipen. Kamav, kaj man laha te aven čhave kajse šukar, sar som me. Aver peske mangav, kaj te avava zemědělcoske, sar hin miro dad. Igen rado dikhav bare he zorale mašiny. Trito peske mangav, ča kaj man te avel barvali the bachtafi fajta, so pes pal late starinava. Na kamav te phirel andre karčma, ale te ačhel khere mira romñaha, the le čhavenca. Miri romñi šaj pes vičinelas Katka. Oda bi kamavas but. Soske Katka? Bo oda nav ehin mira nekfeder kamaratka. Joj mange džanel te del gođi u sikhfilas man but andro dživipen. Zadžidilom but asaben. Pařav, hoj mange džala savoro avri, so peske mangav. Igen bi kamavas, kaj miro dživipen ehin ajsa, sar peske mangav.

Tři přání

Moje tři přání pro mě znamenají tolik, že bych klidně umřel, jen ať se mi splní. Za prvé si přeju, abych si našel takovou ženu, která mě bude mít ráda po celý můj život. Přeju si, abych s ní měl tak hezké děti jako jsem já. Za druhé si přeju, aby ze mě byl zemědělec jako je můj táta, protože mám moc rád velké a silné mašiny. Za třetí si moc přeju, abych měl bohatou a šťastnou rodinu, o kterou se budu starat. Nechci chodit do hospody, ale budu doma se ženou a s dětmi. Moje žena by se mohla jmenovat Katka, ale to už je přání navíc. Moc bych si to přál. Proč Katka? Protože tak se jmenuje moje nejlepší kamarádka. Umí mi poradit a moc mě toho naučila do života. Moc jsme se spolu nasmáli. Věřím, že mi vyjde všechno, co si přeju. Strašně bych chtěl, aby byl můj život takový, jaký si ho přeju.

(volný překlad zaslal sám autor)

Three wishes

My three wishes mean so much to me that I would gladly die to have them come true. First, I wish that I would find the kind of woman who will love me my whole life. I wish that I would have children with her that are as good looking as I am. Secondly, I wish that I would become a farmer like my father because I really like big, powerful machines. Thirdly, I wish that I would have a happy and wealthy family that I will take care of. I don't want to go to the pub, but I will stay home with my wife and children. My wife could be named Katka, but that is already one wish too many. I would really like that. Why Katka? Because that's the name of my best friend. She knows how to give

good advice and taught me a lot. We laughed a lot together. I believe that everything that I wish for will come true. I really want my life to be the way that I want it.
(czech version was translated by the author himself)

MARIE FERENCOVÁ, 12, PRAHA 4

Miro nav hin Marie Ferencová, hin mange dešuduj berš. Som cikñi, šuki a hin man kale bala a cikne vušta. Som kajsí. Kamav te avel uči a čeporo te prikidel. Te avel man bare bala, želena jakha a bare vušta. Kamavas bi, kaj o murša pes pal ma te visaren a te džan pal mande, kaj bi gejlomas me. Kamavas bi, kaj man sako te dikhel rado. Kamav mek te avav mulatka the te avav korkori jedinačkos, kaj te avav rozmazliven. A oda na som. Amen sam trin čhave. Varekana kamav te merel vaš oda, hoj mange na džal nič avri a oda man meržinel. Kamav te avel modelka. Na džanav, či mange džala avri. Te na džala, kamav te avel mek kucharka. Meržinel man, hoj o čhaja hine šukar a me korkori som džungali. Šoha man na gejla avri kamiben. Oda man meržinel.

Jmenuji se Marie Ferencová, je mi 12 roků. Jsem malá, hubená, mám černé vlasy a malou pusu. Taková jsem. Chtěla bych být vysoká a trochu přibrat. Mít dlouhé vlasy, zelené oči a velké rty. Chtěla bych, aby se za mnou chlapi otáčeli a aby šli za mnou tam, kam bych šla já. Chtěla bych, aby mě měli všichni rádi. Ještě bych chtěla být mulatka a jedináček, abych byla rozmazlená. A to nejsem. Jsme doma tři děti. Někdy se mi chce umřít, protože mi nic nevychází a štve mě to. Chtěla bych být modelka. Nevím, jestli mi to vyjde. Jestli ne, tak bych pak chtěla být kuchařka. Je mi líto, že jsou všechny holky tak hezký a jen já sama jsem ošklivá. Ještě nikdy jsem neměla štěstí v lásce. A to mě strašně mrzí.

My name is Marie Ferencová. I am 12 years old. I am small, thin; I have black hair and a small mouth. That's how I am. I would like to be tall and gain a little weight; to have long hair, green eyes and full lips. I would like boys to turn around and follow me where ever I would go. I would like every one to like me. I would also like to be mulatto and a single child so that I would be spoiled. But I'm not. There are three of us children at home. Sometimes I want to die because nothing works out for me and it makes me mad. I would like to be a model. I don't know if it will happen. If not then I would like to be a cook. It makes me sad that all the other girls are so beautiful and only I am so ugly. I have never been lucky in love. And I feel really bad about it.

Trin kamlaripena

Vičínav pes Mirkus. Hin man dešujekh berš. Bešav Rožnovate. Man hin trin sune a kamavas bi, kaj te džan avri pro čačipen. Amen precirdas arde pal e Slovensko la đaha, le dadeha the le pheñenca. Man hin adaj bača, biba, bratňaka the sesterniči. Bares rado phirav andre škola. Me rado pisinav a sikhľuvav, kamavas bi but te sikhľol. Oda miro angluno suno. Sar me lačes sikhľuvava, šaj phirav andre športovno kružkos. Bares bavinav hokej le čhavenca. Amen bavinav triedate, gankoste the andre telocvična. Rado phirav pro stadion. Me bi keravas odi bufi Amerikate a šaj bi dromaravas pal o svetos. The akana dromarav but, aľe feder bi kamás te cinel o kher Rožnovate, kaj te na džas ňikhaj. Oda hino miro trito baro suno.

Tři přání

Jmenuji se Mirek. Je mi jedenáct let. Bydlím v Rožnově. Mám tři přání a moc bych chtěl, aby se mi splnila. Přijeli jsme ze Slovenska s mamkou, tatškou a sestrami a mám tu hodně strýců, tet a taky bratrance a sestřenice. Moc rád chodím do školy, rád píšu a chtěl bych se hodně naučit. To je moje první přání. Když se budu dobře učit, můžu chodit do sportovního kroužku. Moc rád hraji s kluky hokej. Hrajeme ho ve třídě, na chodbě a v tělocvičně. Ve škole chodíme i bruslit na stadion, a to mám moc rád. Chtěl bych být hokejistou. Hokej je můj sen. To je moje druhé přání. Byla by to moje práce a mohl bych hrát třeba v Americe a mohl bych cestovat. Teď sice taky moc cestuji, ale radši bych chtěl, abychom koupili v Rožnově byt a už se nikam nemuseli stěhovat. To je moje třetí a největší přání.

(volný překlad zaslal sám autor)

Three wishes

My name is Mirek. I am 11 years old. I live in Rožnov. I have three wishes and I would really like them to come true. We came from Slovakia with my mom, dad and sisters and I have a lot of uncles and aunts here and also cousins. I really like to go to school. I like to write and I would like to learn a lot. That is my first wish. If I will do well in school I can go to the sports club. I really like to play hockey with the guys. We play in the classroom, in the hall and in the gym. At school I even go skating at the stadium and I like it very much. I would like to be a hockey player. Hockey is my dream. That is my second wish. It would be my job and could maybe even play in America and I could travel. It's true that right now I travel a lot, but I would prefer that we would buy a flat in Rožnov and that we wouldn't have to move anywhere. That is my greatest wish.

(czech version was translated by the author himself)

Me man vičinav Eva Grundzová a bešav andre Strakoňica. Hin mange dešutrin berš, phirav andre sedmo A. Bešav andro panelakos. Amen sam štar džene, o gadže hine pre amende lače. Phenen pre amende hoj sam Roma a hoj pes džanas mištes te likerel paš o gadže. Amen sam bari fajta a but pes likerlas a pomožinas peske. Jekh bibi bešel andre Německo, hin la jekh cikno čhavo a dživel peske mištes. Hin mange pharo jekha biba, so but cerpinel pal peskero čhavo, so les phandle andre bertena a nič na kerđas. Hino odoj hjaba. Oda kerde duj gadže, so pre leste phende, so na sas čačipen. Imar bešel berš. But pes lošanav, sar avela khere. Ov dživlas gadžaha a hin les laha cikno muršoro. Akana leske sas jekh berš. Miri sesterňica furt kerel romane zabavi. But pes mange oda pačinel. Varekana man miri mama pre ola romane zabavi lel te khelel. But pes mange oda libinel. Sar avava dospelo, phirava furt.

Jmenuji se Eva Grundzová a bydlím ve Strakonících. Je mi třináct let, chodím do sedmé A. Bydlím v paneláku. Jsme doma čtyři, gadžové jsou na nás hodní. Říkají nám, že jsme Romové a že umíme mezi gádži dobře žít. My jsme velká rodina, hodně spolu držíme a pomáháme si. Jedna moje teta bydlí v Německu, má malé dítě a žije se jí dobře. Je mi moc líto jiné tety, která hrozně trpí kvůli svému synovi, kterého zavřeli do vězení, ale on nic neudělal. Je tam neprávem. Udělali to dva gadžové, kteří pak o něm říkali, co nebyla pravda. Už sedí rok. Moc se těším, až se vrátí. Bydlel s jednou gádžovkou a má s ní malého chlapečka. Tomu teď byl rok. Moje sestřenice často pořádá romské zábavy. To se mi moc líbí. Někdy mě moje máma nechá jít si na tyhle zábavy zatancovat. Mám to moc ráda. Až budu dospělá, tak tam budu chodit pořád.

My name is Eva Grundzová and I live in Strakonice. I am thirteen years old and I am in the seventh grade A class. I live in a panelák1. There are four of us at home and the Gadje are nice to us. They tell us that we are Roma and that we know how to live among Gadje well. We are a big family and we stick together and help each other a lot. One of my aunts lives in Germany. She has one small child and she lives well. I feel very sorry for my other aunt who suffers horribly because of her son who was locked in jail, but he didn't do anything. He is there for no reason. Two Gadje did it and then said he did it, but it wasn't true. He is there for a year now. I can't wait until he comes home. He lived with one Gadje girl and has a baby boy with her. He is already a year old. My cousin often throws Romany parties. I really like them. Sometimes my mom lets me go and dance at these parties. I really love it. When I am grown up I will go all the time.

Sar ke amende dživen o Roma

Varesave Roma ke amende hine barvale a varesave čorore. Ola barvale pestar keren bare barikane a ola čorore mušinen te kerel bufi, kaj te chuden o love. Ola barvale keren peske so kamen, hin len kher, sa. Ola čorore mušinen te kerel bufi, kaj te chan lengere čhave a o romňija. Aľe ola barvale keren o zabavi, ole čorendar kidkeren o love u lengere love lenge ačhon.

Jak u nás žijí Romové

U nás jsou někteří Romové bohatí a jiní chudí. Ti bohatí ze sebe dělají kdovíco a ti chudí musí pracovat, aby sehnali peníze. Ti bohatí si dělají, co chtějí, mají domy, všechno. A ti chudí musí dřít, aby se jejich děti a ženy najedly. Zatímco ti bohatí pořádají zábavy, posbírají peníze od těch chudých a jejich vlastní peníze jim zůstanou.

How Roma live here

Here some Roma are rich and others are poor. The rich ones act like who-knows-what and the poor ones have to work so that they would get money. The rich ones do whatever they want; they have homes, everything. The poor ones have to slave just so their children and wives could eat while the rich ones throw parties, take money from the poor and their money stays theirs.

Akana pisinava pal miro dživipen. Miro dad mušinel te vyřešinel sa, bo miri daj odegjlas. O dad pal late tiš rovelas. Jekhvar pal amende avľas a kamelas amen te lel peha, aľe amen na kamahas, bo džanahas, sar amenge ubľižinda. O dad peske iľas avra romňa, hin la jekh čhaj, vičinel pes Iveta, oj tumenge tiš pisinel. Lakeri daj hiňi lačhi, phenas lake mamu, rado la dikhas a oj amen tiš rado dikhel. A lakeri čhaj, e Iveta amen tiš rado dikhel. Akana la hin pirano, bešel ke amende. Rado les dikhas, o dad tiš. E pheň les baro kamel.

Teď Vám napíšu o svém životě. O všechno se musí starat můj táta, protože máma od nás odešla. Táta kvůli ní i plakal. Jednou za námi přišla a chtěla si nás odvést s sebou,

ale my jsme nechtěli, protože jsme věděli, jak nám ublížila. Táta si vzal jinou ženu, má ještě dceru, jmenuje se Iveta a ta Vám taky píše. Její máma je moc hodná, říkáme jí všichni mámo, máme ji rádi a ona nás taky. A máme rádi i její dceru, Ivetu. Ta si teď našla kluka a bydlí oba u nás. Máme ho rádi, i táta ho má rád. Sestra ho moc miluje.

I will now write you something about my life. My dad need to take care of everything because my mom left us. Dad even cried because of her. Once she came for us and wanted to take us with her, but we didn't want to because we knew how she had hurt us. Dad married another woman, she has a daughter. Her name is Iveta and she is also writing to you. Her mom is very nice and we all call her "mom". We love her and she loves us. We even love her daughter, Iveta. She just found a boyfriend and they both live with us. We like him, too. Even dad likes him. My sister really loves him.

PETRA FERENCOVÁ, 12, STRAKONICE

Akana tumenge pisinava pal amari familija. Miro dad pes vičinel Ladislav a miri daj pes vičinel Iveta. Sam štar čhave: jekh miri pheň pes vičinel Iveta, oj tumenge tiš pisinel, oja dujto pes vičinel Maruška a miro phral pes vičinel Láďa sar miro dad. Sar has amenge Karačoňa, tak mange o dad cindas topanki a mek mange diňa 200 Kč, ala pheňake cindas tiš topanki a diňas lake 200 Kč, u la cikňa pheňake cindas panenka a koča. A le phraleske cinda pištolis a mek les diňa 100 Kč.

Teď Vám napíšu něco o svojí rodině. Můj táta se jmenuje Ladislav a mamka se jmenuje Iveta. Jsme doma čtyři děti: jedna moje sestra se jmenuje Iveta, ta Vám taky něco píše, druhá se jmenuje Maruška a můj brácha se jmenuje Láďa, jako táta. Když byly Vánoce, tak mi táta koupil boty a ještě mi dal 200 Kč, té první sestře taky koupil boty a taky jí dal 200 Kč a té malé koupil panenku a kočárek. A bráchovi koupil pistoli a ještě mu dal 100 Kč.

Now I will write you something about my family. My dad's name is Ladislav and mom is named Iveta. There are four of us children at home: one of my sisters is named Iveta, she is also writing to you, the second is Maruška and my brother is named Láďa like my dad. When Christmas was here dad bought me shoes and gave me 200 CZK.

He also bought shoes for my one sister and also gave her 200 CZK and he bought a doll and baby carriage for my youngest sister. He bought my brother a pistol and gave him 100 CZK.

ONDŘEJ DANĚK, 12, NYMBURK

Miro nekfeder than

Sar has o prazdňini, vozinavas man pro bicigľos. Rozdikhavas man pal e krajina. Jekhvar pre ma vičindas o susedos, so paš amende bešel pre ulica. Phučlas mandar, či na kamav leha te džal andro statkos, kaj likerel balen. Phendom, hoj hi, u gejlom leha. Igen pes mange odoj pačisaľolas. Phiravas odoj sako džives, cale prazdňini. Pomožinavas leske te del te chal le balen the o hnoj os avri te kidel. Čhivavas o plus tel o bale. Dikhľom, sar pes rezinel avri cikne kaštune balore. Dikhľom, sar aven pro svetos o balore. O prazdňini pregejle sar paňi u mange has pharo, hoj imar man na starinava pal o bale. Aľe o susedos, so paš amende bešel, vičinel pes Štepan, mange phendās, hoj šaj phirav sako sombat the kurko. Vaš oda, hoj odoj phiravas andro statkos, kana has o prazdňini, pre brigáda, chudľom thulo thulardo balo. Paľis ehas zabijačka. Calo famelija chaľam, čaliľam. Oda hin miro calo pribehos.

Moje nejobľibenejší místo

Jak byly prázdniny, vozil jsem se na kole. Rozhlížel jsem se po krajině. Najednou na mě zavolal soused, který bydlí vedle nás v ulici. Ptal se mě, jestli s ním nechci jet na statek, kde chová prasata. Řekl jsem, že jo, a taky jsem s ním jel. Moc se mi tam líbilo. Jezdil jsem tam každý den, celé prázdniny. Pomáhal jsem mu krmit prasata a kydat hnůj. Taky jsem pod prasata stlal slámu. Díval jsem se, jak se vyřezávají dřevěná prasátka. A taky jsem viděl, jak se prasátka rodí. Prázdniny utekly jako voda a mně bylo smutno, že už se o prasata nebudu starat. Ale ten soused, co bydlí vedle nás, Štěpán se jmenuje, mi řekl, že můžu chodit každý víkend. Za to, že jsem chodil na statek celé prázdniny na brigádu, jsem dostal tlusté vykrmené prase. A pak byla zabijačka. Celá rodina jsme si moc pochutnali. A to je celý můj příběh.

My Favorite Place

Over vacation I was riding around on my bike. I rode around in the country-side. Suddenly, my neighbor who lives next to us on our street called to me. He asked me if I wanted to go with him to his farm where he raises pigs. I said yes and I went with him. I really liked it there. I went there everyday over the whole holiday. I helped him feed the pigs and muck the stalls. I also laid out the straw under the pigs. I watched as they cut out a wooden pig. I also saw how a pig is born. The summer flew by and I was sad

that I would no longer take care of the pigs. But that neighbor who lives next door, his name is Štěpán, told me that I can go there every weekend. As a reward for working all summer on the farm I got a fat, well feed pig. Then we had a pig-killing. The whole family enjoyed it very much. And that is my whole story.

LUKÁŠ KALISTA, 13, NYMBURK

O than, savo rado dikhav

Sako prazňini phirav pre navšteva andro jekh gav paš o Semily. Odoj bešel e bibi the e sesterňica. Oda hin cikno gav, sklĕpa hin odoj, veša the šukar krajina. Šukar hin odoj linaje the jevende. Linaje phirav upre tele pal calo gav, andro veš, pro gribi. Hin odoj jahody, maliny. Pre jekh sera dičhol o Krkonoše u pre aver sera bara. Hin odoj rozhledna. Linaje odoj dikhlom baro brišind, so odoj likerel but. Pašeder hin horsko skokansko mustkos, odoj chufen o reprezentanta. Hin odoj šukar. Phirav odoj sako Karačoňa. Furt hin odoj jiv. Te ližinel igen na džanav, ale mek radeder sankinav. Pačisalol pes mange, sar hin o jiv pro bara the pro khera, so dičhon, čisto jiv. Raři ča dičhon o svetla. Rado pre oda than pale avav, imar man našři doužarav, sar avla o prazňini pre Karačoňa. Isto avava pale.

Místo, které mám rád

Každé prázdniny jezdím na návštěvu do jedné vesnice u Semil. Bydlí tam moje teta a sestřenice. Je to maličká vesnice, je tam jeden obchod, lesy a krásná krajina. Je tam moc hezky v létě i v zimě. V létě chodím na procházky po vesnici a do lesa na houby. Taky tam jsou jahody a maliny. Na jedné straně jsou vidět Krkonoše a na druhé skály. Taky tam je rozhledna. V létě jsem tam zažil obrovský déšť, který tam vždycky dlouho vydrží. Kousek je horský skokanský můstek, co z něho skáčou reprezentanti. Je tam krásně. Jezdím tam každé Vánoce. Vždycky tam je sníh. Lyžovat moc dobře neumím, ale zato rád sáňkuju. Moc se mi líbí, když leží sníh na zahradách a domech, kam je vidět, všude sníh. A v noci je vidět jen malá světýlka. Moc rád se tam vracím, už teď se nemůžu dočkat, až budou další vánoční prázdniny. Určitě tam zas pojedu.

A Place That I Like

Every holiday I go to a village near Semily. My aunt and cousin live there. It is a tiny village; there is only one store there, forests and beautiful country-side. It is very nice there in the summer and in the winter. In the summer I go for walks in the village and to the forest to pick mushrooms. There are also strawberries and raspberries there. On one side you can see Krkonoše and on the other cliffs. There is also a look-out there. In the summer I experienced a hard rain that always last a long time there. Not far

away is a ski jump from which the best skiers jump. It's beautiful there. I go there every Christmas. There is always snow there. I can ski very well but still I like to sled. I really like it when snow is lying on the gardens and homes, where everywhere is you can see only snow. And at night only tiny lights can be seen. I love to go back there and even now I can't wait until next Christmas holidays. I will definitely go there again.

PETR KALA, 13, VÍTKOV

Miro rikono

Kana džavas la daha ke bibi, arakhlam jekhe rikones. O rikono avlas kija mande, ale e daj man na mukhlas te lel o rikono khere. Gejlam dureder. O rikono furt džalas pal amende. Phundradam o kher a o rikono gejlas andre. O dad phendās, hoj mange les šaj mukhav, he sar pes vičinela. Phendom, hoj Asta. Keravas khatar late, midik na bariša. Kana lake esas jekh berš, kerdam lake le dadeha bari buda. Jekhvar amenge la otravinde o suseda. Kana merlas, bešavas paš late he rovavas. Dikhavas la bares rado. Ňigda pre late na bisterava. Kolen suseden nanavidinav.

Můj pes

Když jsme šli s mámou k tetě, tak jsme potkali psa. Ten pes přišel ke mně, ale maminka mi ho nedovolila vzít domů. Šli jsme dál a pes šel pořád za námi. Otevřeli jsme dveře a pes nám vletěl do bytu. Táta rozhodl, že si ho necháme, a zeptal se mě, jak chci, aby se jmenoval. Řekl jsem, že Asta. Staral jsem se o ni, dokud nevyrostla. Když měla rok, udělali jsme jí s tátou velikou boudu. Měli jsme ji rok a půl. Jednoho dne nám ji otrávil sousedé. Když umírala, seděl jsem u ní a plakal jsem. Měl jsem jí rád. A nikdy na ni nezapomenu. Ty sousedy nenávidím až dodnes.

(volný překlad zaslal sám autor)

My Dog

Once when I was walking with my mom we met a dog. The dog came up to me and mom didn't let me take him home. We went a little further and the dog was still following us. We opened the door to our house the dog ran into our apartment. Dad decided that we could keep her and he asked me what I want to name her. I said Asta. I took care of her while she was still small. When she was a year old Dad and I built her a great big doghouse. We had her for a year and half. One day the neighbors poisoned her. When she was slowly dieing I sat with her and I cried and wailed. I loved her. I will never forget her. I hate those neighbors to this day.

(czech version was translated by the author himself)

Karačoňa

Vaš o jekh kurko avela e Karačoňa. Savoren manušen hin Karačoňa. The amen, le Romen. E daj kerel o chaben, mačhes vaj karbenatki. Tiž keras o stromkos, zdobinas les bombulenca, kolekcenca the momelencan. Keras oda sako Karačoňa. Karačoňa keras tiž andre škola. E třída amenge vizdobinas, pro blaki thovas o betlemki, o anděla, o paperuna řetezi, o vločki the o bombuli. Hin amen tiž o stromkos. E učitelka amenge cinel o čhavorikano šampusis he savore anas o cukroví. Šunas o koledí, gilavas he bašavas pre gitara. O Petr džanel mištes te bašavel pre gitara. Pro paňi amenge mukas o lodički la momelaha, čhivas la papučaha. Hin oda pheras. Oka berš čhidas la papučaha e učitelka he la špičkaha avri. Phendās, hoj oddžala joj, aľe na odejľas. Hin amenca imar školkatar. Dikhas la but rado. Pafis amenge das o darki. Tel o stromikos hin sakones o darkos. Cinel len amenge e učitelka, he phenel, hoj ova has o Ježíškus. Oka Karačoňa amenge diñas zajacos-džides. Hin amenca andre třída. Imar pes chistinas pre aver Karačoňa, sar len keraha la učitelkaha. Dikhas la but rado. Vičinel pes Jarmila Hellebrandová a me man vičinav Vašek Malý.

Vánoce

Za týden budou Vánoce. Všichni lidé slaví Vánoce. A my, Romové, také. Maminka nachystá k večeři bramborový salát, rybu nebo karbanátky. Taky máme stromeček ozdobený baňkami, čokoládovými kolekcemi, barevnými světýlky a řetězy. Děláme to tak skoro každé Vánoce.

Vánoce slavíme i ve škole. Vyzdobíme si třídu, na okna nalepíme betlémky, andělíčky, třídu ozdobíme papírovými řetězy, vločkami a baňkami. Taky máme ve třídě stromeček. Paní učitelka nám koupí dětské šampaňské a všichni přinesou cukroví. Posloucháme koledy, zpíváme a hrajeme na kytaru. Petr Kala umí moc dobře hrát na kytaru. Pouštíme na vodu každý svou lodičku se svíčkou, házíme bačkorou. Je u toho legrace. Loni hodila bačkoru špičkou ven paní učitelka. Řekla, že tedy asi odejde, ale neodešla. Už je s námi od školky. A to je dobře. Máme ji moc rádi. Pak si dáváme dárky. Pod stromečkem je dárek pro každého. Kupuje nám je naše paní učitelka, ale říká, že to je od Ježíška. Minulé Vánoce nám dala pod stromeček malého živého králíka. Od té doby s námi bydlí ve třídě. Už se chystáme na další Vánoce, jak je s naší paní učitelkou

oslavíme. Máme ji moc rádi. Jmenuje se Jarmila Hellebrandová a já se jmenuju Vašek Malý.

(volný překlad zaslal sám autor)

Christmas

In a week it will be Christmas. All people celebrate Christmas, and we Roma celebrate as well. Mom is getting the potato salad, fish or cutlets ready for dinner. We also have a Christmas tree decorated with bulbs, chocolate Christmas-tree sweets, colored lights and tinsel. That's the way we do it almost every Christmas. We even celebrate Christmas in school. We decorate the classroom, we paste nativity scenes and angels on the windows and we decorate the classroom with paper chains, snowflakes and bulbs. We also have a Christmas tree in the classroom. Our teacher buys us children's champagne and everyone brings in sweets. We listen to carols, we sing and we play the guitar. Petr Kala knows how to play the guitar very well. We each set our little boat afloat on the water with a candle and throw our sandals. It's very funny. Last year our teacher knocked the star off the tree with her sandal. Afterwards she said that she should probably leave but she didn't. She is with us since kindergarten, and that's good. We like her very much. Then we exchange gifts. There is a gift for everyone under the tree. Our teacher buys them for us, but she tells us that they are from Baby Jesus². Last Christmas she gave us a little baby rabbit under the tree. Since that time he lives with us in our classroom. We are getting ready to celebrate another Christmas with our teacher. We really like her. Her name is Jarmila Hellebrandová and my name is Vašek Malý.

(czech version was translated by the author himself)

VĚRA SIVÁKOVÁ, 12, VÍTKOV

Sar amenge leperas pro mule

Sako berš len hin svatkos. Gejłom pro temetos te labarel o momela le papuske he la babake. But pre lende leperav. Avri sas but šil. Može mange aňi na sas šil, aľe sas man đivno pocitos. He koda plameňis esas đivno. Feder denašavas khere. Šunavas pal mande o kroki, sar te bi pal mande vareko džalas. Visardom man pale - ňiko odoj na esas. Gejłom dureder, he anglal mande pes sikhadaš kali mačka. O muj late esas sar rikoneste. O jakha lake labarnas. Ačhiłom te terđol pro than. Sigeder pre peste dikhahas, he palik denašavas khere. Denasavas kijo parkos, kaj esas imar o svetlos, obdikhlom man he e mačka kodoj na esas. Až khere somas spokojno. Duminav, hoj oda esas varesavo mulo. Može mange avle te palikerel vaš o momela.

Dušičky

Jako každý rok jsou tady dušičky. Šla jsem na hřbitov zapálit svíčky dědečkovi a babičce, protože na ně moc vzpomínám. Venku byla velká zima. Možná, že mi ani tak nebyla zima, ale měla jsem takový divný pocit. I ten plamen svíčky měl divnou barvu. Raději jsem pospíchala domů. Pořád jsem slyšela nějaké kroky, jako by za mnou někdo šel. Otočila jsem se - ale nikdo tam nebyl. Šla jsem dál a najednou se přede mnou objevila obrovská černá naježená kočka. Čumák měla spíš jako pitbull než jako kočka. Oči jí hrozně svítily. Zůstala jsem stát, jako by mě někdo přibíl do země. Chvilku jsme se na sebe dívali, potom jsem začala utíkat. Doběhla jsem do parčíku, kde bylo světlo, a otočila jsem se. Už tam žádná kočka nebyla. Uklidnila jsem se teprve doma. Myslím, že to byl nějaký mulo - mrtvý. Třeba mi přišli poděkovat za svíčky.

(autorčin vlastní překlad)

All Souls' Day

Just like every year All Soul's Day is upon us. I went to the cemetery and lit candles for Grandpa and Grandma, because I think about them often. It was very cold outside. Maybe I wasn't really all that cold, but I had a strange feeling. I kept hearing some footsteps. But no one was there. I went a little further and then a great big, bristly black cat appeared before me. It had a muzzle more like a pitbull than a cat. Its eyes glowed threateningly. I froze in my tracks as if someone had nailed me to the earth. We stared at each other for a moment and I started to run away. I ran to the little park where there was light and I turned around. There was no cat there. I calmed down when I got home. I think that it was a Mulo - the dead. I guess it came to thank me for the candles.

(czech version was translated by the author herself)

DENISA MIKOVÁ, 12, VÍTKOV

Vičínav man Denisa Miková, hin mange dešuduj berš. Hin man duj phrala he phirav andre štarto třída. Na džanas mange o počty, ta prepejłom. O počty hine but phare. Akanak mange čino džal. Na kamłas pes manca niko te sikhłol. Ałe me mange phendom, imar stačinel. Sikhłuvava korkori, me oda mus te sikhłuvav. Sikhłilom čino, he kamavas bi, kaj savore čhavore oda te sikhłon. Somas dost nasvali, na somas andre škola. Akanak džanav, hoj o sastipen hin najbareder. Kana n'avava nasvali, na chibinava andre škola. Akanak vareso phareder. Midro dad kamel, kaj te phirav pre aver škola. Ałe me na kamav, mangavas le dades, kaj man te mukel te phirel odoj, kaj som, hoj kadaj hin mište. O dad man mukłas, šaj avav mire kamaratenca. Kamavas bi, kaj savore čhave te šunen peskero jilo.

Jmenuji se Denisa Miková, je mi dvanáct roků. Mám dva bratry a chodím do čtvrté třídy. Nešla mi matika, a tak jsem propadla. Matika je dost těžká. Teď už mi zas trochu jde. Nikdo se se mnou nechtěl učit. Ale já jsem si řekla: a dost. Budu se učit sama, musím se to přeci naučit. Trochu jsem se matiku naučila a přála bych si, aby se to naučily všechny děti. Byla jsem dost nemocná, chyběla jsem ve škole. Teď už vím, že zdraví je ta nejdůležitější věc. Když nebudu nemocná, nebudu ve škole chybět. Ale teď přišlo ještě něco horšího: můj táta chce, abych chodila do jiné školy. Ale já nechci i jsem tátu prosila, aby mě nechal chodit tam, kde jsem teď, je mi tam dobře. Táta mě tam nechal, můžu být dál se svými kamarádkami. Přála bych si, aby všechny děti poslouchaly svoje srdce.

(autorčin vlastní překlad)

My name is Denisa Miková and I am 12 years old. I have two borthers and I am in the fourth grade. I'm not good at math and so I flunked. Math is really hard. Now it's a little better. No one wanted to learn with me, but I said to myself, „enough.“ I will learn on my own. I simply have to learn it. I learned math a bit and I would like all to children to learn it. I was really sick and I missed school. Now I know that health is the most important thing in the world. If I won't be sick I won't miss school. But now something even worse happened; my dad wants me to go to different school. I don't want to and I asked him to let me go to to the school I go to now. I like it there. Dad left me there and I can still be with my friends. I wish that all children would listen to their hearts.

(czech version was translated by the author herself)

VENDULA KOVÁČOVÁ, 12, VÍTKOV

Trin veca, so bi kamavas

Na pařana, so pes mange aćhila linaje. O kham labarlas, esas kerado, gejlom te nandarel pař o paři. Hi ova řivno, aľe na sas odoj řisave manuřa. Beřavas ko paři, he zasuřom. Le pařestar dikhelas o maćho, esas somnakuno, he phendas mange: „Ahoj Vendulko.“

„Tu man dřanes?“

„Dřanav, phires pes kadaj te nandarel. Vendulko, kadaj man zachudřom andro rakosi, mangav tut, pomořin mange, bo kadaj merava.“ Pomořinřom kole maćheske rado.

„Paŕikerav tuke Vendulko. Hoj sal ajsi lači, kerava vař tuke, so kameha.“ Maj džanavas, so som te kamel.

Kamav, kaj ňiko te n'avel nasvalo. Kada mange prejinavas. Hin mange pharo, kana hi vareko nasvalo, he nařti pes bavinel. Tiř bi kamavas, kaj ňiko te n'avel čoro. Hin Karačoňa, he kamavas bi te cinel vareso le dženenge, so len dikhav rado. Kamav, kaj savore te aven barvale, he řaj cinen peskere čhavorenge, so kamen. Koda posledno, so kamav, hin, kaj savoren hin kaj te beřel. Hin mange pharo le manuřen, so len nane khera he jevende nane kaj te džal. Koda mačo esas kuzelno, he savoro mange splňindas. Miřte leske paŕikerđom he phiravas pal leste. Anavas leske vareso te chal. Može čak zasufom. Oda esas suno.

Tři věci, které bych si přála

Neuvěříte, co se mi stalo v létě. Svítilo slunce, bylo horko a já jsem se šla koupat k rybníku. Je to divné, ale nebyli tam žádní lidé. Seděla jsem na břehu a pomalu jsem usnula. Najednou z vody vykoukla malá rybka. Byla zlatá a řekla: „Ahoj, Vendulko.“

„Ty mě znáš?“

„Znám, chodíš se sem koupat. Vendulko, uvízla jsem tady v rákosí. Prosím, pomoz mi, jinak tu umřu.“ Pomohla jsem té krásné rybičce ráda.

„Děkuju ti, Vendulko. Že jsi taková hodná, splním ti tři přání.“ Věděla jsem hned, co si mám přát.

Přeju si, aby nikdo nebyl nemocný. Tohle jsem si přála, protože když je někdo z dětí nemocný, nemůže si s náma hrát. Taky si přeju, aby nikdo nebyl chudý. Tohle si přeju, protože brzy budou Vánoce a já moc chci koupit lidem, které mám ráda, dárek. Přeju si vlastně, aby byli všichni bohatí a mohli koupit svým dětem takové dárky, jaké si přejí. Moje poslední přání je, aby měli všichni kde bydlet. Je mi líto, když lidi i v zimě nemají kam jít. Ta rybka byla opravdu kouzelná a všechna přání mi splnila. Pěkně jsem jí poděkovala, každý den jsem za ní chodila a vždy jsem jí něco dobrého přinesla. Možná, že jsem usnula. A byl to jen sen.

(autorčin vlastní překlad)

Three Things That I Would Wish For

You will not believe what happened to me this summer. The sun was shining and it was hot so we went to swim in the pond. It's strange, but there weren't any people there. I sat on the shore and I started to slowly fall asleep. All at once a small fish peeked out from the water.

“Hi Vendulko!” it said.

“You know me?”

“I do. You come here to swim. Vendulko, I got tangled in the reeds. Please help me. I will die here...”

“That you are so kind, I will give you three wishes.”

I knew right away what I should wish for. I wish that no one was sick. This is what I wished, because if any of us children are sick then who ever is sick can't play with us. I also wish that no one was poor. This I wish because soon it will be Christmas and I very much want to buy gifts for the people that I love. I especially wish that everyone would be rich and would buy presents for their children.

My last wish is that all people had somewhere to live. I feel bad when people have nowhere to go even in the winter. That fish was really magical and made all of my wishes come true. I thanked the fish and it came to me everyday and I always brought it something good to eat. I will tell you that from the time that I helped the golden fish the world is beautiful. Maybe I only fell asleep and it was just a dream.

(czech version was translated by the author herself)

LENKA KANDROVÁ, 13, VSETÍN

Savi bi kamas te avel

Miro suno, mek sar somas cikñori, has duj veca. Ale nejbareder hin, hoj te sikhľuvav avri střední škola la maturitaha. Čačipen hin, hoj pervo kamavas te džal pre podnikatelsko škola. Ale naši džav, bo som andal e zvláštno škola, ale rozhodňindom man, hoj džava pre obchodní škola. Kamľomas bi te sikhľol avri vaš kada, hoj mange te rakhav buťi pre lachi uroveň. He vaš kada, hoj miri daj pes aňi na sikhľila avri a hiňi pre podpora a me kavka te avel na kamav. Kamľomas bi te kerel buťi sar savore normalna manuša, bo te bi na kerďomas buťi, mušindomas te avel furt khere a te tulinel pes pal o foros a kada me na kamav. A stejnak, soske te avel khere a te avel pre podpora, te šaj kerďomas buťi he te chudel vaše love.

Koda dujto suno hin, hoj sar avava bari a dokončinava e škola, ta skušinava modelingovo škola, vaš kada, bo pes mange pačinelas te avel modelka.

Jaká bych chtěla být

Už od malička si přeju dvě věci. Nejdůležitější je, abych vystudovala střední školu s maturitou. Je pravda, že nejdřív jsem chtěla jít na podnikatelskou školu, jenže tam nemůžu jít, protože jsem ze zvláštní školy. Ale rozhodla jsem se, že půjdu na obchodní školu. Chtěla bych vystudovat, abych si pak mohla najít dobrou práci. A taky proto, že moje mamka nemá ani výuční list a je teď na podpoře a já taková nechci být. Chtěla bych dělat práci jako všichni ostatní, protože kdybych nepracovala, musela bych pořád

sedět doma a toulat se po městě, a to nechci. A stejně, proč být doma na podpoře, když bych mohla pracovat a vydělat peníze?

Můj druhý sen je, až budu velká a dokončím školu, zkusit modelingovou školu, protože by se mi moc líbilo, stát se modelkou.

What I Would Like To Be

Ever since I was little I have wished for two things. The most important is that I would finish secondary school with diploma. It's true that at first I wanted to go to business school, only I can't get in because I am from a special school. But I made up my mind that I will go to business school. I would like to graduate so that I can find a good job and also because my mom doesn't even have a certificate of apprenticeship and is now on welfare and I don't want to be that way. I would like to do work like everyone else because if I didn't work I would have to sit at home and wander around town and that I don't want. Why be at home on welfare anyway when I can work and earn money? My second dream is that when I am grown and finish school I will try modelling school because I would love to become a model.

TOMÁŠ KANDRÁČ, 13, VSETÍN

Trin veca, so bi kamavas

Me bi mange prejindomas, kaj amen te avas savore saste a te avel amen lachi dzeka the kaj te aven pre calo svetos lache manusa, kaj na kernas nalače věci a kaj pes o manusa ke peste laches likerem.

Miro dujto, so bi kamavas, kana avava baro, hoj te pomožinavas le nipenge. Treco kamavas, hoj te avelas man but love, šukar motoris a baro kher.

Tři přání

Přál bych si, abychom byli všichni zdraví, měli dobrou náladu a aby na celém světě žili hodní lidé, aby nedělali nic špatného a aby na sebe lidi byli hodní.

Moje druhé přání je, až budu velký, abych lidem pomáhal. A za třetí si přeju, abych měl hodně peněz, pěkné auto a velký dům.

Three Wishes

I wish that everyone was healthy, was in a good mood and that kind people lived all over the world and that they wouldn't do anything bad and would be nice to one another.

My second wish is that when I grow up that I would help people. And for my third, I wish that I had a lot of money, a nice car and a big house.

KATEŘINA KALOVÁ, 11, VÍTKOV

Mira bibake pes uřila řhajori, viřinel pes Nikolka. Kamav tumenge vareso te phenel. Kana uřilas e Nikolka, hřidinelas la e baba. E Nikolka ařhilas calo belavo. Sig laha prastanas ko doktoris, he kodoj zistinde, hoj hiři nasvaři pro jilo. Naři dichinelas. E vrtulņikoha la řigende dři Prahate, kodoj la operinde. Pre Karačoņa esas imar sasti, mukle la khere. Nane mek savoro miřtes, naři rovel, prastal, aři bavinel pes le řhavorenca. Uřarel la aver operacija. Likeras lake o anguřta, kaj miřte koda doperel, he řaj pes bavinel avre řhavorenca.

Mojí tetě se narodila holřička, jmenuje se Nikolka. Čtěla bych Vám o ní něco vyprávět. Když se narodila, řlídala ji doma babiřka. A najednou Nilkolka celá zmodrala. Babiřka s ní rychle běřzela k doktorovi a tam zjistili, ře má nemocné srdiřko. Nemohla dýchat. Museli ji odvřzt vrtulņikem až do Prahy a tam ji operovali. Na Vánoce už byla zase zdravá a pustili ji domů. Ale jeřtě všechno není v pořádku. Nesmí plakat, běhat ani si hrát s ostatními dětmi. Čeká ji jeřtě jedna operace. Drřiíme jí palce, aby to dobře dopadlo a už si s námi mohla hrát.

(autorřin vlastní překlad)

My aunt had a baby girl. Her name is Nikola. I would like to tell you something about her. When she was born my grandma was watching her at home. Suddenly Nikolka turned completely blue. My grandma quickly took her to a doctor and there they discovered that she has a bad heart. She couldn't breath. They had to take her by helicopter to Prague and there they operated on her. At Christmas she was healthy again and they let her go home. But everything is not alright, yet. She is not allowed to cry, run or even play with the other children. She still needs another operation. We are crossing or fingers for her so that it will turn out fine and she will finally be able to play with us.

(czech version was translated by the author herself)

Vičinen man Erik Demeter, hin mange dešutrin berš. Sam khere deš čhave. Me bašavav pro klavesi odkanastar, sar mange sas efta. Hin man rukono vlčakos, vičinav les Ben. Hin man lači fajta. Hin amen peskero kher. Bešas ča amen rodina, hin oda jekh gav. Bešas ode imar efta berš. Hin amen motoris, o dad džanel te džal tiš pro bareder motora. La mama hin tiš řidičakos. Miro phral, hin leske dešochoberš, sikhľol kuchariske pro učilište. Me phirav andre 7.třida. Na fetinav, na pijav cigareti, aňi miro phral. Rado man sikhľuvav, hin man varekana zajem. Hin man lači učitelka. Miro dad hino andal e Slovensko, miri daj tiš, aľe uľila pes andre Strakoňica, u me andro Pisek. Miri pheň tiš, o phral tiš. Mindig cinkeras vaš štar ezera koruni a nejbuteder mušinas te poťinel vaš o paňi a vaš e elektrika. Man hin mindig varesavi brigada. Hin man love, cinav mange Cola limonada. Hin man mobilos, hin man pherdo kamarata, bavinv fotbal. Aľe ačhila pes mange nehoda pre bicigľa. Hin man jizva pro muj. Jekhvar phirav le traktorihale dadeha a sas man jekh vlčakos, sas fejs beng. Danderďa mire phrales andro šero, tak les diňam andro utulkos. Akana hin man aver. Hino goďaver, šnel man, cirdel man pro saňki jevende. Akana hino lačho, hľidinel mištes, ačhalol romanes. Miri pheň, hin lake dešušov berš, phirel le Vietnamcoha. Hino lačho, sikhadom les romanes. Nejbuter džanel čechikones. Hin leske biš berš. Kamas les, mri pheň les kamel, ov la tiš. Džanel kung-fu, aľe me džanav les te premarel. Miro phral džanel mištes te tavel. Hino ča le radijoha, phirel pro diskoteki. Hin man jekh lačho kamaratos, aľe varekana ľikerel pes sar cikno čavoro. Hin leske meno Tomaš, hino lenochos a ča chal furt hamburgri a pijel ča štihla linije, kaj te hel šuko, bo hino thulo. Kamel ča te chal, hino drzo pro učitelki, kamel ča le čhajen. Hin man pherdo bratranci a sesterňici, aľe mule mange la dakeri daj he le dadeskeri u la dake muľa tiš o dad. Avka hin man ča le dadeskero dad, miro papus. Hino lačho. Me man marav le phraleha furt, bo hino drzo. Me posilňinav, phiravas pro karate, aľe imar na phirav. Phirav pre motorka pal o maľa a tiš phirav pro graj. Fejs furt phirav pre bicigľa te cinkereľ, aľe sar man avela dešupandž berš, kerava řidičakos pre motorka, bo imar na kamav te phirel pre bicigľa.

Čau Erik.

Jmenuju se Erik Demeter, je mi třináct let. Doma je nás deset dětí. Od sedmi let hraju na klávesy. Mám psa, vlčáka, jmenuje se Ben. Moje rodina je moc dobrá. Máme svůj vlastní dům, bydlíme na vesnici, jenom naše rodina. Bydlíme tady už sedm let. A táta má řidičák i na nákladáky. Máma má taky řidičák. Můj bratr, kterému je osmnáct, se učí v učilišti na kuchaře. Já chodím do sedmé třídy. Neberu drogy, nekouřím, ani můj brácha ne. Rád se učím, někdy mě to opravdu baví. Máme moc dobrou paní učitelku.

Můj táta pochází ze Slovenska a máma taky, ale ta už se narodila ve Strakonících. A já a jedna moje sestra a jeden brácha jsme se narodili v Písku. Vždycky děláme nákupy tak za čtyři tisíce, ale nejvíc platíme za elektřinu a za vodu. Já jsem pořád na nějaké brigádě. Mám peníze, kupuju si colu. Mám taky mobil a spoustu kamarádů. Hraju fotbal. Ale stala se mi nehoda na kole a mám na obličejích jizvy. Jednou jsem s tátou jel na traktor, měl jsem tam s sebou i vlčáka, ale ten strašně zlobil. Bráchu kousnul do hlavy, a tak jsme ho dali do útulku. A teď už mám jiného psa. Je moc chytrý, poslouchá mě a v zimě mě tahá na saních. Dobře hlídá a dokonce umí romsky. Moje sestra, které je šestnáct, chodí s Vietnamcem. Je moc hodný, naučil jsem ho mluvit romsky. Ale nejvíc umí česky. Je mu dvacet. Máme ho rádi, moje sestra ho má ráda a on ji taky. Umí kung-fu, ale já ho klidně přeperu. Můj brácha umí dobře vařit. Chodí pořád jen s rádiem a chodí na diskotéky. Mám jednoho dobrého kamaráda, ale někdy se chová jako dítě. Jmenuje se Tomáš, je to pěkný lenoch, pořád jenom jí hamburgry a pije štihlou linii, protože chce zhubnout. Pořád by jen jedl, je drzý na učitelky a zajímají ho jen holky. Mám taky spoustu bratranců a sestřenic, ale už mi zemřely obě babičky a děda z máminy strany. Takže teď už mám jen jednoho dědu, tátova tátu. Je moc hodný. Pořád se peru s bráchou, protože je drzý. Posiluju, chodil jsem i na karate, ale už tam nechodím. Jezdím na motorce na poli a taky jezdím na koni. Neustále taky jezdím na kole na nákupy. Ale až mi bude patnáct, udělám si řidičák na motorku, protože už mě to na kole nebaví.

Čau, Erik.

My name is Erik Demeter, I am 13 years old. At home there are 10 of us children. I have been playing piano since I was seven years old. I have a dog, a German Shepard and his name is Ben. My family is very good. We have our own house and we live in a village, just our family. We have been living here for seven years. My dad even has a license to drive trucks. My mom also has a driver's license. My brother, who is 18, is going to a vocational school to become a cook. I am in the seventh grade. I don't take drugs, I don't smoke and neither does my brother. I like to learn and sometimes I really enjoy it. I have a very good teacher. My dad comes from Slovakia and my mom, too, but she was born in Stakonice. I and one of my sisters and one of my brothers were born in Pisek. We also go shopping and usually spend around four thousand Crowns, but we pay the most for electricity and water. I am always doing some temporary job. I have money, I but cola. I also have a mobile phone and a lot of friends. I play football. But I had an accident on my bike and now I have a scar on my face. Once I rode on a tractor with my dad and I even had my German Shepard with me, but he was completely crazy. He bit my brother on the head so we put him in the pound. Now I have a different dog. He is very clever. He listens to me and in the winter he pulls me on my sled. He is a good watch dog and he even knows Romany. My sister, who is 16 is dating a Vietnamese. He is very nice and he learned how to speak Romany. He knows Czech the most, though. He is 20. We like him and so does my sister and he likes her. He knows kung-fu, but I

could take him no problem. My brother knows how to cook well. He goes everywhere with a radio and he goes to discos. I have one good friend, but sometimes he acts like a baby. His name is Tomáš and he is a real slacker. He just eats hamburgers and drinks thin line because he wants to lose weight. He would just eat and eat if he could. He talks back to the teachers and is only interested in girls. I also have a lot of cousins, but both of my grandmothers died as well as my grandfather from my mother's side. He is very kind. I am constantly fighting with my brother because he is obnoxious. I go to the gym, I went to karate, but now I don't go anymore. I ride motorcycles in the fields and I ride horses. I constantly ride my bike to go shopping. When I will be fifteen, though I will get my motorcycle license because I don't like riding my bike anymore.

Bye, Erik

SIMONA GRUNDZOVÁ, 13, STRAKONICE

Trin veca, so bi kamavas

Me man vičinav Simona Grundzova, ulilom desatého dubna a hin mange dešutrin berš. Miro peršo kamlaripen: me bi mange mangavas, hoj te miri famelija te dživel mištes, bo miri famelija na dživel mištes, bo miri baba hiňi furt nasvali. Joj hiňi nasvali, bo miri cetka pes na starinelas pal o čavoro, u e baba les iľa peskereske. Vaš oda hiňi furt nasvali, bo ov la furt nervinkerel. Varekana hiňi nasvali a varekana nane.

Miro dujto kamlaripen hin, hoj te chudas kher andre bytovka, ale me bi kamlomas kher bareha, bo andre bytovka naši chovinas rikones a me rado dikhav rikonen. Amen sas rikono a mušindom les te del het, bo jon furt phenenas pre leste, hoj lidžal nasvalipena, a tak les mušindam te del het, hjaba kaj na kamavas.

Trito bi kamlomas, kaj te miri sestřeňica avel khere nastalo. Joj hiňi andro ustavos, bo miri aver cetka la na kamelas u diňa la andro ustavos. Amen la kidkeras khere pro prazňini, joj odoj na kamel te jel. Joj odoj hiňi imar ciknovarbastar, čepo odoj hiňi sikhađi, ale furt la odoj maren. Vaš oda joj odoj na kamel te jel u lakeri daj la odoj diňa dži dešocho berš.

Tři přání

Jmenuji se Simona Grundzová, narodila jsem se desátého dubna a je mi třináct let. Moje první přání je, aby se celá moje rodina měla dobře, protože my se dobře nemáme, jelikož naše babička je pořád nemocná. Je nemocná proto, že se jedna moje teta nestarala o svoje dítě, a tak si ho babička vzala k sobě do péče. Strašně ji nervuje a z toho je pořád nemocná. Někdy to je horší a někdy lepší.

Moje druhé přání je, abychom dostali byt v bytovce, ale chtěla bych, abychom měli dům se zahradou, protože v bytovce se nemůžou chovat psi a já mám psy moc ráda. Už

jsme jednoho psa měli, ale museli jsme ho dát pryč, protože o něm pořád něco říkali, že je nakažlivý, a tak jsme ho museli dát pryč, i když jsem nechtěla.

A za třetí si přeju, aby s námi moje sestřenice byla doma už nastálo. Sestřenice je totiž v ústavu, kam ji dala moje druhá teta, která se o ni nechtěla starat. Bereme si ji domů na prázdniny, protože ona tam nechce být. Je tam už od malička, už si tam trochu zvykla, ale pořád jí tam bijí. Proto tam nechce být, ale její máma ji tam dala až do osmnácti.

Three Wishes

My name is Simona Grundzová, I was born on the tenth of March and I am 13 years old. My first wish that my whole family would be all right because we are not all right since our grandmother is always sick. She is sick because one of my aunts didn't take care of her children and so our grandmother took them into her care. It really upsets her and from that she is sick. Sometimes she is better, sometimes worse.

My second wish is that we would get a flat in the accommodation unit, but I would like us to have a house with a garden because in the accommodation unit you can't have dogs and I really love dogs. We used to have a dog but we had to give him away because they kept saying something about him being contagious and so we had to give him away even though we didn't want to.

And for the third, I wish that my cousin would come home with us for good. My cousin is in an institution where my other aunt, who didn't want to take care of her, put her. We will take her home for the holidays because she doesn't want to be there. She is there from the time that she was young and has gotten a bit used to it, but they beat her there. That's why she doesn't want to be there, but her mom put her there until she is 18.

ROMAN BURIANSKÝ, 11, VÍTKOV

Miri familija hin but bari. Hin man but biba, kaka, strična pheňa, strična phrala. Jasnones, mri hlavno familija hin e daj le dadeha, o phral e pheň. O phral h'e pheň hine phureder mandar, mange ova na vadinel, but man sikhaven. Dikhen man rado, he me len.

Kamav tumenge vareso te pisinel pal miri familija.

Mro dad kerel andre jekh fabrika calo dživipen, kerel odoy topičis andre kotelna. Hi oda nejfeder dad pro svetos, nigda bi les na vimneňinas, he na kamav, kaj pes leske vareso te ačhol. Hino but lačno, pomožinel la dake, bo lake kampil. E daj kerel andre specialno škola Vitkovende, kerel odoy vychovatelka andre družina. Hi la odoy but čhavore, varesave la šunen, varesave la na šunen. Mri daj ova mušinel te likerel avri, hi but lači, hi la but buťi lenca. But buťi la hi he khere, mušinel te tavel, te pratinel, te rajbinel, mek manca kerel o ukoly. A paš koda mek joj korkori phirel andre škola Ostravate pes te sikhľol učitelkake. Koja škola hi Ostravate pre

univerzita. Lačhes džanav, nane oda loko, sikhľol čak raŕi, kana hi savoro kerdo. Me kerav o ukoly pal o dilos, he som kolestar calo zuňimen, he na kamel pes mange. Mri daj ova kerel savoro, o dad lake pomožinel, darekana le phralenca pratinas o kher he keras e jag. E pheň ova na rado kerel, na rado thovel e jag. Joj tiš kerel odoj, kaj e daj. Kerel odoj asistentka la učitelkake, hi lake biš berš. Dikhel man but rado, na rado tavel te chal. The avka la rado dikhav.

Mro phral, hi leske dešochoťo berš, kerel o kašťa pre jag, sikhľiľa avri sar elektrikaris he akanak pre jeseň džal dureder andre škola. Dikhav les but rado, bo jov but pomožinel la dake savoreha he mange savoro phenel, so na džanav.

Hin man tiš but kake, ale nejradeder dikhav la dakere phrales, hi ova the mro kirvo. Som leha sako đives, bešel nadur amendar, hi but lačho, rado les dikhas. But likerel o angušťa mra dake, kaj te kerel koja škola.

Amen tiš likerav o angušťa amara dake, kaj ova te kerel. Kamavas bi, kaj savore Roma pro svetos te aven saste he bachtale. Našři bisterav mek pre jekh dženo, so patrinel andre amari familija. Hi ova o křečkus, vičinel pes Stuart sar andro films, so man hin pre kazeta. Na šunel ňikas, perdal o đives sovel, he raŕi kerel bordelis. Amenge na vadinel, sikhľiľam imar pre leste. Savore les das te chal, the e daj. Joj les sigeder na kamelas. Hi ova milučko džvirov. Dikhas les rado.

Moje rodina je strašně veliká. Mám spoustu tet, strýčků, bratranců a sestřenic. Jasně, moje hlavní rodina jsou rodiče a bratr se sestrou. Oba jsou starší než já, ale mně to nevadí, hodně mě naučí. Mají mě rádi a já je taky. Chtěl bych Vám o mých rodičích a sourozencích něco napsat.

Můj táta pracuje celý život v jedné továrně, dělá tam topiče. Je to ten nejlepší táta na celém světě. Nikdy bych ho nevyměnil a nikdy bych o něj nechtěl přijít. Mám ho moc rád, je moc hodný a hodně pomáhá mamince. Moje mamka totiž pracuje ve speciální škole ve Vítkově jako vychovatelka ve školní družině. Má tam hodně dětí, některé jí poslouchají a některé zlobí, ale moje mamka to musí vydržet. Má s nimi moc práce. Moc práce má i doma. Neustále nám vaří, pere, uklízí, dělá se mnou úkoly. A při tom všem ještě studuje vysokou školu v Ostravě, speciální pedagogiku na ostravské univerzitě. Víím, že to nemá lehké, může se učit jen v noci, když už má všechno hotovo. Já si dělám úkoly odpoledne a jsem z toho unavený, nechce se mi. Často za ní chodím do práce, tak to vidím, jaké to má těžké. Moje maminka to ale zvládá, táta jí hodně pomáhá i my, třeba s luxováním, s topením, to zas nemá ráda moje sestra, hlavně to topení. Sestra taky pracuje na té škole, co mamka, dělá tam asistentku učitele. Je jí dvacet, má mě moc ráda i já ji, i když nerada vaří. Za to můj bratr, tomu je osmnáct a dřevo na topení dělá rád. Je vyučený elektrikář a na podzim jde studovat střední školu. Mám ho moc rád, hodně mi pomáhá, i mamce. Snaží se mi vysvětlit všechno, čemu nerozumím. Z toho množství strýčků, které mám, mám nejraději mamčina bratra, je to i můj kmotr. Jsem s ním dost často, je hodný, upřímný, má rád poctivost. Má nás moc rád. Drží s námi palce mojí mamce, aby vystudovala školu. Moc jí to přejeme a taky zdraví. Nesmím

zapomenout ještě na jednoho člena naší rodiny. Je to křeček, který se jmenuje Stuart jako v tom filmu. Hodně zlobí, protože ve dne spí a v noci řádí. Ale nám to nevádí, my už jsme si zvykli a každý ho krmí i mamka, která byla nejdřív proti tomu, koupit zrovna křečka. Je to moc milé zvířátko, patří do naší rodiny.

(autorův vlastní překlad)

My family is extremely large. I have a lot of aunts, uncles and cousins. Clearly, my main family is my parents and brother and sister. Both of them are older than I am, but it doesn't bother me because they teach me a lot. They love me and I love them. I would like to write you something about my parents and siblings.

My dad works his whole life in one factory; he is the boilerman there. He is the best dad in the whole world. I would never trade him and I would never want to lose him. I love him very much. He is very kind and he helps my mom a lot. My mom works in a special school in Vítkov as a pedagogue in the after-school care center. She has a lot of children there, some of them listen to her and some of them misbehave, but my mom has stick it out. She has her hands full with them. She has her hands full at home as well. She is always cooking for us, she cleans, does the laundry and does my homework with me. And through it all she even studies special education at the college in Ostrava at the Ostrava university. I know that she doesn't have it easy. She can only study at night when she has everything done. I do my homework in the afternoon and I am completely tired, I don't want to. I often visit her at work and so I see how hard she has it. My mom handles it though. My dad helps her a lot and even we help her, for example with vacuuming, heating, my sister mainly doesn't like the heating. My sister also works at the same school where my mom works as an assistant teacher. She is 20, and she loves me and I love her even if she doesn't like to cook. But my brother, he is 18, likes to do wood and heating. He is trained as an electrician and in the fall he will go to study at secondary school. I love him very much and he helps me a lot, and my mom. He tries to explain everything to me that I don't understand. Of all of the uncles that I have, I like my mother's brother the most. He is my Godfather. I am with him pretty often. He is nice, honest and likes honesty. He loves us. He is keeping his fingers crossed with us for my mom that she will graduate from college. We all wish this for her as well as health. I shouldn't forget about another member of our family. It's our hamster named Stuart like in the film. He really misbehaves because he sleeps all day and at night he makes a raucous. We don't mind, though. We are all used to it and we all feed him, even mom who was against getting a hamster at first. He is a nice pet and belongs in our family.

(czech version was translated by the author himself)

O pavukos he o Honza

Andro foros pes došunde, hoj andro veš hino baro pavukos he o fudos lestar daranas. Došundam amen, hoj o lesaka pisinde avri o love vaš o pavukos. Andro veš gejlās te rodel le pavukos jekh phureder lešnikos. Rodelas he rodelas, až raklās bari pavučina, he andre koja pavučina bare pavukos. La daratar nič na kerđas he denaštas. Paľik mek gejle te zkušinel aver lešnika, ale ňiko les na kamelas te murdarel.

Jekhvar pes odvažindās jekh terno raklo, vičinelas pes Honza. Iľa peske siľa he tover u gejlās les te rodel. Rodelas but, až les arakhľas. O Honzas na daralas ňisostar, ale le pavukostar čino daralas. Esas zvedavo, he gejlās pašeder ko pavukos. Čhindas pre leste e siľa, he kamelas les te čhinel. O pavukos prediñas duma: „Kana man mukeha, kerava vaš tuke so kameha.“

„Me bi tut mukavas, ale o manuša tutar daran.“

„Sem me ňikasko na kerav nič,“ phendās o pavukos. O Honzas les mukľas he phendās leske, so bi kamelas. Sigeder kamelas, kaj savorenge manušenge pes lačhes te dživel. „Paľis kamav, kaj te avas amen dujđzene lačhe kamarata,“ phendā o Honzas, „he paľis, kaj te avel calo svetos radostno he sasto.“ O pavukos sa kerđas, so kamelas o Honzas, avle kamarata, he savore mištes dživenas, midik na mule.

Pavouk a Honza

Ve městě se proslýchalo, že v lese přebývá velký pavouk křížák, a obyvatelé města z něho měli velký strach. Doslechli se o něm i lesníci a jejich vedoucí na něj vypsali odměnu. Do lesa se vypravil hledat pavouka nejprve jeden starší lesník. Hledal a hledal, až uviděl velikánskou pavučinu a v ní toho velikého pavouka. Ze strachu ale nic neudělal a utekl. Pak to ještě zkusili několikrát další lesníci, ale nikdo nedokázal pavouka chytit a zabít.

Jednou se odvážil zneškodnit pavouka mladý kluk, jmenoval se Honza. Vzal si síť a sekeru a šel ho hledat. Hledal dlouho, než našel velikánskou pavučinu. Honza nebyl žádný strašpytel, ale přece jen se trochu bál. Protože byl hrozně zvědavý, šel blíž

a uviděl velikého pavouka křížáka. Hodil na něho síť a chtěl ho uhodit, ale pavouk najednou promluvil: „Když mě pustíš, splním ti tři přání.“

Honza mu řekl: „Já bych tě pustil, ale lidi se tě moc bojí.“

„Ale vždyť já nikomu neublížuji,“ odpověděl mu pavouk. Honza ho pustil a pavouk mu řekl, ať vysloví svá přání.

Nejprve si Honza přál, aby se lidem ve městě dobře žilo. „Abychom byli my dva kamarádi,“ přál si Honza. A nakonec si přál, aby byl život na celém světě lepší. Pavouk mu přání splnil a stali se z nich kamarádi a všichni žili šťastně až do smrti.

(autorův vlastní překlad)

Honza and the spider

In town it was rumored that in the forest there dwelled a huge spider and the people of the town were terrified of it. Even the woodsmen had heard about it and their boss offered a reward for the spider. First an older woodsman went to the forest looking for the spider. He searched and searched and suddenly he saw a huge spider web and in it the great spider. In fear he did nothing and ran away. Then several woodsmen tried, but none could capture and kill the spider.

Once a young boy named Honza plucked up the courage to dispose of the spider. He searched for a long time before he found the huge spider web. Honza was no coward, but he was a little bit scared. Because he was very curious he went closer and he saw the great spider. He threw a net over it and wanted to strike it but the spider suddenly spoke, “If you let me go I will give you three wishes.” Honza told it, “I would let you go, but people are very much afraid of you.” “But I have never harmed anyone,” the spider replied. Honza released it and the spider told him to say his three wishes. First Honza wished that the people of the town would live well. “That the two of us would be friends,” Honza wished. And finally he wished that life would be better all over the world. The spider fulfilled his wishes and they became friends and everyone lived happily ever after.

(czech version was translated by the author himself)

KAMIL FERENC, 12, VÍTKOV

O čiriklo the o rikono

Jekhvar me gejłom pal o drom a dikhłom kodoj papouškos, iłom les u gejłom leha khere. Thođom les andre kleca. A pałik me les diňom zarnos the paňi. Jov pijelas a chalas. Sas smutno a lino. O papouškos sas šukar a esas zdravo. Pałik me mange phendom, so me leha kerava. Tak les iłom a thođom les kodoj, kaj les arakhłom. Pałik gejłom te sovel a vareko mange durkinlas pre blaka, sar vareko bi kerlas le

zobakoha andre blaka. Dikhľom avri a odoj esas koda papouškos. Tak les ilom ke peste. A me leske phendom: „Des duma, papouškona?“ A jov mange phenda: „Hej“. Phendom leske „motoris“ a jov mange pale phenda „motoris“.

Jov mange phenda: „Splňinava tuke trin přani.“ A me pre aver dives duminavas, so leske phenava. Geľlom leha te del duma. Jov mange phenda, me kamav tuha kodoj te bešel. Me leske phendom, tak hej. Avľom andal e škola a jov esas het. A me les geľlom te rodel calo rat dži tosara. Palik dochudňom, ko les ila. E mačka les ila andro muj. A mange kampelas te denašel pal late. Dikhľom rikones. Jov nanavidzinelas mačken. Phendom leske: „Rode!“ Jov la arakhľa a me ratindom le papouškos. Sastardom les avri u jov avelas rado, hoj hino džido.

Papoušek, pes a myš

Jednou jsem šel po cestě a viděl jsem tam papouška. Vzal jsem ho a dal mu zrní a vodu a on pil a jedl. Byl smutný a líný. Papoušek to byl pěkný a zdravý. Pak jsem si řekl, co s ním udělám. Tak jsem ho vzal a dal jsem ho zpátky na tu cestu, kde jsem ho našel. Pak jsem šel spát a někdo mi klepal na okno. Podíval jsem se a byl tam ten papoušek. Tak jsem si ho vzal nazpátek k sobě. A zeptal jsem se ho: „Nemluvíš náhodou, papoušku?“ A on řekl: „Jasně.“ Řekl jsem „auto“ a on to po mě zopakoval - „auto“. Byl to mluvící papoušek.

Řekl mi, že mi splní tři přání. Na druhý den jsem přemýšlel, co mu řeknu. Tak jsem si s ním povídal a on mi řekl, že chce bydlet u mě doma. Řekl jsem mu, že proč ne. Ale potom jsem přišel domů a on byl pryč. Musel jsem ho hledat celou noc až do rána. Pak jsem zjistil, kdo mi ho ukradl. Kočka ho měla v puse a já ji musel honit. Pak jsem uviděl psa. On nesnášel kočky. Řekl jsem mu: „Hledej kočku!“ A on ji našel a já jsem toho papouška zachránil. Vyléčil jsem ho a on byl rád, že je naživu.

Šli jsme spát a zase někdo škrábal na okno. Byl to ten pes, vzal jsem ho domů a dal jsem mu granule a teplou polévku. Pak se mi zase ztratil. Šel jsem ho hledat. Uviděl jsem malou myš. Zeptal jsem se: „Neviděla jsi psa? Německého ovčáka?“ Odpověděla, že se toulá se psy. Zavolal jsem: „Rexi!“ On se na mě podíval a šel za mnou. Na zahradě jsem mu udělal boudu a plot. V noci zase někdo klepal na okno. Byla to ta myš. Vzal jsem ji domů. Moje tři přání byly pes, papoušek a myš. Vždycky jsem chtěl mít doma zvířata.

(Autor poslal svůj příběh také v češtině, romská verze je o něco kratší. Rozhodli jsme se otisknout obě varianty tak, jak je poslal, pouze v menší redakční úpravě.)

The Parrot, the Dog and the Mouse

Once I was walking along a path and I saw a parrot. I picked him up and gave him some food and water and he drank and ate. He was sad and listless. It was a nice and healthy parrot. I thought, “what will I do with him?” So, I took him and put him back on the path where I found him. Then I went to sleep and someone knocked on my window. I looked and there was that parrot. I took him in. I asked him, “Do you know

how to speak, parrot?” He said, “Absolutely.” I said, “auto” and he repeated after me, “auto”. It was a talking parrot. He told me that he would give me three wishes. The next day I thought about what I will tell him. So I spoke with him and he told me that he wants to live with me at home and I told him why not. After that I came home and he was gone. I had to look for him all night until morning. Then I figured out who had stolen him from me. A cat had him in its mouth and I had to catch it. Then I saw a dog. He hated cats. I told him, “Find the cat!” And he found it and I saved the parrot. I cured him and he was happy that he was alive. We went to sleep and someone scratched at my window. It was the dog. I took him in and gave him some dog food and warm soup. Then my dog got lost. I went to look for him. I saw a small mouse. I asked her, “Did you see a dog? A German Shepard?” She answered that he is roaming around with other dogs. I called out, “Rex!” He looked at me and then came to me. I made a doghouse and fence for him in the garden. That night, again someone knocked on my window. It was the mouse. I took her in. My three wishes were a dog, a parrot and a mouse. I always wanted to have animals at home.

(The author sent both Czech and Roma version which is in redaction)

HELENA KOVÁČOVÁ, 11, VÍTKOV

Sar kerđom mištes

Džavas jekhvar khere le rikoneha, he dikhľom, sar o čhave saňkinen. Ligendom le rikones khere, he gejľom tiš te saňkinel. Le kopcostar džalas tele o gadžo, narazindas andro jekh čavoro he phagľas leske e čang. O gadžo denaštas. Na džanavas, so som te kerel. Prastavas kijo telefonos, he vičindom e sanitka. E sanitka le čhavores odvezindas, he man esas lačo pocitos, hoj kerđom mištes.

Dobrý skutek

Šla jsem jednou se psem a viděla jsem, jak děti sáňkují. Odvedla jsem psa domů a šla jsem také sáňkovat. Z kopce jel gádžo a narazil přímo do jednoho kluka, kterému zlomil nohu. A utekl. Nevěděla jsem, co mám dělat. Utíkala jsem k telefonu a zavolala sanitku. Sanitka chlapce odvezla a já měla dobrý pocit, že jsem se zachovala správně.

(autorčin vlastní překlad)

My Good Deed

Once I went with out with my dog and I saw how some kids were sledding. I took my dog home and went to sled as well. A Gadje came down the hill and ran right into one

boy and broke his leg. He ran away. I didn't know what I should do. I ran to a telephone and called an ambulance. The ambulance took the boy away and I had a good feeling that I did the right thing.

(czech version was translated by the author herself)

PETRA SIVÁKOVÁ, 13, STRAKONICE

Sar ke amende dživen o Roma

Vičinav man Petra, hin mange 13 berš, phirav andre 7.A. Sar dživen amare Roma? O Roma sar chuden o love, ča džan andre karčma te pijel a pro chaben peske na muken. Pal o čhave pes na starinen. Jon bajinen o bedni, o čhave lenge phiren melale. O čhave džan andro ustavos, nane len kaj te džal a hine bokhale. Man sar hela čhave, me man pal lende starinava. Sar chudava o love, cinava chaben a le čhavege věci andre škola. Me kamav te hel lači daj.

Sar somas cikni, miri daj man čivlas avri paš e baba, andro lakero kher. Has mange pandž čhon. Miri baba man ilas khere, miro papus man rado dikhelas he e baba. Bešavas mira cetkaha, jon pen pal mande starinenas. Miri daj has phari. Hin man pheň. Man oda dukhalas, hoj me laha na somas a miri pheň ha. Sar mange has šov berš, e baba mange phenda, hoj man e daj čivlas avri, bo somas parni a miro dad man na kamelas. Me chudnom te rovel a miro papus tiš rovelas he e baba. Imar na kamavas la da aňi mire dades a pal o čhon sas miri daj phari a na has la kaj te džal, ta bešelas amenca. E pheň man na kamelas a me la kamavas. Miri daj pes mandar na všimñinelas. Porodindas le phrales. Ov hino kašuko a nemo. Ča o phral man kamelas a me les tiš. Miri daj sar chudelas o love, nič mange na cinelas, ča la pheňake he le phraleske. Man hin ča e baba, joj man barardas avri a o papus tiš. Pal o trin čhon e baba mange mułas. Me somas diliňi, bavinavas man le kašteha u duminavas, hoj oda hiňi miri baba. Sa man dukhalas, ačhilas mange ča o papus. Ov manca gejla andre škola, ode man o čhave marnas, kaj som parni. Me denaštom khere, phučlom mira datar a oj mange phenda, hoj som gadžestar. Me mira da na rado dikhav dži adadžives.

Jak u nás žijí Romové

Jmenuju se Petra, je mi třináct let a chodím do sedmé A. Jak u nás žijí Romové? Jakmile Romové dostanou peníze, jdou hned do hospody pít a na jídlo jim nezbyde. O děti se nestarají. Hrají na automatech a děti jim pak chodí špinavé. Posílají je do ústavu, protože nemají kam jít a jsou hladové. Až budu mít děti já, tak já se o ně

budu starat. Když dostanu peníze, koupím dětem jídlo a věci do školy. Chci být dobrá matka.

Když jsem byla malá, tak mě máma vyhodila k babičce, do jejího bytu. Bylo mi pět měsíců. Babička si mě vzala k sobě, můj děda mě měl moc rád a babička taky. Bydlela jsem u tety a starala se o mě její rodina. Máma znovu otěhotněla. Mám sestru. Dost mě bolelo, že já s mámou nejsem a moje sestra ano. Když mi bylo šest let, tak mi babička řekla, že mě máma vyhodila, protože jsem byla bílá, a můj táta mě nechtěl. Začala jsem brečet a děda taky brečel, i babička. Už jsem neměla mámu ráda, ani tátu. Asi za měsíc byla máma zase těhotná a neměla kde být, tak bydlela u nás. Sestra mě neměla ráda, ale já ji ano. Máma si mě ani nevšimla. Porodila bratra. Je hluchoněmý. Z téhle rodiny mě má rád jen bráška a já jeho. Když máma dostala peníze, nikdy mi nic nekoupila, jen sestře a bratrovi. Já mám jen babičku a dědu, ti mě vychovali. Za tři měsíce nato mi babička zemřela. Byla jsem úplně mimo sebe, hrála jsem si s polínkem a myslela jsem si, že to je babička. Všechno mě bolelo, zůstal mi jenom děda. Chodil se mnou do školy, kde mě děti mlátily, protože jsem bílá. Utekla jsem domů ptala se na to mámy. Řekla mi, že mě má s gádžem. Dodneška svou mámu nemám ráda.

How Roma live here

My name is Petra, I am thirteen years old and I am in the seventh grade A class. How do Roma live here? As soon as Roma get money, they go directly to the pub to drink and there is nothing left for food. They don't take care of their children. They gamble and then their children walk around dirty. They send them to institutions and orphanages because they have no where to go and they are hungry. When I will have children I will take care of them. When I get money I will buy my children food and stuff for school. I want to be a good mother.

When I was young my mom abandoned me to my grandmother, to her flat. I was five years old. My grandmother took me in and my grandfather loved me very much and my granddmother, too. I lived with my aunt and her family took care of me. My mom got pregnant again. I have a sister. It really hurt me that I am not with my mom but my sister is. When I was six years old my grandmother told me that my mom threw me out because I was white and that my dad didn't want me. I started to cry and my grandfather cried as well. Now I didn't like my mom or my dad. About a month later my mom was pregnant again and she had nowhere to go so she lived with us. My sister didn't like me, but I liked her. My mom paid no attention to me. My brother was born. He is a deaf-mute. From this family only my brother likes me and I like him. If my mom got some money she never bought me anything; just my sister and brother. I have only my grandmother and grandfather; they raised me. Three months later my grandmother died. I was completely beside myself, I played with a piece of fire wood and thought that it was my grandma. I hurt all over. I only had my grandfather left. He came to school with me when other kids would beat me up because I am white. I ran off to ask my mom about it. She told me that she had me with Gadje. To this day I hate my mother.

Savi bi kamavas te hel

Sar avava bari, ta kamav vlastno kher a motoris a kamav čhaven sar mange hela bišupandž berš. Sar džava avri andal e škola, džava te sikhľol pre kucharka, bo miri baba mange phenelas, hoj mušinav mištes te tavel u me lake diňom vera, hoj džava. Miri daj kamel, kaj te džav pro pracakos. Me phendom hoj na, me kamav mištes te tavel. Miro papus man sikhavelas te tavel haluški a me len na džanav.

Me kamav romes, sar mange ela 20 berš. Te hel lačno, te na pijel sar kala Roma u te man na marel aňi amare čhaven. A te man na chochavel avraha, mange na džal pal o šukariben, mange džal pal leskro jilo. Kamav, kaj hino butakero, kaj hin so te chal amare čhaven. Me na pijav aňi cigaretľi aňi chlastos. Rado khelav the gilavav.

Jaká bych chtěla být

Až budu velká, tak chci mít svůj vlastní dům a auto a děti, až mi bude pětadvacet. Až vyjdu ze školy, půjdu dál do učení na kuchřku, protože mi moje babička řekla, že se musím naučit dobře vařit, a já jsem jí slíbila, že půjdu na kuchařku. Máma chce, abych šla na pracák. A já jsem jí řekla, že ne, že se chci naučit dobře vařit. Děda mě jednou učil vařit halušky, ale stejně je neumím.

Až mi bude dvacet, chtěla bych si najít muže. Ať je hodnej a nepije jako tihle Romové a nebije mě ani naše děti. A ať mě nepodvádí s žádnou jinou. Nejde mi o to, aby byl hezký, ale aby to byl dobrý člověk. A přeju si, aby byl pracovitý, aby bylo na jídlo pro naše děti. Ani nekouřím, ani nepiju. Ráda tančím a zpívám.

What I Would Like to Be

When I grow up I want to have my own house and a car and children by the time I am 25. When I get out of school I will continue to learn to become a cook because my Grandma told me that I have to learn how to cook well and I promised her that I will go to cooking school. My mom wants me to go the work office. I told her that I won't, that I want ot learn to cook well. My dad once taught me to cook halušky, but I already know how.

When I am 20 I would like to find a husband. He will be kind and won't drink like some Roma and won't beat me or our children. And he won't cheat on me with any other woman. It's not important to me that he be good looking, but he must be a good person. I would also like him to be hard working so that we would have money to feed our children. I don't smoke or drink. I like to dance and sing.

III. Kategorie / III. Category

DANIELA SIVÁKOVÁ, 14, STRAKONICE

Sar ke amende dživen o Roma

Hin mange meno Dana. Hin mange dešuštar berš, phirav andre ochtoto třída. Mire koničky hin te gilavel, te tavel a te khelel. Me khelav ciknovarbastar. So nejfeder khelav, oda hin čardašis. Me pisinav, sar o Roma dživen.

O Roma sar chuden o love, tak denašen te bavinel bedni nebo džan andre karčma. Pro parkos bešen, pijen, o čhave lenge bokhale. Romenge jekh, so keren o čhave!! Lengere čhave pal o foros pijen cigaretli. O gadže pre lende dikhen. Len prostě na zajiminel. Aňi vaš o kher najem na pošinen. Palis pes tulinen pal o Roma, hoj len nane ňikhaj te bešel, stěžinen pes pro gadže, hoj len nane kher. Te vareko merel a jon vartinen, na hoj lenge hin pharo, aľe jon ča phiren te pijel. A sar nane nič te pijel, imar pes na sikhavel aňi jekh Rom! O Roma hine pre peste džungale. Na hoj ča na pomožinen jekh avreske, mek the pes chuden te marel jekh famelija avra famelijaha, lenge prostě jekh.

Me sar avava bari, sar man jela mire čhave, starinava pal lende, na sar kala Roma. Me kamav čhaven sar mange jela 25 berš, me peršo starinava vaš o kher, sar man jela sa, palis mange arakhava piranes, so na pijel! Na sar kala čhaja 14-15 beršeskera. Palis pes na starinen pal o čhave, vaš oda len den andro ustavos. Me bešav mira daha a le papuha. Man dad nane. Manca na has ciknovarbastar. Sar me les dikhav, me les obdžav, aňi leha duma na dav. Oda has avke. Sar avľom pro svetos, phenelas, hoj na som leskeri! Kerďam testi le rateha. Aľe vaš leske avľas leskero phral. Mange jekh. Mange dad na kampil. Stačinel mange ča e daj, o papus! Miri baba man tiž barardas avri, bo miri daj bešelas andro Německo. Sar mange has duj berš, avľa pal ma e daj a geľľom laha andre Německo. Sas mange mištes, phiravas ode andre škola a sar mange muľas e baba, somas hotovo.

Jak u nás žijí Romové

Jmenuji se Dana. Je mi 14 let a chodím do osmé třídy. Mými koníčky jsou zpěv, vaření a tancování. Tancuji od malička. Co umím nejlépe, to je čardáš. Píši o tom, jak žijí Romové.

Romové, jakmile dostanou peníze, tak spěchají hrát automaty nebo jdou do hospody. Sedí si v parku, pijí a jejich děti mají hlad. Romové se nestarají o to, čím se jejich děti zabaví!! A ony chodí po městě a pokuřují cigarety. Gádžové po nich pokukují. Ale je to vůbec nezajímá. Ani nájem neplatí. Potom se potloukají po ostatních Romech, že nemají kde bydlet, stěžují si na gádže, že nemají byt. A když někdo umře a v té rodině se vartuje, tak přijdou - ne však ze zármutku, ale jen aby se napili. A když není nic k pití, už se neukáže ani jeden Rom! Romové jsou na sebe zlí. Nejen že si navzájem nepomáhají, ale dokoce vznikají bitky mezi jednotlivými rodinami, je jim to prostě jedno.

Až já budu velká, až budu mít vlastní děti, budu se o ně starat, a ne jako tihle Romové. Přeji si mít děti, až mi bude dvacet pět let. Nejdříve se postarám o bydlení, a teprve až budu mít všechno zařízené, najdu si kluka, který nepije! Ne jako ty holky, co je jim 14-15 let. Pak se o děti nestarají, proto je pak umístí do ústavu. Já bydlím s maminkou a dědou. Otce nemám. Nebyl se mnou už od malička. Když ho vidím, tak se mu vyhnu, ani s ním nechci mluvit. To bylo tak. Když jsem se narodila, řekl, že nejsem jeho! Udělali jsme krevní zkoušky. Ale on namísto sebe poslal svého bratra. Mně je to jedno. Já otce nepotřebuji. Stačí mi jen maminka a děda! Také mne vychovala moje babička, protože moje maminka bydlela v Německu. Když mi byly dva roky, přijela maminka za mnou a odjela jsem s ní do Německa. Bylo to moc krásné, chodila jsem tam do školy, ale když jsem se dozvěděla, že zemřela babička, úplně jsem se zhroutila.

How Roma live here

My name is Dana. I am 14 years old and I am in the 8th grade. My hobbies are singing, cooking and dance. I have been dancing since I was little and what I know best is čardáš. I will write about how Roma live. Roma, as soon as they get money, rush off to play slot machines or to the pub. They sit in the park and drink and their children are hungry. They don't care about what makes their children happy. And they go into town and smoke cigarettes. The Gadje just stare at them, but they don't care at all. They don't even pay rent. Then they go around to all the other Roma that they have no where to live, they complain about the Gadje that they have no flat. And if someone dies and the family is grieving then they come, not out of grief though, just so that they could drink. And if there is nothing to drink, then not one Rom shows up! Roma are mean to one another. Not only that they don't help one another, but even fights break out among individual families, they just don't care.

When I grow up and will have children I will take care of them not like these Roma. I would like to have children when I am twenty-five years old. First I will arrange a place of live, and then when I will have everything taken care of I will find a man who

doesn't drink! Not like those girls who are 14 - 15 years old. Then they don't take care of their children and that's why they put them in institutions. I live with my mother and grandfather. I don't have a father. He hasn't been with me since I was young. When I see him, I avoid him. I don't want to even talk to him. It went like this. When I was born he said that I am not his! We did blood tests, but instead of showing up himself he sent his brother. I didn't care. I don't need a father. My mom and grandpa are enough for me! My grandmother brought me up as well, because my mother lived in Germany. When I was two years old my mom came for me and I went with her to Germany. It was so beautiful. I went to school there, but when we found out that grandma died I completely broke down.

IVETA BANDYOVÁ, 14, STRAKONICE

Sar dživen o Roma ke amende

Vičinav man Iveta Bandyová, hin mange dešuštar berš, bešav andro foros Strakoňice a kamavas bi tumenge te phenel, sar dživen o Roma. Varesave hin barvale, varesave čore. Kole čore užaren calo čhon pre podpora he pro přidavky. Sar chuden o love, džan te cinel chaben, dragane hundry a ole love, so lenge ačhen, čhiven sa andro automati. A sa prohrajinen a pale užaren calo čhon pro love. Ale ole barvale na. Jon phiren andre bufi, šetrinen peske love. A oda lačhes, hoj varesave Roma hine ajse. Me som andal e normalno fajta. Na sam aňi barvale aňi čore. E daj hiňi pre podpora, o dad tiž, ale varekana phirel pro melouchy. Love amen hin a te nane, ta nane. Man love na mušinel te jel.

Jak u nás žijí Romové

Jmenuji se Iveta Bandyová, je mi čtrnáct let, bydlím ve městě Strakonice a chtěla bych Vám vyprávět o tom, jak žijí Romové. Někteří jsou bohatí, jiní chudí. Ti chudí čekají celý měsíc na podporu a na přidavky. Když dostanou peníze, jdou nakupovat jídlo, drahé oblečení a ty peníze, které jim zbydou, všechny nahází do automatů. A všechno prohrají a zase čekají celý měsíc na podporu. Ale ti bohatí ne. Ti chodí do práce a peníze si spoří. A to je dobře, že někteří Romové takto žijí. Já jsem z obyčejné rodiny. Nejsme ani chudí, ani bohatí. Mamka je na podpoře, táta taky, ale někdy chodí na melouchy. Peníze máme a když nejsou, tak nejsou. Já peníze mít nemusím.

How Roma live here

My name is Iveta Bandyová, I am fourteen years old. I live in the town of Strakonice and I would like to tell you about how Roma live. Some of them are rich, others poor. The poor ones wait all month for their welfare checks. When they get money they go

to buy food, expensive clothing and what money they have left they waste on the slot machines. They lose everything and then wait again the whole month for welfare. But the rich ones don't. They go to work and save their money, and it's good that some Rom live this way. I am from a normal family. We are not poor or rich. My mom is on welfare, dad, too, but sometimes he does some moonlighting jobs. We have money and if we don't then we don't. I don't need to have money.

IVETA BANDYOVÁ, 14, STRAKONICE

Trin veca, so bi kamavas

Te bi man has trin přani, miro peršo bi has, kaj te savore Romen hin bufi, kaj te mištes dživen. Dujto přani hin, sar džava avri andal e škola, kaj man lačhes te sikhľuvav avri, a sar man sikhľuvava avri, kaj mange te rakhav bufi. Kaj te dživav lačhes, te jel man lačo rom, kher a jekh čavoro. A miro posledno přani bi has, kaj te miri baba, so mulas, kaj te pale dživel. Kamavas bi, kaj te dživen e baba, o papus he o bratranco. Le papus na džanas, mulas, sar somas mek cikňori, ale la baba džanav, oj man bararda avri, rado la dikhav.

Tři přání

Kdybych si mohla zvolit tři přání, tak první moje přání by bylo, aby všichni Romové měli práci, aby dobře žili. Druhé přání je, abych se, až vyjdu ze školy, dobře vyučila a po vyučení abych si našla práci. A mé poslední přání by bylo, aby babička, která mi už umřela, zase žila. Chtěla bych, aby žila babička, dědeček i bratranec. Dědečka jsem nepoznala, umřel, ještě když jsem byla malá, ale babičku znám, ta mě vychovala, a mám ji moc ráda.

Three wishes

If I could have three wishes the first would be that all Roma would have work and live well. The second wish would be that I would, when I leave school, have learned well and after training find a job. And my last wish would be that my grandma, who died, would be alive again. I would like my grandmother, grandfather and cousin to be alive. I never met my grandfather. He died when I was still young, but I know my grandmother, she raised me and I love her very much.

Savi bi kamavas te jel

Kamavas bi te jel lači, te pomožinel manušenge so naši dživen sar aver džene, so hine postižimen. Kamavas bi te kerel andro ustavos. Anebo te kerel andro domov duchodcu, ale sar ošetřovatelka. Kamavas bi man te starinel pal ajse manuša.

Jaká bych chtěla být

Chtěla bych být hodná, přála bych si pomáhat lidem, kteří nemohou žít normálně, kteří jsou postižení. Chtěla bych pracovat v ústavu. Anebo v domově důchodců, ale jako ošetřovatelka. Chtěla bych se starat o takové lidi.

What I Would Like To Be

I would like to be kind. I would like to help people who can't live normally and who are handicapped. I would like to work in a medical institution or in a nursing home, but as an orderly. I would like to take care of these types of people.

Sar adad'ives dživen o Roma

Bešas pro gav, hin oda amaro. Čirła sas amen kachňa he kačky. Andre bar amenge barol puruma, armin, bandurki, merka the varesave luluda a mek phaba, čilava, čerešňa, ambroľa. Ča kada berš čuno perlas brišind, avka na has nič. Hin man duj pheňa the jekh phral. Le pheňenge o nava hin Petra, dešuduj berš lake a Kačake hin dešutrin berš. Jon phiren andre zakladno škola Katovicate. Nejterneder hino o phral, leske mek ča berš the jepaš. Vičinel pes pal o dad, Jozef. Imar phirel he chudel te del дума. Rado pes leha bavinav. E daj the o dad hine pre podpora, buťi nane. Hin amen motoris Škoda. Phiras leha te cinkereľ andro supermaketi, ko doktoris. Varekana, te zasovas, odľidžal amen andre škola. Dživas sar pes del. O love ča avka na rozčhivas. Som rado, hoj o dad avka but na pijel a na bavinel automati. Džanav, hoj varesave Roma oda keren. Mira da the le dades hin pherdo pheňa.

Pro jevend cinas angar the kašta. Varekana o dad džal kaštenge andro veš. E daj rado kerel kompoti le čerešňendar, phabendar, čilavendar he marmeladi. Me rado dikhav la dakere pheňen, sar aven ke amende. Som rado, hoj hin amen ajsi bari familija. Jekhvar bi kamavas, kaj te jel he man ajsi bari fajta.

Jak dnes žijí Romové

Bydlíme na vesnici ve vlastním domě. Dříve jsme měli slepice a kachny. Na zahradě si pěstujeme cibule, zelí, brambory, mrkev a nějaké květiny a ještě jablka, švestky, třešně, hrušky. Jenže tenhle rok málo pršelo, a tak nebylo nic. Mám dvě sestry a jednoho bratra. Sestry se jmenují Petra, té je dvanáct let, a Káče je třináct let. Obě chodí na základní školu do Katovic. Nejmladší je bratr, jemu je teprve rok a půl. Jmenuje se Josef po tátovi. Umí už chodit a taky začíná mluvit. Ráda si s ním hraju. Oba rodiče jsou na podpoře, práce není. Máme auto Škoda. Jezdíme s ním nakupovat do supermarketů a k doktorovi. Někdy se stane, že zaspíme, a tak nás odveze do školy. Žijeme, jak se dá. Peníze zbytečně nerozhazujeme. Jsem ráda, že otec tak moc nepije a nehraje automaty. Vím, že někteří Romové to dělají. Oba moji rodiče mají hodně sester.

Na zimu kupujeme uhlí a dříví. Někdy tatínek chodí na dřevo do lesa. Maminka ráda zavařuje kompoty z třešní, z jablek a švestek dělá i marmelády. Jsem ráda, když k nám přijdou na návštěvu maminičiny sestry. Jsem ráda, že máme tak velkou rodinu. Přála bych si, až jednou budu mít vlastní rodinu, aby byla taky tak veliká.

How Roma live today

We live in a village in our own home. Before we had hens and ducks. In the garden we grow onions, cabbage, potatoes, carrots and some flowers as well as apples, plums, cherries and pears. Only this year it rained very little so we had nothing. I have two sisters and a brother. My sisters are Petra, she is twelve years old and Káče is thirteen. Both go to elementary school in Katovice. The youngest is my brother, he is just a year and half old. He is named Josef after my dad. He already knows how to walk and has also begun to speak. I like to play with him. Both of my parents are on welfare, there is no work. We have a car, a Škoda. We take it to go shopping at the supermarket and to the doctor. Sometimes it happens that we oversleep and so they drive us to school. We live as best we can. We don't needlessly throw our money away. I am happy that my dad doesn't drink much and play the slots. I know that some Rom do. Both of my parents have a lot of sisters.

In the winter we buy coal and wood. Sometimes my dad goes to the forest for wood. My mom likes to make preserves from cherries, from apples and plums she make marmalade. I like it when my mom's sisters come to visit. I am glad that we have such a big family. I would like that when I have my own family that it will be so big.

ERIKA MIŽIKÁROVÁ, 15, STRAKONICE

Sig avela e Karačoňa. Kamavas bi savoren andal e amari fajta te prekvapinel. Na džanav, či peske pre savoro ušetřinava. Miri daj, miro dad sakoneske tel o stromikos

vareso cinen. Oka berš chudľom jiloro pro lancis. Kada berš bi kamavas, kaj e priroda te avel pale avka sar has. Hoj te n'aven zaplavi, bare paňa, te n'avel šukes ňikhaj pro vilagos.

Dikhav, hoj ola Roma, so sikhľile avri, peske lačhes dživen. Miro strično phral sikhľiľa avri. Hino opravaris, so prikerel o motora. Tiž mire strične peňa sikhľile avri. E Kristina a Edita hine krajčirky. Me tiž kamav te sikhľol avri kuchařka-cukrařka. Mušinav but te sikhľol. Kamavas bi te avel andro internatos. Somas te dikhel pro učiliště la školaha. Pro sako pokojis hin trin čhaja. Hin odoj kupeľky, pre kulturka hin televiza. Hin odoj šukar kuchňa. Korkore peske odoj pratinen. Sar sikhľuvava avri, kamav mange mek te kerel maturita. Sar dokerava e maturirta, kamav te kerel andro hotelis.

Blíží se Vánoce. Chtěla bych překvapit všechny z naší rodiny. Nevím, jestli si na všechno stačím ušetřit. Moje rodiče pod stromček vždycky každému něco koupí. Vloni jsem dostala srdíčko na řetízku. Letos bych si přála, aby příroda byla zase taková jako dřív. Aby nikde na světě nebyly záplavy, povodně, ale ani sucho.

Vidím, že ti Romové, co se vyučili, si pěkně žijí. Můj bratranec se vyučil. Je autoopravářem. Také moje sestřenice jsou vyučené. Kristýna a Edita jsou krejčové. I já se chci vyučit, na kuchařku-cukrářku. Musím se ale dobře učit. Chtěla bych se dostat na internát. Byla jsem se v učilišti podívat se školou. Na každém pokoji jsou tři holky. Jsou tam koupelny, v kulturní místnosti je televize. Je tam krásná kuchyně. Samy si tam uklízejí. Až se vyučím, chci si ještě udělat maturitu. Až složím maturitu, chci pracovat v hotelu.

Christmas is coming. I would like to surprise everyone in our family. I don't know if I will be able to save enough money for everything. My parents always buy everyone something under the Christmas tree. Last year I got a heart on a necklace. This year I would wish that nature would be like it used to be. That there would never be floods or draughts on earth.

I see that those Roma who learned a trade live well. My cousin learned. He is an auto mechanic. My other cousins are educated as well. Kristýna and Edita are seamstresses. I want to learn as well, to be a cook or pastry chef. I have work hard, though. I would like to get into a boarding school. I went to visit a vocational school with my class. There are three girls in each room. There are bathrooms there, in the common room there is a television. There is a beautiful kitchen there. They clean up on their own. When I finish school, I want to study for a degree. When I earn my degree I want to work in a hot

Na džanav, so te pisinel. Temati hin ajci but, hoj na džanav, savo peske te vikidel. Vareso tumenge pisinava pal mande. Vičínav man Nastá Hadová. Hin mange 16 berš. Som pal e Slovensko. Anglal o 10 berš pes pristehindam u bešas adej pro Čechy. O dad mange muľa the le ciknore phraleha. E daj chudňa šokos a chudňa te pijel a te pijel. Ov muľa avke, že len sas buračka le motoriha. E daj pijelas a pijelas a amen la na zajiminahas. Palis peske arakhľa muršes. Ov pijel tiž. E daj gejlá te bešel ke leste andro kher a amen mukhľa ke cetka. Vaš o jekh čhon palis avľa pal amende a ila amen ke leste khere. On pijenas, furt pijenas. A amen samas bokhale calo dives. Te len sas love, ta ča rozkerenas pre pijatika a amen dine ča 50 koruni, kaj te chas a te tavas a on ča gejle andre karčma te pijel. Palis avenas khere mate a marenas amen, the čhivenas avri rafatar andal peskero kher. Asi kavke jekh oratar či dešuduj orendar mire phrala he pheňa he me mušindam te sovel avri tel o schodi. Nilaje he jevende, ale amen imar našti likerďam a o phrala the o pheňa kerenas bordefis. Vičínkerenas, mek čorkernas, kaj ča te džan andro decakos. A he gele a me gelom pal lende. Ale palis pre man sas but veci pre jekhvareste a začňindom te fetinel, bo la dakero he lakere romeskero kamaratos man kamľa te znasilňinel, ale nadogejla ke koda. Me koleske zabraňindom, ale vaš oda me fetinavas, kaj pre koda te na mišlinav. A avke vaš kada mušindom te jel preložimen andro aver decakos, ale odoj furt fetinavas. Palis man preložinde andro Kostomlaty. Mire phrala the pheňa hine andro đecko domovos ko Jablonný, ale varesave pheňa he phrala - hin len imar čhave - hin imar pal o bijava. A dži do akanake dživen fajň, ča amen na, bo amenge chibinen.

Nevím, co psát. Témat je tolik, že nevím, které si vybrat. Napíšu Vám něco o sobě. Jmenuji se Nastá Hadová. Je mi 16 let. Jsem ze Slovenska. Před deseti lety jsme se přistěhovali ze Slovenska a žijeme tady v Čechách. Tatínek mi umřel i s mým malým bráškou. Maminka z toho dostala šok a začala hrozně pít. Táta zemřel tak, že naboural s autem. Maminka jen pila a pila a o nás se vůbec nezajímala. Pak si našla chlapa. Ten taky pije. Odešla bydlet k němu do bytu a nás nechala u tety. Za měsíc si pro nás přišla a vzala si nás k němu domů. To jsem ještě nevěděla, že teprve teď začne to skutečné peklo. Oni pili, pořád pili. A my byli hladoví celý den. Když měli peníze, tak je všechny utratili za chlast, nám dali jen 50 korun, abychom se najedli a uvařili a oni pořád jen chodili do hospody pít. Potom se vraceli domů opilí a bili nás. Dokonce nás vyhazovali z bytu. Asi tak od jedné hodiny nebo už od půlnoci jsme museli já i moji sourozenci spát venku na schodech. Ať bylo léto nebo zima. Ale už jsme to nemohli vydržet a bratři i sestry začali dělat špatné věci. Dělalí virvál, dokonce i kradli, ale jen

proto, aby se dostali do děčáku. A taky že šli, a já šla za nimi. Ale pak toho na mne bylo hodně a začala jsem fetovat. To proto, že kamarád mámy a jejího muže mě chtěl znásilnit, ale našťástí k tomu nedošlo. Ubránila jsem se, ale začla jsem fetovat, abych na to nemusela pořád myslet. A právě kvůli tomu jsem musela být přeložená do jiného děčáku, ale i tam jsem pořád fetovala. Pak mne přeložili do Kostomlat. Moji sourozenci jsou v dětském domově v Jablonném, ale některé sestry a bratři už mají děti a jsou po svatbě. A dodnes se jim žije dobře, ale nám ne, protože nám chybějí.

I don't know what to write. There are so many topics that I don't know which one to choose. I will write you something about myself. My name is Naša Hadová. I am 16 years old. I am from Slovakia. Ten years ago we moved from Slovakia and we live here in Bohemia. My dad died with my little brother. My mom was shocked and started to drink a lot. My dad died in a car accident. My mom just drank and drank and wasn't interested in us at all. Then she found a guy. He also drinks. She went to live with him in a flat and left us with my aunt. A month later she came for us and took us home to him. I didn't know that the real hell was just beginning. They drank and drank. And we were hungry all day. If they had money they spent it all on booze. They only gave us 50 Crowns so that we could eat something and cook and they constantly went to the pub to drink. Then they would come home drunk and beat us. Finally they threw us out of the flat. Then from one or maybe from midnight my siblings and I had to sleep outside on the steps. I didn't matter whether it was summer or winter. We couldn't take it anymore and my brothers and sisters started to do bad things. They pulled stunts and in the end even stole, but only so that they would be sent to the orphanage. And they went and I went with them. This was too much for me and started to take drugs because a friend of my mom and her boyfriend wanted to rape me, but luckily it didn't happen. I defended myself, but I started to take drugs so that I wouldn't have to think about it all the time. And because of this I had to be transferred to another orphanage, but even there I continued to take drugs. Then they sent me to Kostomlaty4. My brothers and sisters are in the orphanage in Jablonec, but some of my brothers and sisters have children and have been married. To this day they are living well, but we are not because we miss them

LUKÁŠ BILLÝ, 14, NYMBURK

Anglo eŧta berš džavas la daha te cinkereľ. Le dromeha phučľom la datar, či šaj džav pes te vozinel pro bicigľos. E daj pal o bicigľos na kamelas aňi te šunel, bo pes pal ma daralas. Somas pre late choľamen, bo mandar kerlas cikne čhavores. Has mange eŧta berš. Aľe palis man mukľas. Iľom o bicigľos a vozinavas man le čhavorenc

a diňam amenge prefeky. Afe me na dikhlom angla mande o bar a me pre koda bar peľom le bicigľoha. Mange o kormanis demađas andro ťero. Sas man bacht, hoj e daj sas koteroro khatar mande. Prastanda kija ma. A me lake a staindom te phenel, sar man dukhal o ťero. E daj but na uđardas a viinda e zachranka. Kajci pametina, sar avľa e zachranka. Baro ťargo motoris bare kriťkoha a buter mange na pametina, ni, akurat so mange denas duma. Andre ťpitaľa man ile o doktora pro ultrazvuk the zjiscinde mange natrđimen buke. Minđar man ligende pro operano salos a mindar man operinde. Daravas man pal miro dđivipen. Pal e operacija pes pal ma starinenas savore doktora the kola manuťa, so manca has pre izba a but mange pomođinde miri dukh te trpinel. O dad the e daj pať mande sas sako dives. Andre ťpitaľa somas trin kurke, ale imar ťigda naťti hazdav ni pharo. Často pre kodi nehoda miťlinav. E daj phenel, že oda sas nekphareder dives andre lakero calo dđivipen a ťigda pre oda na pobisterla. Savoreng e palikerđas, savoreng e doktoreng e the kole manuťenge, so mange but pomođinde. Hoj dđivav, vať savoro palikerav.

Před sedmi lety jsem ťel s maminkou nakupovat. Cestou jsem se maminky zeptal, jestli mđžu jít jezdit na kole. Maminka o kole nechtěla ani slyťet, protože se o mě bála. Hrozně jsem se na ni zlobil, protože ze mne dělala malé dítě. Bylo mi sedm let. Ale pak mne pustila. Vzal jsem si kolo, jezdili jsme s dětmi a dali jsme si závody. Jenže já jsem si nevťsil kamene před sebou a spadl jsem na něj i s kolem. Uhodil jsem se do hlavy o řidítka. Měl jsem ťťestí, že maminka byla kousíček ode mne. Přeběhla ke mně. A já jí stačil jenom říct, jak mne bolí hlava. Maminka na nic nečekala a zavolala záchranku. Pamatuji si jen to, jak přijela záchranka. Velké žluté auto s velkým křížem. A víc už si nepamatuji nic. Jenom co mi vyprávěli. V nemocnici mne doktoři vzali na ultrazvuk a zjistili mi natržené plíce. Okamžitě mne vzali na operační sál a hned mne operovali. Báł jsem se o svůj život. Po operaci se o mne starali všichni doktoři i ti pacienti, co se mnou byli na pokoji, a moc mi pomohli překonat bolesti. Rodiče za mnou chodili každý den. V nemocnici jsem byl tři týdny, ale zůstali mi následky: už nikdy nebudu smět zvedat nic těžkého. Často si na tu nehodu vzpomenu. Maminka říká, že to byl nejtěžší den v celém jejím životě. Všem poděkovala, všem doktorům a ostatním lidem, kteří mi tolik pomohli. Za to, že žiji, za všechno moc děkuji.

Seven years ago I went shopping with my mom. On the way there I asked my mom if I can go and ride my bike. My mom didn't even want to hear about the bike because she was worried about me. I was so angry with her because she was treating me like a baby. I was seven years old. But then she let me go. I got my bike. I was riding with some kids and we decided to race. Only that I didn't notice the rocks in front of me and fell on them with my bike. I fell over the handlebars on my head. I was lucky that my

mom was only a little ways away from me. I only remember how the ambulance came; a big yellow car with a big red cross. I don't remember anything else, just what they told me. In the hospital the doctors took me for an ultrasound and discovered that I had ruptured lungs. They immediately took me to the operating room and operated on me. I was afraid for my life. After the operation all the doctors took care of me and the other patients that were there with me in the room and they really helped me overcome the pain. My parents came to visit me every day. I was in the hospital for three weeks, but there were some side effects; I will never be allowed to lift anything heavy. By mistake I often forget about this. My mom says that that was the hardest day of her whole life. She thanked everyone, all of the doctors and other people who helped me so much. For the fact that I am alive, for everything I thank them very much.

EDITA ŠČUKOVÁ, 15, PLZEŇ

Som andal e Plzňa he vičínáv man Edita. Hin mange dešupandž berš. Kamavas bi tumenge te pisinel, bo me peske mišlinav, hoj miro pribehos pes tumenge pačisaľola. Začňindas oda kaleha, hoj miro dad he daj pes rozmišľinenas he rozhodňinde, hoj džas andre Anglija. Me somas rado, bo sako peske mišľinel, hoj andre aver svetos hin lačhes, he me somas zvedavo. Aľe pal kaja dujto sera somas nešťastno, bo peske phenavas, so mire kamarata. Chibinena mange, aľe so šaj kerďom. No šundom la da he le dades sar keren savoro. No he avka odgejľam andre Anglija. No a sar odoj samas jekh kurko ta pes mange začňinelas te pačisaľol. Ta phendám peske, ačhaha kadaj. No a me začňindom te phirel, choc na džanavas lengeri дума, phiravas avri. Na has man žadne kamarata. Aľe so šaj kerďom. No phiravas avri, hoj te seznamenav man varekaha, aľe šaj phenav, hoj trvindas but a but čhona. Aľe palis rakhľom ajse kamarata, so man uznajinde he pochopinide, hoj som aver sar jon, bo me som romaňi čhaj a jon hine Anglijatar. Aľe phende, hoj me som kajsi sar vareko aver khatar o Roma. Palis sikhľilom lengri дума, he normalnones lenca palis дума davas maj sar romanes. No mišľindom peske, hoj oda avela but pharo, aľe te pes rozdikhľom, ta peske uvedomindom, hoj oda nane kajso pharo sar peske mišľindom.

No a palis pes mange avka pačisaľolas, hoj na kamavas te avel khere Plzňate. Vaš kada som rado, hoj vareso šukar prindžardom. Bo šaj tumenge phenav, hoj čepo romane čhave prindžarde vareso kajso šukar. Somas kode trin berš. He akana som pro Čechy štar čhon a strašnones bi kamavas te džal pale ke Anglija. He kamavas bi tumenge te phenel, hoj te bi mange vareko phendá: džas andre Anglija, ta bi džavas aľe ča pre jekh kurko, bo la da he le dades bi pro Čechy na mukavas korkoren. He te bi lenge phenavas, hoj te aven pal mande, tak bi n'avenas, he džanav sar oda hin. He

te bi khelavas avri tumari suteža Romano suno, tak bi tumenge savoro pal e Anglija phenavas. Mišlinav, hoj pes tumenge pačisalola miro pribehos, he rado tumenge pisindom, he kamavas bi tumen te prindžarel.

Jsem z Plzně a jmenuji se Edita. Je mi patnáct let let. Chtěla bych Vám o něčem vyprávět, protože si myslím, že můj příběh se Vám bude líbit. Začalo to tím, že se moji rodiče rozmýšleli a pak se rozhodli, že pojedeme do Anglie. Já byla ráda, protože jsem si jako každý myslela, že v jiné zemi se žije líp, a byla jsem zvědavá. Ale na druhou stranu jsem byla nešťastná, protože jsem si říkala, co moji kamarádi: budou mi chybět. Ale co jsem mohla dělat? A tak jsem poslechla rodiče, kteří všechno připravili. A pak jsme jeli do Anglie. A už po jednom týdnu se mi tam začalo líbit. Tak jsme si řekli, zůstaneme tady. A já začala chodit ven, ačkoli jsem ještě neuměla jejich řeč, přesto jsem chodila ven. Neměla jsem žádné kamarády. Ale co jsem mohla dělat. Tak jsem chodila dál ven, abych se s někým seznámila, ale musím říct, že to trvalo opravdu hodně měsíců. Ale pak jsem potkala takové kamarády, kteří mne přijali mezi sebe a chápali, proč jsem jiná než oni, protože jsem romská holka a oni jsou z Anglie. Ale říkali, že jsem taková jako kdokoli jiný od Romů. Pak jsem se naučila jejich jazyk a bavila jsem se s nimi normálně, skoro jako romsky. Napřed jsem si myslela, že to bude hodně těžké, ale po čase, když jsem se rozkoukala, uvědomila jsem si, že to není tak těžké, jak jsem si myslela.

No a pak se mi tam líbilo tolik, že se mi nechtělo zpátky domů do Plzně. Přesto mne těší, že jsem něco krásného poznala. Strávili jsme tam tři roky. A nyní jsem v Čechách čtyři měsíce a strašně by se mi chtělo jet zpět do Anglie. A chci Vám říct, že kdyby mi někdo řekl: jedeme do Anglie, hned bych jela, ale jen na jeden týden, protože své rodiče bych v Čechách samotné nenechala. I kdybych jim řekla, aby za mnou přijeli, oni by nejeli, já vím, jak to je. A kdybych vyhrála Vaši soutěž Romano suno, tak bych Vám všechno o té Anglii vyprávěla. Myslím, že se Vám můj příběh bude líbit. Ráda jsem Vám napsala a chtěla bych Vás poznat.

I am from Pilsen and my name is Edita. I am fifteen years old. I would like to tell you about something, because I think that you will like my story. It started out with my parents thinking about and then deciding that we will go to England. I was happy because I thought, like everyone, that life is better in another country and I was curious. On the other hand I was unhappy because I said to myself, "what about my friends? I will miss them." But what could I do? Then I listened to my parents who prepared everything. Then we went to England. After one week I started to like it there. So we said that we would stay. I started to go out, but I still didn't know their language, but I still went out. I didn't have any friends, but what could I do? So I continued to go out so that I would meet someone, but I must say that it really took many months. But then I met the kind of friends who took me in and understood why I am different from

them because I am a Romany girl and they are from England. But they said that I am like someone else from the Roma. Then I learned their language and spoke with them normally, almost like Romany. First I thought that it will be very hard, but after some time, when I looked around myself, I realized that it isn't as hard as I thought. And so I liked there so much that I didn't want to go back home to Pilsen. Yet I am happy that I got to experience something beautiful. I was there for three years and now I have been in Bohemia for four months and I would like so much to go back to England. I want to tell you that if someone would say to me, "we are going to England," I would go immediately but only for one week because I would not leave my parents alone in Bohemia. Even if I would tell them to come after me they would not, I know that that is the way it is. And if I would win your contest Romano Suno I would tell you everything about England. I think that you will like my story. I am happy that I could write to you and I would like to meet you.

VERONIKA FERENCOVÁ, 15, PRAHA 4

Vičínav man Veronika Ferencová. Avla mange 15 berš. Kamav tumenge te phenel pal miri nekfeder kamaratka. La hin džživipen nalačo.

Sar has cikni, lakri daj the o dad pes rozgejle a oj ačhiľas paš peskro dad Prahate. Joy na džanelas, so laha avla. Lakro nav tumenge na kamav te pisinel. Hin la šov pheňa the phrala. Sar has bareder, mušindā pes pal savore te starinel a naši phirlas avri. Lakero dad la ča marlas a joy na džanelas soske. Avľas opre, hoj hiňi terňi a hoj kamel amenca te phirel avri a chudňas te denaškerel andal o kher. Lakre dadeske savoro sas jekh. Varekana na sovelas khere a sovelas avri, bo pes daralas le dadestar. Jehvar naši likerlas avri, tak korkori vičindas pre linka bezpečí. Oj pes mukľa te lel andro

čhavorikano kher. Imar džživel feder a hin rado, hoj kodoj hiňi.

Me som igen rado, hoj hin lake mištes.

Jmenuji se Veronika Fernecová. Bude mi 15 let. Chci Vám vyprávět o své nejlepší kamarádce. Nemá lehký život. Když byla malá, její rodiče se rozvedli a ona zůstala u svého otce v Praze. Nevěděla, co s ní bude. Její jméno Vám nechci prozradit. Má šest sourozenců. Když byla větší, musela se o všechny starat a nesměla ani chodit ven. Její otec ji jen bil a ona ani nevěděla proč. Uvědomovala si, že je mladá a že chce chodit s námi ven a začala utíkat z domova. Jejímu otci bylo všechno jedno. Někdy ani nešla spát domů a radši spala venku, protože se ho bála. Jednou už to nemohla vydržet, tak

sama zavolala na linku bezpečí. Sama se nechala dát do dětského domova. Žije se jí už lépe a je ráda, že je tam. Já jsem moc ráda, že je jí dobře.

My name is Veronika Ferencová. I'm going to be fifteen years old. I want to tell you about my best friend. She doesn't have an easy life. When she was young her parents divorced and she stayed with her father in Prague. She didn't know what would happen to her. I don't want to tell you what her name is. She has six brothers and sisters. When she was a bit older she had to take care of them all and she wasn't allowed to go out. Her father just beat her and she didn't know why. She started to think that she is still young and that she wanted to go out with us so she began to run away from home. Her father didn't care. Once she didn't even go home to sleep but slept outside instead because she was afraid of him. Once she couldn't take it anymore and she called a children's hotline. She had herself put into an orphanage. She is better off now and she's happy that she's there. I am very happy that she is O.K.

JANA RAKÁŠOVÁ, 17, VELKÉ HERALTICE

Vičínav pes Jana Rakašová a som andal bari famelija. Hi som romaňi, o dad hino parno he e daj romaňi. Hin man but phrala the pheňa. O Marian he Milan imar mule. Aver pes vičinen: Staňa, Pepa, Laďa, Helena, Eva a o Patrik. O Patrik hino nektekeder. Avela leske ochto berš.

Miro dživipen hino pharo. E daj pes pal amende na starinelas a has varekaj het. Na pametnav peske aňi jekh Karačoňa, kaj bi samas paš peste cali famelija. Hin mange but phares pal miri fajta. Sakones has Karačoňa, ča amen na has nič. E daj na has khere aňi pre Karačoňa. Me na kamavas, kaj pes te dodžanel e socialka. Vaš oda ňikaske na phendom, hoj e daj nane khere. Palis nasvalilas cikno phraloro o Patrik. Somas leha khere korkori. Andre škola pes divinenas, soske na phirav andre škola. Me našti muklomas le phrales khere korkores, te has nasvalo. Mušindom te phenel čačipen. Oda dives, so phendom savoro avri, man ligende andro čavorikano kher. Man andro domovos, le phrales andre špitala. Manca mek geľas andro đecakos miri phureder pheň Eva. Aver phrala the pheňa imar has bare, ta ačhile korkore khere. Phureder pheň e Eva mange dži doakana vičitinen, hoj hiňi andro đecakos vaš oda, hoj phendžom avri. O Patrik vaš o duj čhon avilas tiž andro domovos. Andro čavorikano kher zadžidilom le Patrikoha perši Karačoňa. Samas rado, hoj sam odoj, až rovas. Sikhľuvav pre zahradnice. Mire phrales le Patrik dikhav nekradeder a diňomas bi vaš leske he miro dživipen.

Jmenuji se Jana Rakašová a pocházím z velké rodiny. A jsem Romka, táta je bílý a maminka romská. Mám hodně sourozenců. Marian a Milan už nežijí. Ostatní se jmenují: Staňa, Pepa, Laďa, Helena, Eva a Patrik, ten je nejmladší, bude mu osm let.

Můj příběh začíná smutně. Maminka se o nás nestarala a pořád byla někde pryč. Nepamatuji si jediné Vánoce, které bychom strávili společně celá rodina. Když myslím na svou rodinu, je mi moc smutno. Každý měl Vánoce, jenom my ne. Mamka nebyla doma ani o Vánocích. Já nechtěla, aby se o tom dozvěděla sociálka. Proto jsem o tom, že mamka není doma, nikomu neřekla. Ale po čase byl můj malý bráška Patrik pořád nemocný. Chvilí jsem s ním byla doma. Ve škole se divili, proč chybím, když nejsem nemocná. Ale copak jsem mohla nechat brášku doma samotného, když byl nemocný? Musela jsem s pravdou ven. Ten samý den, co jsem ve škole prozradila svoje tajemství, jsem se ocitla v dětském domově. Já v domově a bráška v nemocnici. Se mnou šla do děčáku ještě starší sestra Eva. Ostatní sourozenci už byli velcí dost, tak zůstali sami doma. Starší sestra Eva mi dodnes vyčítá, že je v dětském domově kvůli mně, že jsem to prozradila. Ale co jiného jsem měla udělat? Patrik přišel do domova asi dva měsíce po mém příchodu. V dětském domově jsem s Patrikem poprvé zažila Vánoce. Byli jsme šťastní, že jsme tam, až jsme oba brečeli.

Čas radostně ubíhal a já se musela rozhodnout, čím budu. Vybrala jsem si zahradnici. Učím se zahradnicí ve velkých Heralticích. Zamílovala jsem se. Jsem tak šťastná, že mě má někdo rád a o své starosti se mohu s někým dělit. V Heralticích je i můj bráška Patrik. Jeho mám ze všech nejradši a dala bych za něj i svůj život.

(autorka zaslala svůj překlad, závěr je jeho doslovný přepis – jedná se o rozšířenou verzi romského originálu)

My name is Jana Rakašová and I come from a big family. I am a Rom; my dad is white and my mom is a Rom. I have a lot of brothers and sisters. Marian and Milan are no longer alive. The other are named Staňa, Pepa, Laďa, Helena, Eva and Patrik, he is the youngest, and he will be eight years old.

My story begins in a sad way. My mom didn't take care of us and was always gone. I don't remember one Christmas that our whole family spent together. When I think about our family it makes me very sad. Everyone had Christmas, but we didn't. My mom wasn't home, not even on Christmas. I didn't want the social welfare office to find out about it. That's why I never told anyone about mom not being home. After some time my little brother was always sick. I was home with him for while. In school they wondered why I wasn't there if I'm not sick. But I how could I leave my little brother home alone when he was sick? But the truth had to come out. That same day that I gave away my secret in school I ended up in an orphanage; I in an orphanage and my brother in the hospital. My older sister went to the orphanage with me. My other

brothers and sisters were old enough that they could stay at home alone. My older sister Eva still blames me to this day that she is in an orphanage because of me, because I told. But what else should I have done? Patrik came to the orphanage about two months after I did. For the first time I and Patrik experienced Christmas in the orphanage. We were so happy that we were both there that we cried.

Time went by happily and I had to decide what I will be. I chose gardener. I am studying gardening in Velké Heraltice. I fell in love. I am so happy that someone loves me and I can tell someone about my problems. My brother Patrik is also in Heraltice. I love him the most of everyone and I would give my life for him.

(The autor sent her own translation, final part is its literal transcription – it's extended version of Roma original)

PETR KANDRAČ, 14, VSETÍN

Savo bi kamňomas te avel

Kamňomas man te sikhavel avri. A tiž te avel barvalo a asangutno. Kamňomas te predžal calo svetos. Kamňomas odoj te kerel sar kucharis-čišnik. Arakhlomas bi mange odoj kamarata. Hoj te na nuđinav man odoj korkoro. Palis bi avlomas khere. Dikhľomas mange mira fajta. A tiž mire kamaratenca, so phiravas pal o cudze fora, tak lenge tavava, so chan rado. A tiž lenge phendomas, hoj te avel len kajso dživipen, savo kamen. Palis ilomas mira fajta andro cudzo foros, te džanen, so oda cudzo foros, mek odoj na has. Gejľomas bi lenca andro gav, cindomas lenge, so kamen. Palis gejľamas khere, vičindomas le Romen so bešen paš amende. Ilomas bi len andro miro kher, pijamas bi odoj. Palis bi gejľomas andre bući, tađomas bi odoj nebo podavindomas. Miri romňi avľahas khere, tavela, palis bi gejľahas andre bući. O čhave bi gejlehas andre škola, palis bi avilehas khere, chalehas bi a gelehas andre bući. Mire čhave bi avenas barikane, hoj len odoj ilom. Phendehas, hoj sar len avela romňija, hoj džana lenca.

Jaký bych chtěl být

Chtěl bych se vyučit. A taky být bohatý a veselý. Chtěl bych procestovat celý svět. Pracoval bych tam jako kuchař-číšník. Našel bych si kamarády, abych se sám nenudil. Pak bych přijel domů. Navštívil bych svou rodinu. A taky svým kamarádům, se kterými jsem toho tolik procestoval, bych uvařil, co mají rádi. A taky bych jim řekl, aby se jim život vydařil takový, jaký si přejí. Potom bych svou rodinu vzal do ciziny ukázat jim cizí město, aby věděli, jak cizí města vypadají, dosud tam nebyli. Jel bych s nimi na vesnici, koupil bych jim, co si přejí. Pak bychom jeli domů, pozval bych Romy, co bydlí blízko nás. Vzal bych je k sobě domů, popíjeli bychom. Pak bych chodil do práce, buď vařit jako kuchař, nebo roznášet jídlo. Moje žena by přišla domů, navařila by, pak by taky

chodila do práce. Děti by chodily do školy, pak by přišly domů, najedly by se a taky by šly do práce. Moje děti by byly hrdé na to, že jsem je tam vzal, a až budou mít vlastní ženy, že tam s nimi také pojedou.

What I Would Like to Be

I would like to learn a trade, and be rich and happy. I would like to travel around the entire world. I would work there as a cook-waiter. I would find friends so that I wouldn't be bored there. Then I would go home. I would visit my family and my friends with whom I traveled so far. I would cook what they like. Then I would take my family abroad to show them a foreign city so that they would know what foreign cities look like since they've never been there. I would go with them to a village and buy them whatever they wanted. Then we would go home. I would invite Roma who live near us. I would take them home with me and we would drink a toast. Then I would go to work either as a chef to cook or to serve food. My wife would come home, she would prepare a lot of food and would also go to work. Our children would go to school and would then come home, they would eat and then would also go to work. My children would be proud of the fact that I took them there and until they have their own wives that they will go there with us.

JAN JOŠKA, 16, PARDUBICE

Uliom Pardubicate. Phirav andre škola, sikhľuvav kuchariske andro prvakos. Igen mange pes libinel andre škola. Phiren andre but Roma, na mušinav te daral, hoj mange vareko čhivkerla abo man vareko marla. Sar phirás pre zakladno škola, ta o gadže mange čhivkernas, hoj som Rom. Akana andre kadi škola mange ňiko na čhivkerel u me man furt fešinav andre škola. Kamav te sihlol kuchariske, igen man bavinel te tavkerel. Khere la daha furt tavav. Sar sikhľuvava avri, kamav te džal andre bufi te kerel kucharis. Imar man opre igen tešinav.

Narodil jsem se v Pardubicích. Chodím do školy, prvním rokem se učím na kuchaře. Ve škole se mi moc líbí. Chodí do ní hodně Romů, nemusím se bát, že mi někdo bude nadávat nebo mě bude bít. Když jsem chodil na základní školu, tak mi gádžové nadávali, že jsem Cikán, ale teď v téhle škole mi nikdo nenadává a já se do školy pořád

těším. Chci se vyučit kuchařem, moc mne baví vařit. Doma s mamkou pořád vařím. Až se vyučím, chci jít do práce dělat kuchaře. Už se na to moc těším.

I was born in Pardubice. I go to school. I am in the first year of learning to be come a cook. I like it very much at school. A lot of Roma go there and I don't need to worry that someone will put me down or beat me. When I went to elementary school the Gadje insulted me that I am a Cikán, a gypsy, but now in this school no one insults me and I am always looking forward to going to school. I want to learn to become a cook. I really enjoy cooking. We are always cooking at home with my mom. When I will finish school I want to go to work as a cook. I am really looking forward to it.

MARIE TANCOŠOVÁ, 15, OSTRAVA

Kerestel'iši – Boňa

Uliła čhavoro. Hin oda dživipnaskero baripen, savo prekerel o dživipen le ternenge the calona familijake. Kamiben la dakro the dadeskero the so čujinen, pes na del nišoha te prethovel. O Roma hin buter, so paťan le Devles, vaš oda peskre čhaven bolen. Palis sar hine bareder, ta muken len te bolel dujtovar the ko prijimaňi. Paš o Roma nane buter o bijav sar hin o boldo čhavoro. Paš o Roma hin buter o bolipen sar bijav. Bareder važnosť paš oda hin, kaj pohanostar hin kresňatkos. Bolipnaha hino dino tel le Devleskero vast. Kim nane boldo čhavoro, hino pohanos, the šaj džan ke leste o nalače rati. Boldo čhavoro, kerestelino čhavoro, hino boldo andre khangeri. O kirvo paš leste terdol, he e kirvi, so les urďa the thoďa leske vareso andre perňica. Varekana oda hin somnakaj, varekana oda hin love. O čhajora chudenas, the chuden, somnakune čeňa vaj lancocis somnakuno. O kirvo la kirvaha has, he avena, andal e familija andre paťiv the te na has andal e famelija, ačhen, pal oda, so len o terne mangle the phende, kaj te džan te bolel le čhavores. Te odphenel o bolipen čhavoreske hin nejgoreder uražka, savo bi Rom Romeske šaj kerlas, čhinel paťiv la dake the le dadeske, kaj hin lengro oda čhavoro. Jekhvariko peske pomožinen, andro dživipen la famelijake has the hin kada paš o Roma: na šaj, ale musaj peske te pomožinel. Le kirven has, the hin, lengro than paš o skamind, kaj pes ulaven le chabenaha pal e romaňi hierarchija. Nejsigeder pes del te chal le nejphureder manušeske, savo bešel paš o skamind, palis le kirvenge, la dake, le dadeske the imar palis savoreng la famelijatar the le cudzeng. Te hin e famelija čori, dokazinen te kerel savoro, kaj pes te na ladžan anglo kirve the anglo manuša, so len vičinde. So nekbuter kerel, del oleha lenge presikhavel e paťiv. Ko lačho chaben patrinel tiž lačhi hudba. The pijiben. Mulatinel pes vaj keci dživesa. O vičinde manuša anen le čhavoreske darunki the mangel savoreng but sastipen

the bacht. Le darunkenca pes he le rašaske sikhavel pařiv. O skaminda hin pherde sar pre bijaveste ča e uprava le skaminden hin aver. Pre bijaveskre skaminda hin buter šukariben sar pre boňate, kaj savore te len peske pal o skamind, so kamen, pre soste hin len chuř. Barvale taňira pherde peke kachňenca, peke masenca, pařive čalamadi, pherdo pro skaminda gulipen the lačo pijišagos. O tade chabena pes del zaradom, našři aven bije kherutňi zumin-rezankovo, kachňali zumin vaj kelovo kolbasenca, paprikašno gulašis. Našři chibinen the chabena gadžengre. Pre Slovensko našři chibinel bakrano mas, pro Čechi knedľikos the jarmin abo riska the salatos. Pre Morava pale kherutno kolbasi, lačo udzimen. Phenen, ko bi na kamelas odoj te avel. A kavka keren o boňa o Roma.

Křtiny

Narodilo se miminko. Je to životní událost, která změni život nejen mladým, ale i celé rodině. Láska matky a otce a to, co cítí, to se nedá ničím nahradit. Romové jsou většinou silně věřící lidé, proto své děti nechávají pokřtít. Později, když už vyrostou, vedou je i k biřmování a k přijímání. U Romů je daleko důležitější křest než svatba. Křest má větší vážnost hlavně proto, že se tak z pohana stáva křesťan. Křtem je dítě vkládáno pod Boží ochranu. Dokud není děťátko pokřtěné, je pohan, a v noci k němu mohou přijít zlé moci. Křest probíhá v kostele. Vedle miminka stojí kmotr a vedle něj kmotra, která miminko oblékla a něco mu vložila do peřinky. Někdy je to zlato, někdy peníze. Holčičky dostávaly a dostávají zlaté náušničky nebo něco zlatého. Kmotr a kmotra od té chvíle vždy patřili a budou patřit do rodiny, všichni si jich velice váží, i když nejsou přímými příbuznými, stává se tak po té, co je mladí požádali o kmotrovství svého dítěte. Odmítnout kmotrovství je největší urážkou, jakou by Rom Romovi mohl udělat, protože tak znevažuje čest obou daných rodičů. Poskytnout pomoc v rodině, to je v životě Romů to hlavní: ne „může se“, ale „musí se“ pomoci. Kmotři vždy měli a mají své místo u stolu, kde se jídlo podává podle romské hierarchie. Nejdříve se podá jídlo nejstaršímu člověku, který u stolu sedí, potom kmotrům, rodičům a pak už všem příbuzným i cizím. I když je rodina chudá, udělá všechno proto, aby se nezahanbila před kmotry a před lidmi, které pozvala. Dělají, co je v jejich silách, protože tak hostům prokazují svou úctu. K dobrému jídlu patří také dobrá hudba. A pití. Oslavuje se i několik dní. Hosté nosí děťátku dárečky a všem přejí hlavně pevné zdraví a štěstí. Dárky se projevuje úcta také farářů. Stoly jsou plné jako o svatbě, jenom výzdoba stolů je jiná. Na svatebních stolech je ještě více ozdob než při křtinách, ovšem jídla je tolik, aby si ze stolu hosté brali to, nač mají chuř. Obložen talíře plné pečených kuřat, pečeného masa, pářivé čalamády, na stolech je i spousta sladkostí a dobré pití. Vařená jídla se podávají ve správném pořadí, nemůže chybět domácí nudlová polévka, slepičí polévka nebo klobásy, paprikový gulaš. Nesmějí chybět ani gádžovská jídla. Na Slovensku je to skopové maso, v Čechách knedlíky se zelím nebo řízek a salát. Na Moravě jsou to

domáci klobásy, dobre uzené. Řekněte, kdo by na takové hostině nechtěl být? Takhle oslavují křtiny Romové.

Baptism

A baby is born. It is a life event that not only changes the lives of the young couple, but the whole family. The love of a mother and father and what they feel can not be replaced by anything. The majority of Roma are strong believers and so they have their children baptized. Later when they are older they lead them through confirmation and Communion. Among Roma a baptism is much more important than a wedding. A baptism is held in great regard mainly because a pagan becomes a Christian. Through baptism a baby is placed under the protection of God. Until a baby is baptized it is a pagan and evil powers can come to it in the night. Baptism takes place in a church. The Godfather stands next to the baby and next to him the Godmother who dresses the baby and places something in its blanket. Sometimes it's gold, sometimes money. Baby girls receive and receive gold earrings or something gold. From that moment the Godfather and Godmother always belonged to and will belong to the family and everyone respects them very much even if they are not direct relatives they become so after the young couple asks them to be Godparents of the their child. To refuse to become a Godparent is the greatest insult that Roma can do to Roma because then they belittle the honor of both parents. To provide help in the family, that is the main thing in the life of Roma: not "can" but "must" help. Godparents always had and have their place at the table when food is served according to the Romany hierarchy. First the oldest person sitting at the table is served, then the Godparents, parents and then all the relatives and strangers. Even if a family is poor they do everything so that they would not embarrass themselves in front of the Godparents and people they invited. They do what they can because in this way they show their guests respect. With good food goes good music. And drink. They celebrate for several days. Guests bring the baby gifts and they all wish the baby good health and luck. The priest also receives gifts as an expression of respect. Tables are as full as at a wedding only the table decorations are different. There are more decorations on a wedding table than at a baptism. Of course there is so much food that guests can take from the table whatever are in the mood for. Plates are full of baked chicken, baked meat, spicy čalamáda⁵, there is even a lot of sweets and drinks on the tables. The food is served in the correct order; of course there must be home made noodle soup, chicken soup or sausage, paprika goulash. There must also be Gadje dishes. In Slovakia they have mutton, but in Bohemia bread dumplings with sauerkraut or schnitzel or salad. In Moravia they serve homemade sausage well smoked. Tell me, who would not want to go to such feast? That is how Roma celebrate a baptism.

Trin veka, so bi kamavas

Trin mire nekbareder lava. Vičínav man Michal, hi mange dešuštar berš. Te bi rakhavas le somnakune mačes, oda bi mange igen kamavas te bi pes mange splñinlas mire trin lava. Kamavas bi, hoj man te avel miro kher u odoj te avel mri daj, mro dad the mire pheña, miri famelija. Perše samas, afe akana hin sako varekhaj. Akana me dživav andro čavorikano kher. La da na dikhlom duj berš, nič latar na džanav. Sar bi kampelas te dičhol miro nevo kher? Kaj bi rado phiravas, te imar bi na mušínavas te džal andro domovos. Te avel odoj e daj, o dad, hoj man rado te dikhen, hoj pes pal ma te zajiminen. Na sar somas khere. Ńiko pes na zajiminlas pal ma, ča pal peste pes starinlas mri daj. Prajinav mange, hoj te avel mri daj aver, hoj pes te zmeñinel. Te dikhel man rado mri daj the le pheñen. Mira dake chibinel kamiben te del le čhavage. Šaj na džanel, so oda hin. Oda hin igen baro andro dživipen. Le čhavage sako daj mušinel te del kamiben. Me oda igen na pociñindom. Te bi avavas imar khere, na kamavas bi te avel pale andro čavorikano kher. Afe rado bi phirás pal o raklore the pal o bibija. Andro čavorikano kher pes lenge avka phenel. Baruvav odoj andro čavorikano kher andal o deš berš. Kamavas bi, hoj mange te avel eña berš sar somas mek khere, hoj te na prindžardomas o čavorikano kher. Akana džanav, so oda hin. Savoro hin aver. Na mišlinav, hoj hin phuj. Sikhadžom man odoj slušne te dživel the te važinel peske avren. Dzekana som bibachtalo, choľarav le bibijen, afe palis hinke mange premišlinav, hoj kerđom nalačes the omluvinav man le bibenge, so hin la služba.

Dujto lav hin, kaj te preačhav te pijel o cigaretli. Perše chudňom te pijel le bare nervendar, so pes kerlas khere. Mro dad mra da marlas, furt has andro kher bida. Vaš oda chudľom te pijel o cigarteli. Imar oda na džal pes te odsikhľol, imar skušínavas. Afe imar ajci na pijav, ča te dikhav le kamaraten te pijel, the me mange palis mušínav tiž te labarel cigaretľa. Rado sportinav afe the rado pijav o cigaretli. Afe oda na džal kija peste, me oda džanav. Mušínav te preačhel.

Miro trito lav hin, kamavas bi, hoj man te dochudav andre fotbalovo liga. Te avav lačho hračis. Kamav man avri te sikhavel, hoj mandar te avel vareso. Te avel man lači bufi. Te n'avav pre podpora, oda bi na kamavas. Sar avava baro, kamav mange te arakhel piraña. Hoj man rado te dikhel, me la tiž, hoj oda te avel pre calo dživipen.

Le somnakune mačes na arakhava. Mušínav man pal o trin lava korkoro te starinel. Na avla oda loko, afe nič nane andro dživipen loko. Mišlinav, hoj oda dokazinava.

Tři přání

Moje tři největší přání. Jmenuji se Michal, je mi čtrnáct let. Kdybych našel zlatou rybku, tak bych si moc přál, aby se mi splnily moje tři přání. Přál bych si mít vlastní dům, ve kterém by se mnou byli oba moji rodiče a moje sestry, celá moje rodina. Dříve jsme tak byli, ale teď je každý jinde. Já teď žiji v dětském domově. Mamku jsem neviděl dva roky a nic o ní nevím. A jak by měl můj nový dům vypadat? Byl by takový, abych do něj rád chodil, odkud bych už nemusel jít do domova. Byla by tam mamka i táta, oba by mě měli rádi, starali by se o mě. Ne jako když jsem byl doma. Nikdo se o mne nezajímal, maminka se starala jen o sebe. Přeji si, aby moje mamka byla jiná, aby se změnila. Aby měla ráda mě i moje sestry. Mé mamce chybí láska, kterou by dala dětem. Asi neví, co to je. A to je v životě moc důležité. Já to cítil moc silně. Když už bych byl zase doma, nechtěl bych se vrátit do dětského domova. Ale rád bych navštěvoval kluky i tety. V dětském domově se jim takhle říká. Chtěl bych, aby mi bylo devět let, jako když jsem ještě bydlel doma, a abych vůbec nemusel poznat, co je to dětský domov. Teď už vím, co to je. Všechno je tu jiné. Nemyslím si, že je to špatné. Naučil jsem se tu slušně chovat a vážit si jeden druhého. Někdy jsem zlý, zlobím tety, ale pak si pomalu uvědomím, že jsem udělal chybu a omluvím se tetám, které mají službu.

Moje druhé přání je, abych přestal kouřit. Nejdřív jsem začal kouřit, protože jsem byl na nervy kvůli tomu, co se dělo doma. Táta mamku mlátil, doma bylo pořád strašně zle. Proto jsem začal kouřit cigarety. Teď už se to nedá odnaučit, zkoušel jsem to. Ale nekouřím už tolik, jen když vidím kamarády, jak kouří, tak si musím zapálit. Rád sportuji, ale taky rád kouřím. A to nejde dohromady, to vím. Musím přestat.

Moje třetí přání je, co si moc přeji, abych se dostal do fotbalové ligy. Abych byl dobrý hráč. Chci se vyučit, aby ze mne něco bylo. Abych měl dobrou práci. Abych nežil jen na podpoře, to bych strašně nechtěl. Až budu velký, chci si najít dívku. Takovou, která by mne měla ráda, a já ji také, aby ta láska byla na celý život.

Zlatou rybku nenajdu. Musím se o svoje tři přání postarat sám. Nebude to lehké, ale v životě není nic lehké. Myslím, že to dokážu.

Three Wishes

My three greatest wishes. My name is Michal and I am fourteen years old. If I would find a golden fish I would wish that my three wishes would come true. I would wish to have my own house in which both of my parents and my sister, my whole family, would live with me. That's how we were before, but now each of us is somewhere else. I now live in an orphanage. I haven't seen my mom for two years and I don't know anything about her. And what would my new look like? It would be the kind of house that would like to go to and from which I wouldn't have to go to the orphanage. My mom and Dad would be there, both of them would love me and would take care of me. Not like when I was at home. No one paid cared about me. Mom cared only about herself. I wish my mom was different, that she would change, that she would love me and my sisters. My mom is lacking love that she would give children. I guess she doesn't know what

it is. And it is very important in life. I felt it very strongly. If I would be back at home I wouldn't want to go back to an orphanage, I would like to visit the guys and aunts. That is what they call them in the orphanage. I would like to be nine years old like when I still lived at home and that I never found out what an orphanage is. Now I know what it is. Everything is different here. I don't think that it is bad. I learned how to behave well here and respect others. Some times I am unhappy and I annoy the aunts, but then I slowly realize that I made a mistake and I apologize to the aunt who was on duty.

My second wish is that I would quit smoking. First I started to smoke because I was climbing the walls because of what was going on at home. My dad beat my mom. It was always bad at home. That's why I started to smoke cigarettes. Now I can't stop, I tired to. But now I don't

smoke as much as I used to, only when I see friends smoking then I have to light up. I like to play sports, but I also like to smoke. But you can't both, I know. I have to quit.

My third wish is what I really want, that I would make it to the football league. That I would be a good player. I want to learn something so that I would amount something. So that I would have a good job. That I wouldn't just live on welfare, I really want that. When I grow up I want to find a girl. The kind who would love me and her as well; that our love would last our whole lives.

I will not find that golden fish. I have to make my three wishes come true myself. It won't be easy, but in life nothing is easy. I think I can make it.

PETRA FAFEJTOVÁ, 15, NYMBURK

Trin veca, so bi kamavas

Sar somas cikñori, rado ginavas paramisa. Mek radeder ginavas pal o somnakuno mačo. Furt pr'oda mišlinav, te bi chudavas somnakune mačes. So bi mange prajinavas? Šukar vigana, nevo bicigľos alebo hrački?

Sar somas cikñori, has oda šukar. Furt mišlinavas, hoj som princezna. Bavinavas man pro zpevački, uravas la dakre vigana the o topanki. Calo dilos dokazinavas te khelel anglo gendalos.

Aľe miro šukar dživipen preačľas igen sig. Sar has mange ochto berš, mri daj muľas. Akorestar imar na has savoro sar perše. Pre koja doba narado mišlinav. Mek furt šunav, sar man calo izdravas, sar andal e špitaľa lahas khere mra dakre grati, so ačhle pal late. Mek pal o pohrebos man často phandavas andro mra dakro pokojis. Lavas lakre věci the andro šifoneris, pachinavas lakre vigana. Furt mra da ciťinavas. Na kamavas te paťal, hoj imar mra da na dikhava. Palis peske man ile e famelija. Odstehinđom man andro gav paš o Nymburkos. Miri nevi famelija hin mišimen. E daj hiñi romañi. Hin la štar čhave. Savore man maškar peste ile. Imar paš lende bešav eľta berš. Zvikñinđom mange. Rakhľom mange neve kamaratken.

**Adađives džanav, hoj somnakuno mačo nane. Ale te bi rakhavas, avlas bi man
ča jekh pheňiben. Kamavas bi pale mira da. Ostatno duj pheňiben bi mukavas avre
čhavoreng. Bije daj som mange isto, hoj lengro pheňiben avlas stejno sar miro.**

Mé tři přání

Když jsem byla malá, ráda jsem četla pohádky. Nejradši jsem měla právě tu o zlaté rybce. Pořád jsem si představovala, co kdybych chytila zlatou rybu. Co bych si přála? Krásné šaty, nové kolo nebo hračky?

Když jsem byla malá, bylo to krásné. Pořád jsem si myslela, že jsem princezna. Hrála jsem si na zpěvačku, nosila jsem mamičiny šaty a střevíce. Celé půldne jsem dokázala protančit před zrcadlem.

Jenže můj krásný život skončil moc brzy. Když mi bylo osm let, maminka mi umřela. Od té doby nebylo už nic jako dřív. Na tu dobu nerada vzpomínám. Ještě pořád cítím, jak jsem se celá třásla, jak jsme z nemocnice odnášeli mamičiny šaty, co po ní zůstaly. Ještě po pohřbu jsem se často zavírala do mamičina pokoje. Její věci jsem si brala i do skříně, čichala jsem k jejím šatům. Pořád jsem svou maminku cítila. Nechtělo se mi věřit, že už svou maminku neuvídím. Potom si mne k sobě vzala jedna rodina. Odstěhovala jsem se na vesnici blízko Nymburka. Moje nová rodina je smíšená. Maminka je Romka. Má už čtyři děti. Všechny mne mezi sebe hezky přijali. Bydlím u nich už sedm let. Zvykla jsem si. Našla jsem si nové kamarádky.

Dneska vím, že zlatá ryba není. Ale kdybych ji potkala, měla bych jen jedno přání. Chtěla bych zpátky svou maminku. Ostatní dvě přání bych nechala jiným dětem. Kromě maminky si jsem jistá, že jejich přání by bylo stejné jako moje.

My Three Wishes

When I was little I loved to read fairytales. I liked the ones about the golden fish the best. I always imagined what would happen if I could a golden fish. What would I wish for? A beautiful dress, a new bike or toys?

When I was little everything was beautiful. I always imagined that I am a princess. I played that I a singer and wore mom's dresses and shoes. I would spend half the day dancing in front of the mirror.

Only my beautiful life ended too soon. When I was eight my mom died. From that moment nothing was like it used to be. I don't like to think about that time. I can still feel how my whole body shook, how I took mom's clothes from the hospital, all that was left of her. Even after the funeral I would lock myself in mom's room. I even took her things to my closet, I would smell her dresses. I always felt my mom's presence. I didn't want to believe that I would never see my mom again. Then one family took me in. I moved to a village near Nymburk. My new family is mixed. The mom is a Rom. She has four children. They all accepted me among them. I live with them for seven years now. I got used to it. I found new friends.

Now I know that the golden fish doesn't exist. But if I was to find one I would have only one wish. I would want my mother back. The other two wishes I would leave for some other children. Except my mom, I'm sure that their wishes would be the same as mine.

PETR BIELÝ, 14, VÍTKOV

Trin kamli'pena

Calo foros džanelas le žobrakos, so pes vičinelas Lojza. Dživelas pro drom, he savore lestar asanas, hoj hino melalo he di'fino. Chalas čak koda, so les vareko delas.

Jekhvar peske gejlás te paš'ol pre peskeri lavka andro parkos. E lavka esas zorali, afe leske pes zdelas suno. Andro suno sas čisto, sas les o love, sas pre zabava. Kana tosara uštilás, dikhelas pre leste jekh gadžo, he phendas leske mi džal adadives sig te sovel. O Lojzas les šundás, gejlás sig te sovel he zdelas leske o suno. Pro žobrakos bešelas trpaslikos, he tasavlas les. O Lojzas na džanelas, so hin te kerel. Šundás hangos kole terne gadžestar: „Le leske e čapka!“ Jov oda kerđas. O trpaslikos phendas, kaj peske vareso te kamel. O Lojzas kamelas but chaben, but love he kamelas familija. Sa pes leske kerđas mište. Ilas peske romňa, joj pes lestar starinelas, esas len čhavo, he vičinelas pes Lojza.

Tři přání

Celé město znalo žebráka Lojzu. Žil na ulici a všichni se mu smáli, že je špinavý a hloupý. Jedl jen to, co mu kdo dal. Jednou večer si šel lehnout na svou oblíbenou lavičku do parku. I když byla lavička tvrdá, zdál se mu pěkný sen. V tom snu byl čistý, měl peníze, byl na večírku. Když se ráno probudil, prohlížel si ho mladý pán, který mu řekl, ať jde brzy spát. Žebrák Lojza ho poslechl, brzo usnul a přišel sen. Na Žebrákovi seděl trpaslík a dusil ho. Lojza nevěděl, co má dělat. Náhle uslyšel hlas mladého pána: Vezmi mu čepici. Tak to žebrák udělal. Trpaslík mu řekl, ať si přeje tři přání. Lojza si přál hodně jídla, peněz a aby měl alespoň malou rodinu. A všechno se mu vyplnilo. Lojza si vzal ženu, která se o něho starala a měli syna, který se jmenoval Lojza.

(volný překlad zaslal autor sám)

Three wishes

The whole town knew Lojza the beggar. He lived on the street and everyone made fun of him that he is dirty and stupid. He only ate what people gave him. One evening he went to lie down on his favorite bench in the park. Even though the bench was hard, he had a wonderful dream. In his dream he was clean and had money and he was at a

dinner party. When he awoke in the morning a young man looked him over and told him to go to bed early. Lojza the beggar listened and fell asleep early and the dream came. A gnome was sitting on top of the beggar and suffocating him. Lojza didn't know what to do. Suddenly he heard the voice of the young man, „Take his hat.“ So the beggar did. The gnome told him to make three wishes. Lojza wished for lots of food, money and that he would have a least a small family. Afterwards Lojza lived happily and had everything that he could every want. He married a woman who took good care of him and they had a son named Lojza.

(czech version was translated by the author himself)

MARTINA LEŠKOVÁ, 14, VSETÍN

Savi bi kamlomas te avel

Kamlomas bi te avel bari, te avel man bare bala, te avel man šukar štalτος a kamav, kaj man te avel o love. Sar bi gejlomas pal o foros, te phenen peske o Roma: „Ko oda, kaja čaj?“ A kamlomas te pomožinel le Romenge, ko potrebinel. Sar upre mišlinav, tak kajsi som. Ča man nane o love. A kamlomas bi man te sikhavel, sar te pomožinen le čhavorenge. Avlahas bi man love, šaj bi pomožinavas le Romenge, ko potrebinel.

Jaká bych chtěla být

Chtěla bych být vysoká, mít dlouhé vlasy, krásnou postavu a taky bych chtěla mít hodně peněz. Jak bych šla po městě, tak by si Romové říkali: „Co je to za dívku?“ A chtěla bych pomáhat Romům, kteří to potřebují. Když nad tím přemýšlím, tak taková jsem. Jen ty peníze mi schází. A chtěla bych studovat to, jak pomáhat dětem. Kdybych měla peníze, mohla bych pomáhat těm Romům, co to potřebují.

How I Would Like to Be

I would like to be tall, have long hair, a beautiful figure and I would also like to have a lot of money. When I would walk through town Roma would say, “Who is that girl?” I would also like to help Roma that need it. When I think about it that is how I am. I am just missing the money. I would like to study how to help children. If I had money I could help those Roma who need it.

Trin kaml'ipena

Vičinav man Petra Grundzova, hin mange dešupandž berš. Bešav andre ajso cikno gav. Ode bešav mira famelijaha. Amen sam deš čhave, duj čhaja a ochto murša. Miro dad pes vičinel Milan Demeter a e daj Zuzana Demeterova. Šaj pes đivinen, že mange hin Grundzova a la dake he le dadeske Demetrova. Miro dad, so pal leste pisinav, mange hino nevlastno. Man hin dad Kubancos, aľe me les ňigda na dikhlom a miro kamlaripen hino, kaj les te dikhav a kaj te avel. Jov dživelas mira daha trin berš a peršo sas miro phral, vičinel pes Roman Grundza. Jov leha barolas a me mek na somas pro svetos. A pal o trin berš o dad vareso kerđa andre karčma, mardā varesave gadžes a o šingune les palis ligende pale andre Kuba. Ov džalas andre Kuba a me uliľom a man o dad na dikhľas. Miri daj sas korkori a palis peske arakhľas kole nevlasnes pal e Slovensko a dživenas peha a sas len ochto čhave. Jekh čhaj a šov murša a me le phraleha samas leske nevlasne. Aľe jov amen barardās avri la daha, sar te bi avľamas leskere, a akanakes som bari terňi čhaj a o phral sikhľol pro kucharis. Imar leske hin dešochto berš a hino fest lačho manuš. Pharo leske hin le nasvale he čore manušen. A nejterneder hino o čhavo, vičinel pes Jakub, hin leske trin berš.

Miro dujto kamlaripen hino, kaj miro phral te jel amenca khere. Jov hino andro ustavos. Sas leske pandž berš a sas andre ustavos. Imar hino bareder sar me, hin leske dešutrin. Vičinel pes Milan pal o dad. Phireľ andro šovto třida andre Volyňa. Ode hino andre ustavos. Furt avel khere pre Karačoňa nebo varesave svatky. E daj les davkerel hundri a varekana les lav manca pre romaňi zabava. Akana sas jekh zabava, kaj somas la daha he le dadeha. Ode sas miri famelija a bašavenas skupina Rumburk. O dad man iľa te kheľeľ a avke manca kheľelas, že aľ man dukhanas o pindre a palis man iľa e daj. Joj manca čhivkerlas, točinlas. Sas lačhi zabava a pre Karačoňa the pro Nevo berš me džava pre diskoteka la kamaratkaha the le phraleha. Peršo khere pijaha la famelijaha, palis džava. Me phirav furt pro diskoteki a e daj pre mande rakinel, kaj te na phirav, hoj mek som terňi, aľe me furt džav. Mire phralenge pheňenge hin meno: Roman, Erik, Milan, Petr, Ivan, Tomáš, Zuzana, Pavel the Jakub. Miri daj pes pal amende mištes starinel a furt amen ľikerel andro žužipen. Miri daj na rado dikhel bordeľis. Sar dikhel khere bordeľis, ta rakinel pre amende. O dad ča furt kerel buti a opravinkerel o motora. A me la dake khere pomožinkerav te pratinel, le čhavenca he te tavel.

Me rado sikhľuvav a kamav te jel goďaver, kaj te baruvav a kaj te dikhen o gadže, hoj o Roma nane diline sar peske jon mišľinen. O gadže dikhen, te o Roma hine lačhe, ta on tiľ.

Trito kamlaripen hino, kaj miri famelija te jel bachtali a kaj te but dživen mištes a kaj o Roma, so hine čore, kaj lenge te jel mištes a kaj o Roma pre peste te na džan. Adaj o Roma pre peste but džan, chan choľi pre peste a o čhaja pes namištes likerem, chan pre peste choľi u rakinen peske ando špiny a džanen sar.

Kada berš mange muľas e baba. Joj sas nasvali, čori, naši phirlas a naši delas duma. Sas andre špitala, avlas pale khere, sas lake mištes a paľis pale dukhalas la o per, furt sas khere, na phirlas avri, ča khere bešelas anebo sovlas a raľi ke late o papus vičinlas le doktoris. Až khere avle, thode la pre ajso vaďos a ligende la andre špitala. Sas ode jekh đives a tosara muľas. A e bibi vičinda le dadeske a phendás leske, hoj muľa e baba. Le dadeske sas pharo a trapinlas pes, bo angl' oda, sar oj muľas, o dad laha na delas duma a oj čori muľas a me la na dikhlom, bo somas andre škola. Avľom khere a e daj vakerlas, že e baba muľas a me somas upľne ajsi đivno, protože me ola babaha čuno vakerás. Oj manca pes na rozuminlas. A o papus vičinda e famelija pal e Slovensko a on avle, duj uja a pandž biba.

Tři přání

Jmenuji se Petra Grundzová, je mi patnáct let. Bydlím v takové malé vesničce. Bydlím tu se svou rodinou. Je nás deset dětí, dvě holky a osm kluků. Můj táta se jmenuje Milan Demeter a mamka Zuzana Demeterová. Asi se divíte, že mám příjmení Grundzová a rodiče jsou Demetrovi. Táta, po kterém se jmenuji, byl nevlastní. Můj otec je Kubánek, ale nikdy jsem ho neviděla a moje přání je, abych se s ním setkala a aby přijel. Žil s mojí mamkou tři roky a nejdříve se narodil můj bratr, jmenuje se Roman Grundza. Ten s ním vyrůstal a já ještě nebyla na světě. A po třech letech táta něco provedl v hospodě, zbil nějakého gádže a policie ho proto poslala zpátky na Kubu. On jel na Kubu a já se narodila, a tak mne táta ani neviděl. Moje maminka byla sama a pak si našla toho nevlastního ze Slovenska a žili spolu a měli osm dětí. Jednu holku a šest kluků. Ale vychovával nás s mamkou, jako bychom byli vlastní. A teď už jsem velká mladá dívka a bratr se učí kuchařem. Je mu už osmnáct let a je to moc hodný člověk. Má soucit s nemocnými i s chudými lidmi. A nejmladší je bratr, jmenuje se Jakub, jsou mu tři roky. A druhé moje přání je, aby s námi žil doma i můj bratr, který je v ústavu. Bylo mu pět let, když se dostal do ústavu. Je už vyšší než já, je mu třináct let. Jmenuje se Milan po otci. Chodí do šesté třídy ve Volyni. Tam bydlí v ústavu. Pořád k nám jezdí na Vánoce nebo když jsou svátky. Maminka mu dává oblečení a já ho s sebou někdy беру na romské zábavy. Teď právě jsem byla s rodiči na jedné zábavě. Byli tam naši příbuzní a hrála skupina Rumburk. Táta mne vzal tančit a tancoval se mnou tak, až mne bolely nohy, a pak mne vzala mamka. Ta se mnou všelijak pohazovala a točila. Byla to krásná zábava a o Vánocích a na Nový rok půjdu s kamarádkami a bratrem na diskotéku. Nejdřív si popijeme doma a pak půjdu. Já chodím pořád na diskotéky, až se na mne mamka zlobí, ať nechodím, že jsem ještě mladá, ale já pořád chodím. Moji sourozenci se jmenují Roman, Erik, Milan, Petr, Ivan, Tomáš, Zuzana, Pavel a Jakub. Naše mamka se o nás dobře stará a pořád nás udržuje v čistotě. Mamka nesnáší nepořádek. Jakmile

doma vidí nepořádek, moc nám nadává. Tatínek zase pořád pracuje, opravuje auta. A já mamince doma pomáhám s úklidem, kolem dětí a s vařením.

Ráda se učím a chci být chytrá, aby až vyrostu, gádžové viděli, že Romové nejsou tak hloupi, jak si mysleli. Až gádžové uvidí, že jsou Romové dobří, tak se i oni budou lépe chovat.

Třetí přání je takové, aby moje rodina byla šťastná a žila moc dobře, a aby se chudým Romům žilo dobře a aby se Romové navzájem nehněvali. Tady u nás jdou Romové hodně proti sobě, jsou mezi nimi sváry, hlavně dívky se chovají strašně zle, provokují se, nadávají si do špín a víte jak.

A letos mi umřela babička. Byla nemocná, chudák nemohla na nohy a ani mluvit. Byla v nemocnici, pak se vrátila domů, bylo jí lépe, ale pak ji rozbolelo břicho, pořád byla doma, nevycházela ven, pořád jen seděla doma, nebo spala a v noci k ní děda zavolal doktora. Když do domu dorazili, položili ji na nosítka a odvezli ji do nemocnice. Byla tam jen jeden den a ráno zemřela. Teta pak zavolala tátovi a řekla mu, že babička umřela. Tátovi bylo smutno a trápil se, protože před tím, než umřela, tak s ní táta nemluvil a ona chudák umřela. Já ji ani neviděla, protože jsem zovna byla ve škole. Přišla jsem domů a maminka mi řekla, že babička umřela, bylo mi z toho úplně divně, protože já s tou babičkou moc málo mluvila. Nějak jsme si nerozuměly. Dědeček zavolal rodinu ze Slovenska a oni přijeli, dva strýčkové a pět tet.

Three wishes

My name is Petra Grundzová and I am fifteen years old. I live in a tiny little village. I live there with my family. There are ten of us children; two girls and six boys. My dad is Milan Demeter and my mom is Zuzana Demeterová. I guess you are wondering why I have the sir name Grundzová and my parents are Demeter. The dad who I am named after was my step father. My father is a Cuban, but I never even saw him and my wish is to meet with him and that he would come here. He lived with my mother for three years and first my brother was born, his name is Roman Grundza. He grew up with him but I wasn't born yet. Three years later dad did something in a pub, he beat up some Gadje and the police sent him back to Cuba. He went to Cuba and I was born and so my dad never even saw me. My mom was alone and found this step father from Slovakia and they lived together and had eight children; one girl and six boys. But he raised us with my mom as we were his own. And now I am a grown young lady and my brother is learning to be a cook. He is eighteen years old and he is a very nice person. He has compassion for the poor and sick. My younger brother is named Jakub, he is three years old.

My second wish is that my brother, who lives in the orphanage, lived at home with us. He was five years old when he got into the orphanage. He is bigger than I am now, he is thirteen years old. He is named Milan after our father. He is in the sixth grade in Volyne. He lives there in the orphanage. He always comes home for Christmas or when there are holidays. My mom gives him clothes and I sometimes take him to Romany parties. We were just at a Romany party with our parents. Our relatives were there and

the band Rumburk played. Dad danced with me and we danced until my feet hurt and then my mom danced with me. She tossed and spun me every which way. It was a great party and at Christmas and New Years I will go with my friends and my brother to the disco. First we have a toast at home and then I will go. I go to the disco so often that my mom gets mad at me that I shouldn't go, that I am still young, but I always go. My siblings are named Roman, Erik, Milan, Petr, Ivan, Tomáš, Zuzana, Pavel a Jakub. Our mother takes good care of us and always keeps us clean. Mom hates a mess. As soon as she sees a mess at home she really lets us have it. Dad works a lot. He fixes cars. I help mom at home with the cleaning, around the children and with the cooking.

I like to learn and I want to be smart so that when I grow up the Gadge would see that Roma are not as stupid as they think. When the Gadge see that Roma are good, even they will behave better.

My third wish is that my family would be happy and would live well and that poor Roma would also live well and that Roma would not quarrel with one another. Roma here are always fighting each other or there are feuds among them. Manly the girls act really mean, they provoke each other, call each other names and you know what.

This year my grandmother died. She was sick, the poor thing couldn't even stand or speak. She was in the hospital and then she came back home. She felt better but then her stomach started to hurt. She was constantly home and never went out. She just sat at home or slept and in the night my grandfather called the doctor. When they got to the house, they put her on a stretcher and took her to the hospital. She was only there for one day in the morning she died. My aunt called my dad and told him that grandma died. Dad was grief stricken because he speak to her before she died. I didn't even see her because I was in school. I came home and mom told me that grandma died. It was very strange because I really didn't talk much to her. Somehow we didn't see eye to eye. Grandpa called the family from Slovakia and they came; two uncles and five aunts.

VLADIMÍR KOLÁŘ, 15, VELKÉ HERALTICE

❖ ❖ ❖

O than the foros, so rado dikhav, ehin Opava. Opavate barilom avri the gondolinav, hoj hino nekšukareder the žužo ke amende. Imar naši bi bešavas varekaj aver, bo kadaj man ehin but kamarata, the aver kamarata pes roden nalaches.

Kerđam but diliņipen the imar na kamav avka te kerel. Vareso tumenge pal kada pisinava. Has jekhvar avka lačo đives a amen na has so te kerel. Domluvindam pes, hoj džaha te dikhel andro bunkri. Te imar džahas het khere, ta vareko phendās, hoj džas pro bara. Me na kamavas te džal, aľe o kamarata man premluvinde a vaš jepaš ora čorđam avri trin zahradna khera. Palis pre amende vareko vilinelas

andal e vzduchovka, ta denašlam. Savore denašle, ča koles, so vimišlindaš, hoj džaha te čorel, chudle. Lačhes leske. Savoro pre amende phendaš avri. Ajse ehin mire kamarata.

Akana pisinav vareso pal peste. Soske ačhilom andro čavorikano kher a ehin man e ustavno vychova. Sar muľa miri daj, ta has mange nalačhes. Na phiravas andre škola kavka štar čhon, phiravas na lače manušenca. Jehkvar ke amende avilaš e socialka le šingunenca. Phende, kaj pes te urav. Ta urđom man a gejľom lenca. Jon man ľigende andro diagnosticko ustavos ko Bohumin. Odoj somas kavka štar čhon. A somas lačo. Palis man ľigende ko Velke Heraltice. Ehin kadaj lačhes, ehin kadaj super čhave. O vychovatele hine pre amende lače. Pomožinen amenge. Velke Heraltice hin koter andal o miro kher, kavka 13 kilometri. Oda ehin sa pal mande the pal mira kamarata.

Dživen bachtales.

Místo a město, které mám rád, je Opava. Mám ho rád, protože jsem se tam narodil a myslím si, že je nejhezčí a nejčistší u nás. Nemohl bych si zvyknout jinde, protože v tom městě mám spoustu kamarádů a jiní kamarádi se shánějí těžko. Jo, a udělali jsme pár blbostí, kterých ještě teď lituji. Napíšu Vám o tom trochu víc. Bylo jednou hezké odpoledne a my se nudili. Domluvili jsme se, že se půjdeme podívat do bunkrů. Když jsme od nich odcházeli, tak někdo řekl, že jdem na zahrádky. Já jsem nechtěl, ale kámoši mě přemluvili a za půl hodiny jsme stihli vykrást tři zahradní chatky. Potom nás někdo vyrušil a začal střílet ze vzduchovky, tak jsme se dali na útěk. Všichni jsme utekli, ale toho, kdo to vymyslel, toho chytli. Dobře mu tak, všechny nás „nabonzoval“. Tak to by bylo všechno o mých kamarádech. Teď napíšu něco o sobě, proč jsem skončil v dětském domově a mám nařízenou ústavní výchovu. Jak umřela moje máma, tak to šlo se mnou z kopce. Nechodil jsem do školy. Asi čtyři měsíce. Chytil se špatné party. Pak k nám jednoho rána přijela sociálka s policií. Řekli nám, že se mám obléci. Tak jsem se oblékl a jel jsme do diagnostického ústavu v Bohumině. Tam jsem byl asi čtyři měsíce a choval se dobře. Po skončení mě poslali do Velkých Heraltic. Je tady dobře, jsou tady super děcka, i vychovatelé jsou na nás hodní, pomáhají nám ve všem. Mám v tom výhodu, že jsem ve Velkých Heralticích. A domů to mám asi třináct kilometrů. To je vše o mých kamarádech.

Mějte se dobře.

(volný překlad zaslal autor sám)

The place and town that I like is Opava. I like it because I was born there and I think that it is the nicest and cleanest in the country. I couldn't get used to living anywhere else because I have a lot of friends in that town and it is hard to find new friends. Yeah, and we did a few stupid things that I still regret. I will write a bit more about it. It was a

nice afternoon and we were bored. We agreed that we would go check out the bunkers. When we left them someone said that we're going to the garden. I didn't want to go but my friends convinced me and in a half an hour we robbed three garden cottages. Then someone interrupted us and started to shoot at us with an air gun, so we all ran away. We all got away, but the guy whose idea it was, they caught him. He got what was coming to him, he turned us all in. That's everything about my friends. Now I will write something about myself and how I ended up in an orphanage and have mandatory institutional rehabilitation. When my mom died everything went down hill with me. I stopped going to school. For about four months. I got caught up in a bad group. Then one day the social welfare office and police showed up. They told us that I should get dressed. So I got dressed and I went to the diagnostic institute in Bohumin. I was there for about four months and I behaved myself. When that finished they sent me to Velké Heraldice. It's good here, there are great kids here, even the instructors are nice to us, they help us with everything. There's a good thing about me being in Velké Heraldice. It's only 30 kilometers to my house. That's all about my friends. All the best.

(czech version was translated by the author himself)

LUBOMÍR BRIETKOPF, 16, VELKÉ HERALDICE

❖ ❖ ❖

Ehin mange 16 berš a phirav ando 7.třída. Phučen, soske phirav andro 7.třída, te mange ehin 16 berš? Somas eňa čhon pro utěkos. Denášlom u pro efa čhon denášlom la fajtaha andre Norsko.

Man imar hin peskri fajta, dživav la romňaha the hin man laha imar čhajori. Hin lake štar čhon a vičinel pes Vanesa. Igen rado la dikhav. Akana kerav posledno berš pre zakladno škola. Palis pes kamav te sikhľol pro kucharis. Rado tavav chabena, ta šaj peske kavka zarodav love pro dživipen. Akana ča užarav, dži kim avna bare prazdňini. Džava pal miri baba, hiňi nasvali, ta lake pomožinava. E baba mange zrušinel a ustavka, kaj te ačhav khere. Phirava andre škola. Imar hin man godi. Sar ačhavava kadaj andro domovos, ta na dikhava peskra fajta. Džanav, hoj sar somas andre Norsko, ta na dikhľom mira fajta eňa čhon, ta mange has pharo. Oda bi imar na kamavas te zadživel. Som rado, hoj man ehin koteroro andal o domovos. Khere kaj man muken pre sombat the kurko. Štredone man hin prodľužimen vychazka, ta šaj džav tiž khere.

Je mi šestnáct let a chodím do sedmé třídy. Ptáte se, proč teprve do sedmičky? Je to proto, že jsem byl devět měsíců na útěku. A sedm měsíců jsem byl s rodinou v Norsku.

Mám už svou vlastní rodinu, žiji s přítelkyní, se kterou mám čtyřměsíční dceru Vanesku. Mám ji strašně rád. Brzy už ze školy vyjdu a chtěl bych se vyučit kuchařem. Bavilo by mě to, tak bych si mohl vydělávat a uživil bych svoji rodinu. Teď jenom čekám do prázdnin, abych mohl být u své babičky, která je nemocná a mohl bych jí pomáhat, ona mě může zachránit. Zruší mi ústavní výchovu a budu doma. Taky budu chodit do školy, už jsem si to uvědomil. Je lepší chodit do školy, než abych byl tady v děčáku a neviděl bych svou rodinu. Pamatuji se, že když jsme byli v Norsku sedm měsíců a neviděl jsem ostatní rodinu, stýskalo se mi, a to bych znovu nechtěl. Jsem rád, že to mám domů takový kousek. A že mne pouští na sobotu a neděli a ve středu mám prodlouženou vycházku, a tak mohu také jet domů.

(volný překlad zaslal autor sám)

I am sixteen years old and I am in the seventh grade. Why only the seventh grade you ask? It's because I was on the run for nine months and seven months I was with my family in Norway. I already have my own family; I live with my girlfriend with whom I have a four month old daughter, Vaneska. I love her very much. I am about to leave school and I would like to learn to be cook. I would enjoy it and I could earn money and support my family. Now I am just waiting for summer holidays so that I can be at my grandmother's who is sick and I could help her and she can save me. My institutional care will be cancelled and I will be home. I will also go to school and I come to realize that it is better to go to school than to be here in the orphanage and not see my family. I remember that when we were in Norway for seven months and I didn't see the rest of the family I was homesick and I would want that again. I am happy that I live near by and that they let me go home on Saturday and Sunday and on Wednesdays I have prolonged outings and so I can also go home.

(czech version was translated by the author himself)

MARCELA ŠARIŠSKÁ, 14, PRAHA

Trin veka, so bi kamasas

**Kaj man te avel lachi škola
Kaj man hin lachi famelija**

Te aven savore nipi saste
Kamav te dikhel mire dades aspoň jekhvar
Kamav, te sam cali famelija the mire phralore
Kamav te pomožinel savore nipenge

Tri přání

Abych měla dobré vzdělání.
Mít dobrou rodinu.
Ať jsou všichni lidé zdraví.
Chtěla bych vidět svého otce aspoň jednou. Přála bych si, abychom byli pohromadě s mými bratry. Ráda bych pomohla všem lidem.
(překlad zaslala autorka sama)

Three wishes

That I would have a good education.
To have a good family.
That all people would be healthy.
I would like to see my father at lest once. I wish that we could be together with my brothers. I would like to help all people.
(czech version was translated by the author herself)

MARCELA ŠARIŠSKÁ, 14, PRAHA

Savi bi kamavas te avel

Lači ko savore nipi
Šukar prekal miro rom

Jaká bych chtěla být?

Hodná ke všem lidem.
Hezká pro mého muže.

How I would like to be?

Kind to all people
Beautiful for my husband

Urñisal'wawas pro čhon

Kamavas bi tumenge te phenel, sar lecinavas pro čhon.

Sar lecinavas, ta me dikhłom sa belavo. Lidžavas man sar andro rajos. Baronas ode stromi, luluda sar duha. Zijand ñikas na dikhłom. Rodavas varesave manušen, afe ñiko odej na urñisalolas.

Korkori man predžavas, somas the bokhałi, našfi man doužardom, kana džava khere. U palis imar gejlom khere u e daj mandar phučelas, kaj somas. Me lake pal oda vakeravas. E daj bešelas, dikhelas pre ma u me lake vakeravas, oj pes šunelas, sar bi lake vakeravas e paramisi. E daj polokes zasovelas. E daj zasufa u jekhvareste dikhła e raketa u lecinelas tiš pro čhon.

Letěla jsem na Měsíc

Chtěla bych Vám vyprávět o tom, jak jsem letěla na Měsíc.

Jak jsem letěla, všechno kolem mne bylo jenom modré. Vznášela jsem se jak v ráji. Rostly tam stromy i kytky a všechny byly duhové. Bohužel jsem nikoho neviděla. Hledala jsem nějaké lidi, ale nikdo tam zrovna neletěl.

Tak jsem se procházela sama a měla jsem hlad. Už jsem se nemohla dočkat, až půjdu domů. A pak jsem najednou byla doma a maminka se mne ptala, kde jsem byla. Já jí o tom vyprávěla. Maminka seděla, koukala na mě a já jí povídala, ona si připadala, jako bych jí vyprávěla pohádku. A maminka usnula a najednou viděla raketu a letěla taky na Měsíc.

I Flew To The Moon

I would like to tell you about how I flew to the moon. How I flew everything around me only blue. I was floating like in heaven. Trees and flowers were growing there and they were all rainbow colored. Unfortunately, I didn't see anyone. I looked for people, but no one flew there.

So I walked around alone and I was hungry. I couldn't wait to go home. And then suddenly I was home and my mom asked me where I was. I told her about it. My mom sat there, stared at me and I told her about it. She looked like I was telling her a fairytale. And mom fell asleep and suddenly saw a rocket and she flew to the moon, too.

Sar penge dživen o Roma ke amende

Lem mange ávri kako téma Sar penge dživen o Roma ke amende azír, bo me som romani šej. Me džanav, hoj sako, kana šunel „Romové“, phenel peske melale Rumungre, kale muja. No khanči či žanen, feri čourkeren. Varikon čourkerel, kana naj le te chan. Jo, čačes varikon čourkerel andi feti, našti rakhen peske lači bufi vaš kada, kaj si amen kalo muj! Ame na sam parne, sam kacave, save sam! Jo čačes varikon si čoro Rom, našti čhiven amen ando jejk gono. Kana džas avri pi ulica, sako phenel: „Dikh, Rumungro (Cikán)!“

Sako pejr amen či phirkeren, kana e avera žejne amen šuven ando jejk gono, amen sam pejke čore.

Sar von, kadaj vi ama. Me žanav, sako na-j čore gaže, varikon si maj lášo sar o Rom. Sa Roma phírkeren pal e Anglija. Azír anda kado, hoj si khate rasismus. Ocho berš phirous pi základka, duj berš sas ma čore známky, akana sim jejk berš phirav andre zvláštno škola, má si ma majláše známky. Si čačimo, kaj našti situvav pe kodo, so me kamav. Ale khate pre zvláška si laše možnostura. Muri mámi mura pheňa na muklas maj but te siťol, azír te či kamelas te musárel pe khate. Muri pheň či gejljas te siťol a si khamni. Akánik muri mámi dikhel, hoť muri pheň či gejljas, musárdas pes. Me inke či žanav, pe sos žou, inke vibirinať pe sos žou.

Naj feri dille Roma, si vi Roma, co si le lašo šejro pe laše věci. Našti šiven amen ando jejk gono. Si amen jejk kamľaripen, te len amen avera žejne, kecave sam, muk avas kale, želene, ... si te len amen pal o jilo! Muk sam kale, vaj niči. Muk avel sa Romenge mišto!

Sandra

Jak se žije Romům u nás

Vybrala jsem si téma „Jak se žije Romům u nás,“ protože i já jsem romská dívka. Víím, že každý, kdo slyší Romové, napadne ho „špinaví Cikáni, černé huby“. Přitom o nich nic neví, jen to, že kradou. Někdo krade, když nemá co jíst. Je ovšem pravda, že někdo krade i kvůli drogám, nebo že nemůže najít dobrou práci, a to proto, že jsme v obličejí tmaví! My nejsme bílí, jsme prostě takoví, jací jsme. Ovšem i když je někdo chudý Rom, nesmějí nás házet do jednoho pytle. Když jdeme ven po ulici, každý si řekne: Hele, Cikán!

Nikdo se nás nezastane, když nás ostatní lidé házejí do jednoho pytle. Jsme strašně ubozí.

Ale jako tu žijí oni, tak také my. Já víím, že všichni gádžové nejsou špatní, někteří jsou lepší než Romové. Proč ale Romové odcházejí do Anglie? Je to proto, že je tady rasismus. Osm let jsem chodila na základku, dva roky jsem ale dostávala špatné známky, teď chodím už rok do zvláštní školy a mám nejlepší známky. Je pravda, že pak nebudu

mocť studovat, co bych chtěla. Ale i tady na zvláštní škole mám dobré možnosti. Moje babička mou sestru nepustila do učení, aby se tam nezkazila. A tak se moje sestra nešla učit a teď otěhotněla. Moje babička teď vidí, že právě proto, že nešla do učení, zkazila se. Já ještě nevím, na co půjdu, teprve si vybírám obor, kam bych šla. Nejsou jen hloupi Romové, jsou i tací Romové, kteří mají chytrou hlavu na dobré věci.

Nesměji nás házet do jednoho pytle. Máme jedno společné přání: aby nás ostatní brali takové, jací jsme, ať jsme černí, nebo třeba i zelení... musí nás přijímat podle srdce! Ať jsme černí nebo ne. Ať se všem Romům žije dobře!

Děkuji, Sandra

How Roma Live Here

I chose the theme „How Roma Live Here“ because I am a Romany girl. I know that everyone who hears Roma thinks „dirty gypsies, darkies“. Even though they know nothing about them; just that they steal. Someone steals if they don't have anything to eat. It is of course true that some steal because of drugs or because they can't find good work because we are dark in the face! We are not white. We are simply the way that we are. Of course even if someone is a poor Rom, they shouldn't lump us all together. When we go out in the streets everyone says to themselves, „Hey, it's a Gypsy!“ No one stands up for us when all the other people lump us together. We are soy miserable.

But just as they live here so we do as well. I know that not all Gadje are bad. Some are better than Roma. Why though are Roma going to England? It is because there is racism here. I went to elementary school for eight years; for two years though I got bad grades. Now I go to a special school and I have the best grades. It's true that now I won't be able to study what I want, but even here at the special school I have good possibilities. My grandmother didn't let my sister go to school so that she wouldn't turn bad there. So my sister didn't go to school and now she got pregnant. So now my grandmother sees that precisely because she didn't go to school she went bad. I don't know yet what I will study. I am just now choosing a subject area where I would go. There aren't only stupid Roma, there are also the kind of Roma who have good heads on their shoulders for good things. They shouldn't lump us all together. I have one collective wish: that others would accept us as we are, whether we are black or even green... they have accept us according to out hearts! Whether we are black or not. Let all Roma live well!

Thank you

Sandra

IV. Kategorie / IV. Category

DANIEL HRABINA, 23, VÍTKOV

❖ ❖ ❖

Vičínav man Hrabina Daniel he kamav tumenge vareso te pisinel pal mande. Barišom avri andre familija, esas čino diliši. Miri daj sas poradno džuvli. Kerlas andre karčma Beseda. Hin ova kajsi normalno karčma ke amende Budišovende. Palik odoj na kamelas te kerel, he gejlav te kerel andre aver karčma. Tavelas odoj všelijako chabena the knedli vaš o calo Budišovos. Sako kamelas andre karčma, kaj te tavel o knedli. Joj ačhilas phari mira pheňaha. Vičinel pes Lenka. Kana joj uliľa, esas manca imar phujes. E daj kerlas bare rozđili maškar amende. La pheňake cinelas, so kamelas. Najgoreder esas, hoj man the marlas vaš lake he pre mire narožeňini. Esas mange dešutrin berš. Mardas man the la hađicaha, he koda lake na odmuklom dži do adađives. Jekh kurko pašluvavas andro horečki u o dad, sar avľas andal e buři, dikhľas, sar som pašlo andro horečki andro vađos. Phučelas mandar, so pes ačhilas. Me leske oda phendom, jov mange dikhľas pro dumo a sar dikhľas kola pruhi pro dumo la hađicatar, chudňas te rovel, he dokerlas pes la daha, soske mange oda kerđas. Joj leske phendas, hoj somas nalačo. La dake oda na stačinelas he užarđas, midik džala o dad andre buři, he phučelas mandar, soske oda phendom le dadeske. He maj man marlas. Me oda na domuklom he denašľom kheral. Avľom pale až vaš jekh kurko.

Ole kurkeste man seznamindom amare Romenca, he jon mange phende, kaj te džav khere, he te bi pes vareso kerlas, mi avav pale. Me pale odgejľom kheral, he som ko Roma dži adađives. Dživav jekha čhaha, užaras ciknes he našti mange žalinel. Perdal mande le Romen hin feder jilo sar amare gađžen. Hine feder.

❖ ❖ ❖

Jmenuji se Hrabina Daniel a rád bych Vám o sobě něco napsal. Vyrostl jsem v rodině, která byla trochu zvláštní. Moje máma byla správná ženská. Pracovala jako kuchařka v restauraci Beseda. To je taková hospůdka u nás v Budišově. Ale potom se jí tam přestalo líbit a přešla do jiné restaurace. Vařila tam veškeré speciality, ale knedlíky vařila z celého Budišova nejlíp. Potom ale otěhotněla s mojí sestrou Lenkou. A ta když se narodila, už mi bylo mnohem hůř. Moje máma mezi námi dělala strašně

rozdíly, Lence nakupovala, na co si jen vzpomněla. Nejhorší bylo, že mě kvůli ní i bila, jednou mě zbila dokonce na moje narozeniny, právě mi bylo třináct let. Tenkrát mě zbila hadicí. Dodnes jsem jí to neodpustil. Týden jsem ležel v horečkách, a když přijel z práce táta a viděl, jak ležím v posteli, začal se mně vyptávat, co se stalo. Tak jsem mu to řekl, podíval se mi i na záda a když uviděl ty pruhy od hadice, rozbřečel se. Potom se strašně pohádal s mámou, že proč to udělala, a ona mu řekla, že jsem byl drzý. Ale mamce tohle nestačilo a počkala si, až táta zase odjede do práce a pak si to se mnou vyřídila, že proč jsem tatkově žaloval. V tom mě začala bít znovu. Já jsem si to už ale nenechal líbit, utekl jsem z domova a vrátil se až za týden.

Během toho týdne jsem se seznámil s našimi Romáky, a oni mě přemluvili, ať se vrátím domů, ale že kdyby se zas něco stalo, ať klidně přijdu zpátky. A tak jsem taky z domova zase odešel a žiju u nich dodnes. Žiju s jednou romskou dívkou, čekám s ní rodinu a nemůžu si na nic stěžovat. Podle mě mají Romové lepší srdce než naši bílí. Jsou lepší.

(autorův vlastní překlad)

My name is Hrabina Daniel and I would like to write you something about myself. I grew up in a family that was a little strange. My mom was a proper woman. She worked as a cook in the restaurant Beseda. It's kind of a pub where we live in Budišova. But then she stopped liking it there and went to a different restaurant. She cooked all sorts of specialties, but she made the best dumplings in all of Budišova. But then she got pregnant with my sister Lenka and when she was born it was terrible for me. My mom made huge differences between us. She bought Lenka what ever occurred to her. The worst thing was that because of her she beat me. Once she even beat me on my birthday. I had just turned 13. That time she beat me with a hose. I haven't forgiven her to this day. I lay for a week with a fever and when my dad came home from work he saw how I am lying in bed and he started to ask what happened to me. I told him and he looked at my back and saw the marks from the hose and started to cry. After that he argued horribly with my mom about why she did it and she said that I was disrespectful. But that wasn't enough for my mom and she waited until my dad left for work again and then she settled with me why I told my dad and she started to beat me again. I didn't let her get away with it and ran away from home and I only went back after a week.

During that week I got to know some of our Roma and they convinced me to go home again, but that if anything would happen again, I could go back. So I left home again and now I live with them. I live with one Romany girl, I am expecting a family with her and I can't complain about anything. I think Roma have bigger hearts than the whites. They are better.

(czech version was translated by the author himself)

Sar dživen o Roma ke amende

Te bi tumenge kamavas te pisinel pal koda, sar dživen o Roma ke amende, trvinlas bi deš berš. Koda nane možno, nane časos he tumen tiš nane časos te ginel. Som Rom u adađives koda nane loko. Kale muja – oda hin amaro titulos, sar amen varesave gadže titulinen, hin vaš amenge hrozno.

Phiravas andre škola čak le gadženca. Na sas oda loko. Na kamav mange te žalinel, som hrdo opre, hoj som Rom. O rakle mandar asanas, hoj som Rom he kalo muj. Džungalarnas mandar, na bešenas ke mande, hoj chudena o džuva he o pušuma. Kala lava man igen dukhanas, afe mište džanavas, hoj koleha nič na kerava. Hoj o dživipen le Romenge hin imar ajso, he nič koleha na kerava. Khere mange phenenas, hoj o godaveder džanel te del drom. Hin man miri famelija, rado len dikhav, he jon man. Može, hoj kole raklenge chibinelas koja kamiben.

Khere mange phenenas, av ajso savo sal, he avren muk avka. O svetos opre na terđol. He hin len čačipen, na ladžav vaš koda, hoj som Rom. Oda jekh, hoj som kalo. Baro hin, savo hino o manuš, savo les hin jilo, či pomožinel avrenge te podel o vast manušeske. Oda jekh, savi amen hin e morči, rat amen hin jekh. Miro dad del o rat, he koja nane čak vaš o Roma, afe vaš savore manuša, so len kempel, he ňiko olestar na dikhel. Sam manuša he manuša ačhuvaha.

Jak žijí Romové u nás

Kdybych Vám chtěl napsat všechno o tom, jak žijí Romové u nás, trvalo by mi to deset let. A to nejde, tolik času nemám a vy byste také neměli čas to všechno přečíst. Jsem Rom, a to dnes není lehké. „Černý huby“ – to je náš titul, tak nám někteří gádžové říkají, je to pro nás strašně ponižující.

Chodil jsem do školy se samými gádži, nebylo to vůbec jednoduché. Ne, nechci si stěžovat, jsem hrdý na to, že jsem Rom. Kluci se mi ale pořád posmívali, že jsem cikán, černá huba. Štítili se mě, dokonce si ani vedle mě nesedli, aby prý nedostali vši a blechy. Ty urážky mi hrozně vadily, ale věděl jsem dobře, že s tím nic nenadělám, že Romové už mají takový život, že už to žádné argumenty nezmění. Doma mi vždycky říkali moudřejší ustoupí. Mám svou rodinu, mám ji moc rád a oni mne. Možná mým bývalým spolužákům chyběla právě tahle láska.

Rodiče mi také vždy říkali: „Buď takový, jaký jsi a na ostatní se vykašli. Na ničem jiném svět nestojí.“ Mají pravdu, přece se nebudu stydět za to, že jsem Rom. Na barvě pleti nezáleží. Záleží na tom, jaký je člověk uvnitř, jaké má srdce, jak se umí chovat, jak pomáhá v nouzi druhým, pomáhá jim jako člověk člověku. Je jedno, jakou máme barvu pleti, krev máme stejnou. Můj táta je dárce krve, a ta není jen pro Romy, ale

pro všechny lidi, kteří ji budou potřebovat, nikdo nad tím nezaváhá. Jsme lidé a lidmi zůstaneme.

(autorův vlastní překlad)

How Roma Live Here

If I wanted to write to you everything about how Roma live here it would take ten years. That's not possible. I don't have so much time and you wouldn't have enough time to read everything. I am a Rom and that isn't easy today. „Černý huby“ „niggers“ that's our title, that's what some Gadge call us. It is terribly degrading for us.

I went to school with all Gadge and it wasn't at all easy. No, I don't want to complain, I am proud of the fact that I am a Roma. The guys always made fun of me, that I am a cikán, a gypsy, černá huba, nigger. They detested me, they wouldn't even sit next to me apparently so that they would catch lice or fleas. These insults really bothered me, but I knew well that there was nothing I could do about the fact that Roma have to put up with this in life and no arguments will change that. At home they always said tactical withdrawl. I have my family and I love them and they love me. Maybe my former classmates were missing exactly this love.

My parents also always told me, „Be yourself and forget about everyone else. The world is not based on anything else.“ They're right, I simply won't be ashamed of the fact that I am a Rom. The color of one's skin doesn't matter. What matters is how a person is on the inside, what kind of heart he has, how he behaves, how he helps others in need, helps them like one person to another. It doesn't matter what color skin we have, we have the same blood. My dad is a blood donor and his blood is not only for Roma, but for all people who will need it and no one would hesitate to take it. We are human beings and we will remain human beings.

(czech version was translated by the author himself)

MARTIN ŠKÁPIK, 18, VELKÉ HERALTICE

Miro dživipen pal o khera

Vičinav pes Martin Škápik the ehin mange dešocho to berš. Uliřom 8.8.1985 Loučnate nad Desnou. Odoj ačiřom dži pandž berš. Palis man ligende ko čhavorikano kher andro Sobotin. Ode začnindas miro dživipen. Pherasa, bacht the žala. Ode somas dži dešuduj berš. Palis man ligende ko Liptal. Odoj somas dži dešušov berš. Has 13. listopadu. Avřas pal ma e ředitelka a phendās, hoj man hin navřteva u avel pal ma upre. Me rovavas a phendom la ředitelkake, hoj man řiko nane, řikas na džanav. Miri fajta man čhidās andro kojeňakos, akorestar řikas na prindžardom. Kamav peske te kerel peskro dživipen. Andro domovos ko Liptalov somas te džal andro peršo ročnikos pre truhlaris. Somas odoj dešuřtar džives, na

has odoj mange laches, kamavas te džal odarig het. Odgejłom het, dovakerđom pes la ředitelkaha u joj mange viřizindas nevo škola andro Velke Heraltice, kaj pes sikhľuvav zahradnikoske. Akana som andro trito ročníkos, ehin mange akana deřochto berř. Rakhľom odoj jekhe čhas, ehin leske ochto berř. Hin les odoj mek phureder pheň. Phirel pal ma, dav leha duma, starinav pes pal leste. Kamavas bi kajsi buři te kerel, pal o čhave pes te starinel, so len ehin problemi a tiř len nane e daj, o dad. Oda miro suno.

Ačhen Devleha the jileskero pozdravos andal o domovos, kaj som akana.

Můj život po domovech

Jmenuji se Martin Škápik a je mi osmnáct let. Narodil jsem se 8.8. 1985 v Loučné nad Desnou, kde jsem jako miminko zůstal v kojeňáku až do pěti let. Pak se to ruřilo a převezli mě do domova v Sobotíně. Tam začal můj život plný radosti, smutku i řtěstí. V domově v Sobotíně jsem byl do svých dvanácti let, pak se taky ruřil. A já jsem byl převezen do DD Sř v Liptále, kde jsem řil až do řestnácti. Byl to domov, ve kterém jsem se naučil hodně věcí. Bylo 13. listopadu a najednou za mnou přiřla ředitelka do třídy a řekla: „Martine, mář návštěvu.“ A já se jí zeptal jakou? A ona řekla, ře se za mnou přiřel podívat bratr. V ten moment se mi nahrnuly slzy do očí a řekl jsem, ře přece nemám řádné přiřuzné. A paní ředitelka mi řekla, ře mám a to byl pro mě řok. Odmala jsem neviděl svoje rodiče a najednou se dozvím, ře existují. Bohuřel jsem nikdy nebral svoji rodinu jako svoji vlastní. Když hodí své dítě do domova a pak do kojeňáků, to je pro mě největří, největří selhání citu. Nic jsem o své rodině nikdy nevěděl, a nezapomenu na jednu věc: ře se o mě starali a starají lidé, kteří nejsou moji rodiče, a dávají mi to, co mi moji rodiče dát nemohli (nebo nechťeli?). Nevidím se, ře mám teď radři lidi, kteří mi dodávali a dodávají odvahu, pochopení, starost a touhu něco umět a mít. Ale jeřtě jsem si řekl jednu věc, a to, ře to své rodině vracet nebudu, ře nebudu stejný jako oni. Chci se postavit na vlastní nohy. Když jsem se s tímhle vším smířil, pochopil jsem, ře už je nepotřebuji. V domově v Liptále jsem měl nastoupit do učení na truhláře, ale necítil jsem se tam dobře a chtěl jsem odejít. Paní ředitelka mi řekla, ře ať se modlím, aby mě někde vzali, ře jsou všechny domovy plné a ře bych také mohl skončit ve výchovném domově za nevyučení. Ale na druhý den za mnou přiřla a řekla, ať se sbalím, ře jedu do domova ve Velkých Heralticích, kde jsem se začal učit na zahradníka. Vychodil jsem tři ročníky a teď se už učím na závěrečné zkouřky. V domově ve Velkých Heralticích jsem našel jednoho kluka, je mu osm let. Má jeřtě starři sestru. Chodí za mnou, povídám si s ním, starám se o něho, má mě za starřího bratra. Tohle bych chtěl dělat, starat se o takové děti, co mají problémy a nemají rodiče, tak jako já. To je můj sen.

(autorův vlastní přiřklad)

My Life In Orphanages

My name is Martin řkápik and I am 18 years old. I was born on August 8th, 1985 in Loučné nad Desnou where, as a baby, I stayed in a nursery until I was five years old.

Then it was closed down and they transferred me to an orphanage in Sobotína. That is where my life began full of happiness, grief and good fortune. In the orphanage in Sobotína until my twelfth year until it also was closed down. I was transferred to and Orphanage and special school in Liptál where I lived until I was 16. It was an orphanage in which I learned a lot of things. It was the thirteenth of November and suddenly the director came for me to class and said, "Martin, you have a visitor." And I asked what visitor. And she told me that my brother came to see me. Tears came to my eyes at the moment and I told her that I don't have any relatives. And the director told me that I do and it was a shock for me. Since I was born I never saw my parents and suddenly I find out that they exist. Unfortunately I never took my family as my own. If they throw their baby into an orphanage, a nursery, that for me is the greatest, greatest lack of feelings. I never knew anything about my family and I can't forget one thing: that the people who are not my parents took care of me and take care of me and they give me what my parents couldn't (or didn't want to?) give me. I am not surprised that like people better who gave me and give me the courage, understanding, concern and desire to know and have something. But said one other thing, that I will not pay back to my parents, I will not be like they are. I want to stand on my own two feet. When I came to grips with all of this I realized that I don't need them. In the orphanage in Liptál I was supposed to start training to become a joiner, but I didn't feel right there and I wanted to leave. The director told me to pray that they accept me somewhere and that all of the orphanages are full and that I could also end up in a correctional center for the unskilled. The next day she came to me and said that I should pack my stuff because I am going to an orphanage in Velké Heraltice where I will start to learn to become a gardener. In the orphanage in Velké Heraltice I found one guy, he is eight years old. He has an older sister. I come to me and I talk to him, I take care of him. I am like his big brother. This is what I would like to do, take care of such children that have problems and don't have parents like me. That is my dream.

(Czech version was translated by the author himself)

ANDREA FERENCOVÁ, 26, VÍTKOV

Miro papus

Vičínáv man Andrea, he kamav tumenge vareso te pisinél pal miro papus. Dikhavas les but rado, sikhlílas man but věci. Palikerav leske pal koda. Na avavas bi ajsi, sar som. Kerav andre zvláštno škola. Miro papus man sikhadaš te bašavel pre gitara, pre harmonika. Kamlas man mek te sikhfol pre lavuta, ale mange pes na kamlas. Akanak hin mange pharo. Kana dikhav, sar o Roma bašaven pre zabavi, hin man pre mande cholí. Mušinel mange te stačinel koda, so džanav. Bašavav le

čhavorenge andre hudebno vychova, he phirav lenca pro suťeža. Kodoj vyhrajinen. Aľe nane duležitio, kaj te vihrajinen, hlavno hin, hoj kodoj bašahas. Som andre lende barikaňi. Kerđom koda, so kamelas miro papus. Kerava koda dureder.

Můj dědeček

Jmenuji se Andrea a budu Vám vyprávět příběh o svém dědečkovi, kterého jsem měla ráda a který mě naučil hodně věcí. Moc mu za to děkuju. Bez něj bych nebyla taková, jaká jsem. Pracuji ve zvláštní škole. Dědeček mě naučil hrát na kytaru a na harmoniku. Ještě mě chtěl naučit hrát na housle, ale mě se nechtělo. A teď mi to je líto. Když vidím, jak se hraje na zábavách, mám na sebe vztek. Ale teď už mi musí stačit to, co umím. Hraju dětem při hudební výchově a chodím s nimi na pěvecké soutěže. Jsem na ně moc pyšná, vyhrávají, ale to není důležité. Důležité je zúčastnit se. Tak se mému dědečkovi splnilo, to, co si přál, abych založila pěvecký soubor. A budu v tom pokračovat dále.

(autorčin vlastní překlad)

My Grandfather

My name is Andrea and I will tell you a story about my grandfather who I loved and who taught me many thing. I am very grateful to him for that. I wouldn't be the way that I am. I work in a special remedial school. My grandfather taught me how to play guitar and harmonica. He wanted to teach me how to play violin as well, but I didn't really want to. Now I regret it. When I see how they play at parties I am angry with myself. But now I must be happy with what I know. I play for the children during music lessons and I go to singing contests with them. I am very proud of them, the win, but that is not what's important. What's important is to take part. So my grandfather's wish has come true; that I would found a vocal ensemble. And I will continue to do it.

(czech version was translated by the author herself)

TEREZIE MUCHOVÁ, 18 LET, PRAHA

Trin veca, so bi kamavas

Ola trin veci hine ajse, so bi kamelas sako manuš. Peršo kamav le jilestar, kaj savore Roma le gadženca peske poden o vast, kaj sam savore jekh avreha. Paťav, hoj sako manuš džanel, hoj existinel vera maškar o Roma he gadže. Hoj akorestar, sar džanel, hoj na zaležinel, či hino manuš parno, kalo abo lolo, aľe hoj oda hin tiš o manuš sar sam savore. Sem kamiben he o přání te džanel vareso hin savorenge andro jilo the andro šero. Džanav, hoj kada miro suno hin nesplnitelno, aľe me tumenge pisinav pre kala papera, so kamel miro jilo.

Amaro dživipen hin jekh bari gili, savi niĝda na ačhol a sar ačhol e gili ta palis ačhol the amaro dživipen. Oda na kamav te phenel, hoj vareko, ko gilavel a palis preačhola, hoj mušinel te merel. Afe phenav, hoj kana džal vareko goro pre varesavi zabava te šunel romane gila, ta peske korkores phenel, kala Roma šukares bašaven, gilaven, šukar gila len hin. Afe palis, sar amen dikhen varekaj pro foros, ta amen imar na prindžaren. Le vastenca pre kabelky, koškeren man a bešen mandar het. Džanav, hoj sako manuš nane lačo, afe aňi o gore nane savore lače. Kada kamav le jilestar, kaj imar jekh avreske na koškeras, kaj koda imar preačhol.

Dujto vec so bi kamavas

Kaj o romane čhave the o gore phirenas andre škola, kaj šunenas, so lenge e učitelka phenel, kaj džanenas savore, so jon kamel le jilestar andro dživipen. E škola hin jekh baro bašaviben, sar man chudela vaš o jilo. Sakone čhaske džal suno, so kamel te kerel sar barola. Miro suno sas ajso: kamlom te kerel kucharka the zpěvačka. Sikhľuvav kucharkake, phirav trito berš andre škola u zpěvačka som amaterno. Hin man kapela, laha phirav te bašavel pre caľi Praha the pre cikne gava.

Oda na kamav te phenel le čhavorenge, hoj mušinen te kerel so me pisinav, afe phenav lenge, hoj lenge kampil te roden lengero suno. Mek phenav, hoj sar sikhavena o Roma le gadženge papera, hoj len hin vzdělání, hoj vareso džanen, ta pre lende sako gadžo dikhel inakšeder. Me prindžarav, hoj peske duminen, savi diliňipen oda hin, afe na, kada hin čačipen a sar o Roma phirena pre lači bufi, akor ela mištes savore Romenge.

Trito kamľaripen

Miro trito kamľaripen hin, kaj pes te na našavelas e romaňi tradicija. Imar nane but Roma, so likerem romaňi tradicija sar varekana. O Roma has bare lavutara u bašavnas pre lavuta, cimbala, gitara the pre aver sermasa.

Sar somas cikňi čhajori, pametina, sar pre patrađi o Roma pre Slovensko bašavnas avri. Sar bašahas u gilavas, chaľas, pijahas u savore Roma mulatinas. Miro aver kamľaripen hin oda, kaj o Roma te na bisterem amari romaňi čhib, kaj o daja o dada lengere čhaven imar ciknovarbastar sikhaven romanes, bo adađives hin pherdo čhave, so na džanen romanes abo mek pes ladžan vaš oda, hoj romanes vakeren. Ke amende hin čhavore, so džanen romanes čepo abo na džanen vubec a te na džanen, ta hine rado, bo gondolinen, hoj soske te vakerel romanes. Me gondolinav, hoj bi kampilas sakone Romeske te džanel romaňi čhib. Bo te o Rom na džanel romanes, našavel odi peskeri identita, so savore manušenge pro svetos kampil kijo dživipen. Miro trito the posledno kamľaripen hin pal o kheliben. Adađives hin ajse čhave, so imar na džanen romano čardašis. Khelen u khelen, afe nič romanes andre nane, u mek odoj thoven laťinsko-americko kroky. Na hoj bi len kamavas te kritizinel, afe sem romano čardašis hin tiš amari tradicija. Amari kultura so andre sakoneste hin.

Moje tři přání

Moje tři přání jsou taková, jaká by si mohl přát každý člověk. Zaprvé si přeji, aby si všichni Romové s neromy podali ruku, aby si byli všichni rovni a ctili se. Věřím, že každý člověk ví, že mezi Romy i mezi neromy existuje dobro. A že v tu chvíli, kdy toto ví, nezáleží na tom, jestli je někdo bílý, černý nebo červený, ale že člověk je zkrátka člověkem, ať je jaký je. V každém je láska a touha něco dokázat. Víím, že tohle moje přání je nespelnitelné, ale já to píšu tak, jak to cítím.

Náš život je jedna velká píseň, která nikdy nepřestane, a pokud přestane, tak skončí i náš život. Nemyslím to tak, že když někdo přestane zpívat, musí zemřít. Ale chci říct, že když někdo z bílých poslouchá romské písně, tak si řekne: „Tihle Romáci jsou dobrý, jejich písně jsou fajn.“ Ale pak, když nás uvidí na ulici, tak už nás neznají. Drží si kabelky, nadávají a odsedají si. Jasně, že každý člověk není dobrý. Ani bílí nejsou všichni poctiví. Já si jenom ze srdce přeju, abychom si navzájem nenadávali. Ať už to přestane.

Druhá věc, kterou bych si přála, je, aby romské i neromské děti chodily do školy, aby poslouchaly, co jim říkají učitelky, a aby všechny věděly, co ony samy od života očekávají. Škola je jedna velká zábava, ale jenom pokud mě zajímá. Každé dítě má svůj sen, co by chtělo dělat, až bude velké. Můj sen byl stát se kuchařkou a zpěvačkou. Na kuchařku se učím, chodím teď do třetího ročníku a zpěvačka jsem amatérská. Mám kapelu a s tou hraji po celé Praze i na vesnicích.

Nechci tím přikazovat dětem, že mají dělat to, co já, ale chci jim říct, že musí jít za svým snem. A také říkám, že když Rom ukáže papír, že má nějaké vzdělání, hned se na něj všichni dívají jinak. Víím, že si teď říkáte, co je to za hloupost, ale je to pravda. Chtít jen tu nejlepší práci je to nejlepší, co může Rom pro ostatní Romy udělat.

Moje třetí přání je, aby nezanikla romská tradice. Není tolik Romů jako dříve, kteří by nyní romskou tradici udržovali. Romové bývali velcí hudebníci, hrávali na housle, na cimbál a na další nástroje.

Když jsem byla ještě malá, sedávali jsme na Slovensku o svátcích venku, dodnes to mám před očima, hrálo se, tancovalo, pilo, jedlo, byla zábava. Další věc, která mě mrzí, je, že Romové zapomínají svoji řeč. Přála bych si, aby rodiče své děti romsky učili už od malička. Dnes je totiž mnoho dětí, které romsky neumějí, anebo se dokonce za romštinu stydí. U nás jsou děti, co umí romsky jen trochu nebo vůbec, a některé jsou i rády, že už romsky neumějí, protože si myslí, že jim to v životě k ničemu nebude. Já si myslím, že by romsky měl umět každý Rom, protože s jazykem člověk ztratí i svou identitu a tu pro svůj život potřebuje každý. Romština je krásný jazyk a bylo by škoda nechat ji vymřít. A moje poslední přání se týká tance. Dnešní děti už ani neumějí tancovat čardáš, pletou si ho s latinskoamerickými kroky. V kroužkách se tancuje, ale

jen to, co děti baví, a romského v tom nic není. Ale tanec přece také patří k naší tradici. A naše kultura je v nás ve všech.

(autorčin vlastní překlad)

My Three Wishes

My three wishes the kind that every person would wish for. First I wish that all Roma and non-Roma would shake hands, that they would all be equal and respect each other. I believe that every person knows that among Roma and non-Roma there exists good. And in that moment when they know this it doesn't matter whether someone is white, black or red, but that person is simply a person how ever they are. There is love and the desire to accomplish something in every person. I know that this wish of mine is unfulfillable, but I am writing how I feel.

Our like is one big song that never stops and if it would stop so too would our life stop. I don't mean that if someone stops singing they will die, but I want to say that if someone of the whites will listen to a Romany song they will say, „These are good Roma, thier songs are fine.“ But then if they see us on the street, then suddenly they don't know us. They hold their purses, put us down and move away. Obviously, not every person is good. Not even the whites are all honest. I just wish from the bottom of my heart that we wouldn't hate each other. Let is stop.

The Second Thing That I Would Wish

That Roma and non-Roma children would go to school, that they would listen to what the teacher tells them and that they would all know what they expect out of life. School is a lot of fun, but only if it interests me. Every child has their dream about what they would like to do when they grow up. My dream was to become a cook or a singer. I am learning to be a cook. I am in the third year and I am an amatruer singer. I have a band and we play all over Prague and in villages.

By this I don't want to tell children that they have to do what I do, but I do want to tell them that they have to pursue their dreams. I also say that if a Rom shows some paper that they have an education everyone looks that them different. I know that you will say now, what kind of stupid thing is that? But it's true. To want the best work, that is the best thing a Rom can do for a Roma.

My third wish is that Roma traditions would not disappear. There are not so many Roma like before who uphold Romany traditions. Roma were always great musicians, they played violin, cimbal and other instruments. When I was still small in Slovakia we used to sit outside on holidays. To this day I still have it in front of my eyes. We played music Dance, drank, ate and had fun. Another thing that I regret is that Roma are forgetting their own language. I wish that patents would teach their children Romani from when childhood. Today there are many Romany children who don't know Romani or are even ashamed of Romani. Here there are children who know just a little Romani or none at all and some of them are even happy that they don't know Romani because they think that it is not good for anything in life. I think that every Rom should know Romani because with language a person loses his identity and everyone needs

that in life. Romani is a beautiful language and it would be a shame to let it die out. And my third wish is about dance. Children today don't know how to dance čardáš, they confuse it with Latin-American steps. They dance in extra-curricular clubs but only what children like and there is nothing Romany in it. But dance is also a part of our traditions. An our culture is in us, all of us.

(czech version was translated by the author herself)

Nová škola, o.p.s.

je nevládní, nezisková organizace, jejíž cílem je spoluúčast na budování občanské společnosti prostřednictvím podpory alternativních forem vzdělávání dětí a dospělých k multikulturalismu, toleranci a lidským právům. Projekty alternativního vzdělávání jsou založeny na přístupu rovných příležitostí pro všechny, bez ohledu na jejich etnickou, kulturní, sociální či náboženskou příslušnost. Zvláštní pozornost věnuje Nová škola podpoře vzdělávacích programů pro romskou minoritu v České republice.

Naše činnost:

Rozlety

naším cílem je integrace žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí (příslušníci etnických menšin žijící na území ČR) do běžného systému vzdělávání základních a středních škol. Děti se schází pravidelně v klubové místnosti Nové školy, kde se pod vedením lektorů učí, sebepoznávají, využívají internet či knihovnu a připravují se k přijímacím zkouškám na SŠ. Kromě toho jezdí na víkendové akce s různými tématy, chodí na výstavy a do divadel, zkoušejí si výtvarné a rukodělné práce. Děti mají také možnost navázat kamarádství se studenty VŠ tam, kde rodiče nemohou podporovat svoje dítě na cestě za vzděláním sami.

Asistenti

navrhujeme a realizujeme celou řadu projektů, směřujících k zavedení vychovatelů – asistentů učitele (dříve romští pedagogičtí asistenti) do všech vzdělávacích institucí s větším množstvím romských dětí a mládeže. Projekty zahrnují kvalifikační kurzy, prosazování legislativních změn, vydávání publikací, vedení databází, informační servis a přímou koordinaci činnosti asistentů v jejich zaměstnáních. Romský asistent je základním prostředníkem mezi školou a rodinou, získává důvěru rodiny pro školu. Poskytuje dětem pozitivní vzor, vytváří důvěryhodné prostředí, může působit i jako bilingvní pomocník učitele (pokud hovoří romsky), i jako pedagogický asistent, který pomáhá jednotlivým žákům překonávat kulturní bariéry a lépe pochopit běžnou výuku.

Romano suno (romský sen)

od roku 1997 každoročně organizujeme pro děti a mládež v celé ČR literární soutěž v romštině. Tato soutěž významně podporuje sebevědomí a kulturní identitu romských dětí, protože jim dává jedinou příležitost k uplatnění jejich mateřského jazyka. Příspěvky dětí čerpající z jejich životní zkušenosti jsou přeloženy do češtiny a zaslány zpět do škol, kde se všechny děti podílí na jejich ilustraci. Děti tak mají příležitost dozvědět se více o životě svých romských spolužáků. Nejlepší pisatelé a ilustrátoři jsou odměněni na slavnostním vyhlášení výsledků. Všechny příspěvky jsou otištěny ve sborníku.

Komunitní školy

pomáháme budovat školy, které chtějí spolupracovat s celou místní komunitou, nebojí se být otevřené pro všechny a snaží se vytvořit místo pro generační, kulturní, komunitní a sociální dialog, prostor pro odpočinek, vzdělávání a setkávání. Školám poskytujeme školení a semináře, informační servis, odborné konzultace, finanční a materiální podporu. Společně nám jde o posilování občanské společnosti, multikulturních vztahů a celoživotního vzdělávání.

What is Nova skola

Nova skola is a non-governmental, not-for-profit organization founded in 1996 and re-registered as a public benefic organization in 1999. The original foundation's activities were a continuation of the activities of the civic association MENT (Man, Education and New Technologies), founded in 1991. Since that time Nova skola has become a leading organization in the fields of Romany education, the training and support of Romany assistant teachers, creation of alternative educational programs for students with special needs and the promotion of multiculturalism in the Czech school system.

Our Mission Statement:

- Nova skola provides alternative education programs for children and adults designed to:
- Create equal opportunities to education for all members of society regardless of the ethnic, cultural, social background or religious beliefs.
- Improve respect for human rights and the rights of minorities through educational reform.
- Contribute to the establishment of and respect for a multi-cultural society in the Czech Republic.
- Support education of students with special needs or from minority backgrounds with a special emphasis on the Romany minority.

Issues Addressed

The Roma community is the largest minority group in the Czech Republic estimated at between 200,000 and 300,000 or between 2 and 3 percent of the total population. The community was almost entirely annihilated during the Second World War. During Communism thousands of Roma migrated or were re-settled from Slovakia in the

Czech lands where for over 40 years they were forcibly settled and suffered under harsh assimilation policies. The effects of this are manifest today in the fact that:

- 80% of Romany children are placed in “special schools” for the mentally retarded.
- Research conducted by the Open Society Institute in 2001 found that 64% of all Romany children tested in special remedial schools could successfully complete the curriculum of mainstream schools.
- In March 1998, the United Nations Committee on the Elimination of Racial Discrimination condemned what it characterized as “de facto racial segregation” in Czech schools.
- A study conducted by the European Roma Rights Center in 2000 revealed that a Romany child is 15 times more likely to be judged to have “intellectual deficiencies”.
- According to the leading Czech news magazine Tyden only 1.7% of Roma complete high school.

Nova skola

CSOB

Na Příkope, Praha 1

account # 47 997 63 03/0300 (USD)

SWIFT Code: CEKO CZ PP

Alena Filová, 15, Pavouk a Honza, Speciální školy, Vídeňská Brno

Iveta Gáborová, 9, Místo, které mám ráda, ZŠ, ul. Křt. Jasioka, Havířov – Prostř. Suchá

Helena Kováčová, 12, *Tři přání*, Speciální školy, nám. J. Zajíce, Vítkov

Marcela Ruszová, 11, *Místo, které mám ráda*, ZŠ, ul. Kpt. Jasioka, Havířov – Prostř. Suchá

František Sivák, 10, *Pavouk a Honza*, Speciální školy, nám. J. Zajíce, Vítkov

Katka Gáborová, 6, *To jsem já*, ZŠ, ul. Kpt. Jasioka, Havířov – Prostr. Suchá

Martin Horvát, 10, Místo, které mám rád, ZŠ, ul. Kpt. Jasioka, Havířov - Suchá

Milúše Bílá, 13, Letěla jsem na Měsíc, Speciální školy, nám. J. Zajíce, Vítkov

Tereza Ferencová, 10, Tři přání, Speciální školy, nám. J. Zajíce, Vítkov

Vierka Siváková, 13, Letěla jsem na Měsíc, Speciální školy, nám. J. Zajíce, Vítkov

Michaela Ferencová, 10, Tři přání, Speciální školy, nám. J. Zajíce, Vítkov

Tomáš Wágner, 14, Můj pes, Speciální školy, Videňská, Brno

Tereza Ferencová, 12, Dušičky, Speciální školy, nám. J. Zajíce, Vítkov

Patrik Horvát, 11, Mám rád zvířata, ZŠ, ul. Kpt. Jasioka, Havířov – Prostř. Suchá

Dominika Kantošová, 5, Letěla jsem na měsíc, Azylový dům, o.s. Společnou cestou, Praha

Biely Simon, 11, Moje přání aby nebyly rozdily mezi Romy a gadži, Vítkov

Jakub Procházka, 14, Speciální školy, Vídeňská Brno

Marika Feberová, 14, Můj pes, Speciální školy, Vídeňská, Brno

Pamela Gáborová, 6, Tři přání

Tomáš Vaněk, 15, Žebrák Lojza, Speciální školy, Vídeňská, Brno

